

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra školní a sociální pedagogiky

Informovanost české veřejnosti o problematice
domácího násilí

Autor: Jana Trochtová

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslava Hanušová, Ph.D.

Praha 2011

Název

Informovanost české veřejnosti o problematice domácího násilí

Anotace

Předkládaná diplomová práce měla za cíl teoreticky zpracovat druhy a formy domácího násilí a specifikovat oběti a pachatele domácího násilí, vše za použití dostupné odborné literatury. Praktická část práce byla zaměřena na zhodnocení informovanosti české veřejnosti o problematice domácího násilí, přičemž základními výstupy byla analýza připravenosti laické veřejnosti na terapeutické programy pro pachatele domácího násilí a vyjádření preferencí, které veřejnost sama upřednostňuje na cestě ke zlepšení informovanosti o dané problematice. Pro sběr dat byla použita metoda dotazování (dotazníkové šetření). Práce je doplněna o názory odborných pracovníků, které byly získány metodou rozhovoru.

Klíčová slova

Druhy domácího násilí, formy domácího násilí, informovanost české veřejnosti, oběť domácího násilí, pachatel domácího násilí, terapie pachatele domácího násilí.

Title

The awareness about domestic violence among the Czech community

Annotation

Presented diploma thesis had for object the theoretical processing of variety and classification of domestic violence and the specifications of victim and perpetrator of domestic violence using the available literature. The practical part of this diploma thesis was focused on evaluation of awareness about domestic violence among the Czech community, whereas the main output was the analysis of Czech community's readiness for perpetrator's therapeutic programs and the expression of its own preferences for improving the awareness of discussed issue. The method of questionnaire research was used for data collection. The diploma thesis is supplemented by information obtained from professionals working in specific organization helping people affected by domestic violence.

Key words

Awareness among the Czech community, classification of domestic violence, perpetrator of domestic violence, therapeutic programs for perpetrators of domestic violence, variety of domestic violence, victim of domestic violence.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci Informovanost české veřejnosti o problematice domácího násilí vypracovala pod vedením PhDr. Jaroslavy Hanušové, Ph.D. samostatně na základě vlastních zjištění a za použití pramenů uvedených v seznamu.

Vimperk, 5. dubna 2011

.....

podpis

Ráda bych na tomto místě vyjádřila úctu PhDr. Jaroslavě Hanušové, Ph.D. a poděkovala jí za cenné a odborné rady, za trpělivost, svědomité vedení mé diplomové práce a profesionální přístup, kterého si velmi vážím.

Obsah

Úvod.....	- 9 -
1. Domácí násilí	- 11 -
1.1. Historie.....	- 11 -
1.2. Definice základních pojmů	- 12 -
1.2.1. Násilí	- 13 -
1.2.2. Týrání	- 14 -
1.2.3. Domácí násilí.....	- 15 -
1.2.4. Transgenerační přenos.....	- 17 -
1.2.5. Stalking.....	- 18 -
1.3. Druhy domácího násilí	- 20 -
1.4. Formy domácího násilí	- 21 -
1.4.1. Fyzické násilí.....	- 21 -
1.4.2. Psychické násilí.....	- 22 -
1.4.3. Emocionální násilí	- 23 -
1.4.4. Sociální násilí	- 24 -
1.4.5. Sexuální násilí	- 26 -
1.4.6. Ekonomické násilí.....	- 27 -
1.5. Znaky domácího násilí	- 28 -
1.6. Incidence domácího násilí.....	- 30 -
1.7. Etiologie domácího násilí.....	- 32 -
1.8. Rizikové faktory domácího násilí	- 35 -
2. Oběti domácího násilí	- 36 -
2.1. Žena.....	- 36 -
2.2. Muž	- 38 -
2.3. Dítě.....	- 38 -
2.4. Senior	- 41 -
2.5. Člověk s postižením	- 42 -
2.6. Partner v homosexuálním vztahu.....	- 43 -
3. Pachatelé domácího násilí.....	- 45 -
3.1. Žena.....	- 46 -

3.2.	Muž	- 46 -
3.3.	Dítě.....	- 47 -
3.4.	Senior	- 47 -
3.5.	Člověk s postižením	- 48 -
3.6.	Partner v homosexuálním vztahu.....	- 48 -
3.7.	Právní následky pro pachatele.....	- 49 -
3.7.1.	Vykázání.....	- 49 -
3.7.2.	Trestní stíhání.....	- 50 -
4.	Proč oběť neuteče?.....	- 52 -
5.	Pomoc a krizová intervence v České republice	- 55 -
5.1.	Základní struktura odborných organizací	- 55 -
5.2.	Policie ČR	- 57 -
5.3.	Bezpečnostní plán	- 59 -
6.	Terapie pachatele	- 60 -
6.1.	Zahraníční zkušenosti	- 60 -
6.2.	Situace v ČR.....	- 61 -
6.2.1.	ADRA HK.....	- 62 -
6.2.2.	SOS centrum Diakonie ČCE Praha	- 64 -
7.	Prevence.....	- 65 -
8.	Empirická část diplomové práce.....	- 67 -
9.	Metodika výzkumu	- 68 -
9.1.	Dotazníkové šetření.....	- 68 -
9.1.1.	Předvýzkum.....	- 68 -
9.1.2.	Elektronické dotazování.....	- 69 -
9.1.3.	Písemné dotazování.....	- 69 -
9.2.	Rozhovor	- 70 -
10.	Charakteristika zkoumaného souboru (dotazníkové šetření)	- 72 -
10.1.	Technika výběru respondentů	- 72 -
10.2.	Stanovení velikosti výběrového vzorku	- 74 -
11.	Charakteristika zkoumaného souboru (rozhovor).....	- 76 -
11.1.	Technika výběru respondentů	- 76 -
11.2.	Stanovení velikosti výběrového vzorku	- 77 -

12.	Metodika vyhodnocení odpovědí.....	- 78 -
12.1.	Dotazníkové šetření.....	- 78 -
12.2.	Rozhovor	- 89 -
13.	Výsledky výzkumu	- 90 -
13.1.	Dotazníkové šetření.....	- 90 -
13.1.1.	Vyhodnocení identifikační části dotazníku	- 90 -
13.1.2.	Vyhodnocení a diskuze tzv. konkrétní části dotazníku	- 92 -
13.1.2.1.	První otázka	- 92 -
13.1.2.2.	Druhá otázka	- 98 -
13.1.2.3.	Třetí otázka	- 104 -
13.1.2.4.	Čtvrtá otázka	- 107 -
13.1.2.5.	Pátá otázka	- 108 -
13.1.2.6.	Šestá otázka	- 112 -
13.1.2.7.	Sedmá otázka	- 116 -
13.1.2.8.	Osmá otázka.....	- 120 -
13.1.2.9.	Devátá otázka.....	- 121 -
13.1.3.	Vyhodnocení tzv. doplňkové části dotazníku.....	- 124 -
13.2.	Rozhovor	- 125 -
13.2.1.	ADRA Hradec Králové.....	- 125 -
13.2.2.	SOS centrum Diakonie ČCE Praha	- 125 -
13.2.3.	Intervenční centrum Praha	- 127 -
13.2.4.	Policie České republiky	- 128 -
13.2.5.	Obvodní soud	- 131 -
14.	Navrhované možnosti řešení.....	- 134 -
	Závěr	- 136 -
	Seznam obrázků, grafů, tabulek	- 138 -
	Seznam použité literatury.....	- 140 -
	Seznam příloh	- 146 -

Úvod

„Tímto světem projdu jen jednou. Proto každé dobro a laskavost, kterou mohu prokázat kterékoliv lidské bytosti, nebo němé tváři, nechť vykonám nyní a nechť je neodkládám.

Neboť nepůjdu znovu touto cestou.“

John Galsworthy¹

V roce 2007 jsem se zcela náhodou zúčastnila promítání filmu o domácím násilí, v němž ženy z různých zemí vypovídaly o svých osudech. Dnes už si nevzpomenu ani na jejich jména, ani na jejich příběhy... Musím se přiznat, že před zhlédnutím tohoto filmu jsem o domácím násilí nikdy nepřemýšlela, nevěděla jsem, že existuje. V knihách ani v časopisech se o domácím násilí nikdy nepsalo, v televizi o něm nikdo nemluvil a ve škole s námi nikdo na toto téma také nehovořil. Dnes již vím, že nízká informovanost veřejnosti o tomto problému je fenomén, který se daří jen pomalu měnit. Pořadatelé zmíněného filmového večera si ale byli této skutečnosti vědomi, proto po projekci filmu pořádali přednášku. Přednášející hovořila o domácím násilí, pamatuji si, že nám laikům přístupnou formou. Není podstatné, co přesně říkala, ostatně dnes si to již stejně nevybavuji. Podstatné je, že na konci přednášky zmínila i terapeutické programy zaměřené na agresory, na pachatele domácího násilí, které v té době byly, dá se říci, „v plenkách“.

Myšlenka terapie pachatele domácího násilí mě zaujala. Ačkoliv jsem o samotném domácím násilí nevěděla nic, říkala jsem si, že pokud je možné mu předcházet, měli bychom těmto programům dát šanci, měli bychom je alespoň vyzkoušet, než je zavrhneme. Pokud budeme pracovat s příčinami problému a s probíhajícím násilím, existuje reálná možnost změny, domácí násilí bude zastaveno a nebude se šířit dál do společnosti. V té chvíli ve mně vzklíčila myšlenka, která mě neopustila dodnes. V té chvíli jsem se rozhodla, že své studium zakončím

¹ www.citaty-slavnych.cz: *Citáty slavných osobností*. [online]. c2011 [citováno 5. 4. 2011]. Dostupné z WWW: < http://www.citaty-slavnych.cz/autor/John_Galsworthy >

diplomovou prací, která bude minimálně zčásti reflektovat současný stav na poli terapeutických programů pachatelů domácího násilí.

Předkládám tedy diplomovou práci, jejímž cílem je zhodnocení informovanosti laické veřejnosti o problematice domácího násilí v ČR se zaměřením na připravenost a postoj k terapii pachatele domácího násilí.

V teoretické části je definováno samo domácí násilí, jeho druhy i formy, teoreticky je vymezena osobnost pachatele i oběti domácího násilí a je shrnut aktuální stav na poli pomoci obětem, terapie pachatelů i prevence domácího násilí.

Praktická část diplomové práce těží z informací poskytnutých respondenty dotazníkového šetření, kteří měli definovat domácí násilí, vyjádřit se k osobě pachatele i oběti, zformulovat rady obětem domácího násilí směřující k vyřešení jejich situace a zhodnotit informovanost české veřejnosti o celé problematice, přičemž sami měli navrhnout možné cesty, jak informovanost zvýšit. Důležitou součástí výzkumu byla i otázka týkající se terapie pachatelů domácího násilí.

Předložená diplomová práce má dva základní výstupy. Prvním je reflexe vědomostí laické veřejnosti o domácím násilí a navržené možnosti jejího zvýšení, které by sama veřejnost uvítala. Druhým výstupem je poté informace o připravenosti, resp. postoji české veřejnosti k terapii pachatelů domácího násilí, která by ve větším měřítku mohla sloužit jako vodítko při rozhodování státních i nestátních institucí o tom, zda těmto programům dát či nedat šanci.

1. Domácí násilí

1.1. Historie

O domácím násilí jako o existujícím faktu se začalo hovořit až v 60. letech 20. st. v USA a v západní Evropě. Domácí násilí nebylo v té době vnímáno jako „práce“ pro policii, bylo proto v podstatě ignorováno. V 70. letech se dostalo do středu zájmu veřejnosti v USA. Orgány činné v trestním řízení se jím začaly zabývat, vznikaly programy krizové intervence. Policii bylo nařízeno, aby v případech domácího násilí zasahovala, pokusila se zklidnit obě strany konfliktu a zabránila tak dalšímu násilí. Role policie byla v té době oficiálně mediační, zásah dle metodiky nemusel nutně vést k uvěznění pachatele. Policie ale svou roli od začátku vnímala jako zastupování sociálních pracovníků, zřejmě i z toho důvodu rostl jejich odpor k domácímu násilí.

Na začátku 80. let změnily náhled policistů a policejní administrativy USA na domácí násilí dvě události. Za prvé město Minneapolis rozběhlo první výzkum svého druhu rozsahu vůbec, v němž byli policisté vyzváni, aby při oznámení domácího násilí náhodně intervenovali jedním ze tří stanovených způsobů. Výzkum měl za úkol stanovit, jaký typ intervence sníží potřebu dalších zásahů - zda to bude uvěznění pachatele, rozdělení dvojice (nařízení pachateli opustit na osm hodin dům nebo byt) nebo zapojení dvojice do poradenského programu. Výsledky ukázaly, že uvěznění pachatele snížilo v nejvyšší míře v následujících šesti měsících počet volání policie do stejných domovů. Výsledek tohoto výzkumu byl impulsem pro změnu policejních metod napříč celými Spojenými státy. Druhým katalyzátorem událostí byl soudní proces vedený napadenou Tracy Thrumánovou proti policejnímu oddělení v Torringtonu, Connecticut - Tracy byla několikrát během sedmi měsíců napadena, často i v přítomnosti policisty, který nijak nezasáhnul; Tracy vysoudila odškodné 1,9 milionu dolarů; policejní oddělení se proti rozhodnutí neodvolalo, nýbrž z případu udělalo precedens. Vlna zatýkání byla následována nárůstem potřeby sociálních a právních

opatření. Začaly se hledat příčiny domácího násilí a způsoby, jak mu předcházet či zabránit jeho rozvoji, začalo se přemýšlet o práci s pachateli a oběťmi.²

V roce 1971 bylo založeno první útočiště pro týrané ženy, bylo to „Chiswick Women's Aid“ (Londýn, Velká Británie), zakladatelkou byla Erin Pizzeyová.³

Roku 1985 proběhl v Miláně VII. kongres OSN o prevenci kriminality a nakládání s pachateli, kde byla vydána rezoluce o domácím násilí. Bylo také přijato Doporučení výboru ministrů Rady Evropy R (85)4 o násilí v rodině, které doporučovalo jednotlivým státům, aby do svého právního systému zařadily postih pachatelů domácího násilí, paragrafy na ochranu obětí domácího násilí a uzákonily odbornou pomoc těmto obětem, apod. OSN se dále zasloužila o zlepšení postavení ženy ve společnosti vydáním tzv. Vídeňské rezoluce (Vídeň, 1993, Světová konference o lidských právech) a vydáním Deklarace o odstranění násilí na ženách (1993, přijato Valným shromážděním OSN). Roku 1999 byl 25. listopad oficiálně vyhlášen Valným shromážděním OSN za Mezinárodní den proti násilí na ženách.⁴

Z historického hlediska jsou v České republice důležité dva dny. Konkrétně 17. červenec 2008, den, kdy byl přijat zákon 273/2008 Sb., o Policii České republiky, který v aktuálním znění upravuje institut vykázaní, a 1. leden 2010, den, kdy nabyl účinnosti zákon 40/2009 Sb., Trestní zákoník, který v aktuálním znění upravuje trestné činy Týrání svěřené osoby a Týrání osoby žijící ve společném obydlí.

1.2. Definice základních pojmů

S domácím násilím souvisí především pojem násilí definující přímo podstatu činu a pojem týrání, který jako by dle laické veřejnosti byl synonymem domácího násilí.

² JENKINS, P., PARMER DAVIDSON, B. *Stopping domestic violence: how a community can prevent spousal abuse*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, 2001. s. 17 - 18. ISBN 0-306-46482-9.

³ CONWAY, H. L. *Domácí násilí. Příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2007. s. 10. ISBN 978-80-00-01550-7.

⁴ BINDAČOVÁ, S. *Komparativní analýza přístupů k domácímu násilí ve vybraných evropských zemích*. Brno, 2008. 110 s. s. 16. Diplomová práce na Pedagogické fakultě Masarykovy Univerzity v Brně na katedře sociální pedagogiky. Vedoucí diplomové práce PhDr. Mgr. Tomáš Čech, Ph.D.

V diplomové práci je často užíván pojem transgenerační přenos a stalking, jejich definice jsou také k dispozici v následujících řádcích.

1.2.1. Násilí

Definování násilí není dle Světové zdravotnické organizace (dále WHO) exaktní vědou, ale záležitostí úsudku. Představy o společensky akceptovatelném a neakceptovatelném chování jsou totiž ovlivňovány kulturními tradicemi a změnami hodnot a společenských norem, které se neustále vyvíjejí. V dnešním rychle se měnícím světě je ale nutné v zájmu ochrany lidského života a lidské důstojnosti nastolit univerzálně platné standardy chování. WHO tedy oficiálně definovalo násilí jako: „Úmyslné použití či hrozbu použitím fyzické síly nebo moci proti sobě samému, další osobě nebo proti skupině či komunitě, které má nebo s vysokou pravděpodobností bude mít za následek zranění, smrt, psychickou újmu či poruchu vývoje nebo osobnosti.“⁵

Ottův slovník naučný píše, že násilí „je dle trestního práva zvláštní forma projevu vůle zločinné. Pojem jeho není v zákonech trestních přesně vymezen; směřovati může buď proti věci (poškození, odcizení), buď proti osobě (n. fyzické nebo psychické).“⁶

S odkazem na zmínku o rakouském trestním zákoně (viz Ottův slovník naučný) je nutno poznamenat, že současný trestní zákoník České republiky také neposkytuje legální definici pojmu násilí. Význam pojmu násilí je možné dovodit z ustanovení zvláštní části trestního zákoníku, z popisu jednotlivých skutkových podstat trestných činů, jejichž pojmovým znakem násilí je. Za násilí je v trestně právním pojetí považován obecně fyzický útok proti určité osobě nebo věci. Právo obecně rozlišuje povahy útoku násilí (vis) na fyzické donucení (vis absoluta) a psychické donucení (vis compulsiva). Vis absoluta je násilí spočívající ve fyzickém donucení či fyzickém nátlaku na člověka. Je jimi vyloučeno jiné, než na daném člověku žádané chování.

⁵ WORLD HEALTH ORGANIZATION. *World report on violence and health: summary*. Geneva: World Health Organization, 2002. s. 4. ISBN 92-4-154562-3.

⁶ OTTO, J. *Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. 17. díl. 1. vyd. Praha: Otto, 1901. s. 1056.

Je znemožněn jakýkoliv projev vůle donucovaného a je prosazena vůle donucujícího. Vis compulsiva je pak násilí spočívající v psychickém donucení nebo psychickém nátlaku na člověka. Útočník dosahuje prosazení své vůle na úkor druhého pohrůzkou použitím fyzického nátlaku či způsobením citelné újmy. Donucovaný pak jedná proti své vůli ze strachu z této újmy.

Dalším pohledem na násilí je pohled psychologický. Např. Spurný násilí definuje jako „patologický způsob interakce konkrétního jedince (skupiny) s okolím. Řadíme zde všechny aktivity, pomocí nichž si jedinec nebo skupina (subjekt, aktér) vytváří a reguluje vztahy vůči sociálnímu okolí způsobem, který je vnímán jako agresivní nebo manipulativní.“⁷ Spurný tedy dělí násilí na agresi, manipulaci a kombinaci uvedených forem. Manipulací rozumí druh komunikace využívající především emocionálních argumentů, na jejichž základě člověk mění své postoje a rozhodnutí a jedná tak v souladu s cíli manipulátora, tzn., že je donucen k určité činnosti nebo naopak nečinnosti. Manipulace nejčastěji probíhá skrytě, jedinec si vlastně ani neuvědomí, že byl manipulován. Agresi poté vymezuje jako „destruktivní chování, směřující k fyzickému (brachiálnímu), slovnímu (urážka, pomluva) nebo symbolickému (pomocí gest) útoku vůči jinému jedinci (předmětu).“⁸ Agrese i manipulace je pro vztah, kde probíhá domácí násilí, typická.

1.2.2. Týrání

Definici nabízí Metodický pokyn ředitele SKPV č. 2/2004, kterým se upravuje postup Policie ČR při oznámení, prověřování a vyšetřování případů domácího násilí. Ten odkazuje na definici užívanou běžně v soudní praxi označující týrání za „zlé nakládání vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které poškozená osoba cítí jako těžké příkoří. ... nemusí jít o jednání soustavné. Týrané osobě nemusí vzniknout konkrétní škody na zdraví, ale předpokládá se, že jednání pachatele týraná osoba pro jeho krutost, bezohlednost nebo bolestivost

⁷ SPURNÝ, J. *Psychologie násilí: o psychologické podstatě násilí, jeho projevech a způsobech psychologické obrany proti němu*. 1. vyd. Praha: EUROUNION, 1996. s. 7. ISBN 80-85858-30-4.

⁸ SPURNÝ, J. *Psychologie násilí: o psychologické podstatě násilí, jeho projevech a způsobech psychologické obrany proti němu*. 1. vyd. Praha: EUROUNION, 1996. s. 17. ISBN 80-85858-30-4.

pocívala jako těžké příkoří. Přímým pachatelem tohoto trestného činu může být kdokoli, kdo sdílí společně obývaný byt nebo dům.“⁹

1.2.3. Domácí násilí

Definovat domácí násilí není jednoduché. Definic je mnoho, v podstatě co autor, to definice. Celosvětově se dokonce užívají různá pojmenování stejné problematiky - anglické domestic violence, family violence, domestic abuse, spousal abuse nebo intimate partner violence, německé Gewalt in der Familie und näher Umgebung nebo polské przemoc w rodzinie¹⁰.

Za zdařilou, stručnou a výstižnou považuji definici Čírtkové, která poukazuje na vývoj pojmu. Domácí násilí již nesmí být vnímáno pouze jako násilí muže na ženě, ale je definováno jako „opakované, dlouhodobé a zpravidla násilí fyzického, psychického, sexuálního, sociálního a ekonomického rázu, které vytváří jednoznačně asymetrický vztah a vede ke stabilnímu rozdělení rolí na násilnou a ohroženou osobu.“¹¹

Obsáhlejší definici nabízí Dufková a Zlámal: „Domácím násilím se rozumí opakované, dlouhodobé a stupňující se násilí, kterého se dopouštějí dospělí nebo mladiství na svých blízkých (obětí mohou být manžel/manželka, druh/družka, rozvedení manžel/manželka, dítě, rodič, prarodič). Domácí násilí má podobu fyzického, psychického, sexuálního, ekonomického či jiného násilí, nejčastěji jejich kombinace. Domácí násilí je vědomá činnost. Začíná opakujícími se útoky proti lidské důstojnosti, k nim se zpravidla postupně přidávají útoky proti zdraví a v konečném stádiu může přejít v útoky proti lidskému životu. Domácí násilí se liší od ostatních forem delikventního chování tím, že je násilím ve vztahu osob, vytváří vztah závislosti oběti na pachateli a je zaměřeno na získání moci pachatele nad obětí. Charakteristickým rysem domácího násilí je skutečnost, že se pro svou určitou trvalost a různou intenzitu násilných aktů postupně stává součástí jejich běžného života. V České republice je

⁹ DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2005. s. 55. ISBN 80-239-5686-8.

¹⁰ BEDNÁŘOVÁ, Z. et al. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. s. 6. ISBN 978-80-254-5422-0.

¹¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishnig, a. s., 2008. s. 9. ISBN 978-80-247-2207-8.

domácí násilí nejčastěji kombinací fyzického násilí doprovázeného násilím psychickým, popř. i dalších forem.“¹²

Tuto definici domácího násilí prezentuje Dona linka na svém oficiálním webu: „Domácí násilí je fyzické, psychické anebo sexuální násilí mezi blízkými osobami, ke kterému dochází opakovaně v jejich soukromí a tím skrytě mimo kontrolu veřejnosti, intenzita násilných incidentů se stupňuje a vede ke ztrátě schopností včas tyto incidenty zastavit a efektivně vyřešit narušený vztah.“¹³

Roku 1985 bylo přijato Doporučení výboru ministrů Rady Evropy R (85)4 o násilí v rodině, kde se nachází definice násilného chování v rodině a domácího násilí v následujícím znění: „Násilné chování v rodině zahrnuje jakýkoliv čin nebo opomenutí, spáchané v rámci rodiny některým z jejích členů, které podkopávají život, tělesnou nebo duševní integritu nebo svobodu jiného člena stejné rodiny nebo vážně poškozují rozvoj jejich osobnosti. Domácí násilí je chování, které u jedné osoby vyvolává strach z osoby druhé. Prostřednictvím moci, kterou tento strach poskytuje, určuje násilná osoba chování osoby ohrožené. Domácí násilí může nabývat podoby fyzického, sexuálního a psychického násilí, vynucené sociální izolace a ekonomické deprivace.“¹⁴

OSN pod pojmem domácí násilí rozumí „každý projev rodově podmíněného násilí, který má nebo by mohl mít za následek tělesnou, sexuální nebo psychickou újmu nebo utrpení žen, včetně hrozby takovými činy, zastrašování a úmyslného omezení svobody a to jak ve veřejném či soukromém životě.“¹⁵ Z definice OSN je patrné, že domácí násilí je vlastně vnímáno jako subkategorie násilí na ženách.

¹² DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku oběti*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2005. s. 7. ISBN 80-239-5686-8.

¹³ *Dona linka: Pomoc osobám ohroženým domácím násilím*. [online]. c2011 [citováno 27. 3. 2011].

Dostupné z WWW:

<http://www.donalinka.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=355>

¹⁴ *Koordona: koalice organizací proti domácímu násilí*. [online]. c2011 [citováno 27. 3. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.koordona.cz/domaci-nasili/legislativa/60-narodni-akcni-plan-prevence-domaciho-nasili-na-leta-2010-2014.html>>

¹⁵ *Rosa: občanské sdružení nabízející komplexní pomoc ženám - obětem domácího násilí*. [online]. c2011 [citováno 27. 3. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/co-je-domaci-nasili/>>

Slovo domácí zdůrazňuje, že násilí se odehrává doma, v bezpečném prostředí, které každý člověk považuje za své osobní útočiště. Psychické utrpení oběti zvyšuje právě fakt, že je týrána v prostředí vlastního domova.

Laik nezasvěcený do problematiky při diskuzi na téma domácí násilí velmi často vyrukuje s námitkou, že běžná výměna názorů nebo jednorázová prudká hádka, při které létají třeba i pověstné talíře, není domácím násilím. To je pravda. Běžná hádka se od domácího násilí liší především tím, že nikdo dopředu neví, kdo z hádky vyjde jako vítěz - u domácího násilí je jasné, že vždy zvítězí agresor.

1.2.4. Transgenerační přenos

K transgeneračnímu přenosu Bednářová říká: „pachatelé domácího násilí ve větší míře pocházejí z rodin, kde násilí bylo běžným způsobem komunikace a řešení konfliktů. Jako děti převzaly ze své původní rodiny násilné vzorce chování a nechápou, že dělají něco, co není v souladu s normami společnosti („*Táta přece také mámu mlátil.*“). Řešení problémů prostřednictvím násilí mají zafixováno jako běžný způsob chování, jde u nich o naučenou agresi. Jedná se o transgenerační přenos násilných vzorců chování.“¹⁶ Ovšem domněnka, že se tento problém týká jen přenosu agresivního modelu chování, je mylná. Otec a matka předávají vzorce chování svým potomkům rovnoměrně, oba jsou významnými identifikačními vzory. Děti jejich chování přijímají jako normu, protože nemají, mnohdy kvůli sociální izolaci, jiné srovnání. Bednářová v definici pojmu pokračuje „Chlapci se velmi často ztotožní s chováním agresora a mají problémy se svou agresivitou již od předškolního věku. Dívky naopak spíše přijímají pozici oběti, identifikují se s matkou a její pozicí v rodině. Agresivitu místo navenek zaměří dovnitř, často mají depresivní prožívání a somatizují.“¹⁷ Ve výjimečných případech dochází k tomu, že dcera přejímá agresivitu otce a syn se identifikuje s matkou. Pokud syn v takovém případě nedostane možnost identifikovat se s pozitivním mužským vzorem, jeho fyzický i psychický vývoj je výrazně narušen.

¹⁶ BEDNÁŘOVÁ, Z. et al. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. s. 26. ISBN 978-80-254-5422-0.

¹⁷ BEDNÁŘOVÁ, Z. et al. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. s. 30. ISBN 978-80-254-5422-0.

Transgenerační přenos negativních vzorců chování se u některých dětí z násilných rodin projevit nemusí, nesmíme jej paušalizovat. Jak řekl psycholog Intervenčního centra Praha v rozhovoru v rámci této diplomové práce, predikce v psychologii je velmi nízká a vždy záleží na osobnosti dítěte.

1.2.5. Stalking

Pojmem v dnešní době úzce spojeným s domácím násilím je stalking, o kterém se jako o novodobém fenoménu začalo hovořit v 90. letech 20. st. a který kriminologie definuje jako „úmyslné, zlovolné pronásledování a obtěžování jiné osoby, které snižuje kvalitu života a ohrožuje její bezpečnost.“¹⁸ Oficiální definice stalkingu zatím neexistuje, jsou však obecně uznány tři základní znaky stalkingu, a sice „nevyžádané pokusy o kontakt s vyhlédnutou osobou, které se opakují a jsou vytrvalé (soustavné) a které závažně a neúnosně poškozují kvalitu života oběti.“¹⁹ Stalking obecně má za následek závažné narušení soukromí, osobní svobody a lidské důstojnosti oběti, přičemž psychické a fyzické zdraví oběti je narušeno vždy. Zavraždění oběti není výjimkou, jsou známy i případy, kdy byla oběť jednáním pachatele dohnána k sebevraždě.

Zákonnou úpravu stalkingu, tzv. anti - stalkingové zákony, přijaly první země již v polovině 90. let 20. st. (např. USA, Velká Británie, Austrálie). V České republice skutkovou podstatu stalkingu upravuje zákon 40/2009 Sb., Trestní zákoník, § 354 Nebezpečné pronásledování, v aktuálním znění.

Obecně uznávanými druhy stalkingu jsou: pokusy o kontakt pomocí komunikačních prostředků (telefonní hovory, sms, dopisy, vzkazy, apod.), vyhledávání fyzické blízkosti oběti, slídění (např. pozorování bydliště či pracoviště oběti), osočování, devalvace, nátlak a psychické deptání (pomluvy, falešné inzeráty na smyšlené sexuální služby poskytované obětí, na pronájem bytu oběti, ničení soukromého majetku oběti, útoky proti domácím mazlíčkům, apod.), pokusy o kontakt přes třetí osoby (manipulace okolím, aby „přešli na stranu“ pachatele, donášeli na oběť,

¹⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishnig, a. s., 2008. s. 53. ISBN 978-80-247-2207-8.

¹⁹ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishnig, a. s., 2008. s. 59. ISBN 978-80-247-2207-8.

„pomáhali“ jim v usmíření, apod.), fyzické násilí (ataky, znásilnění, ohrožování např. vozidlem, apod.) a s ním související avíza (typická pro stalking, pachatel oběti dopředu ohlašuje, co, kdy a jak jí provede, psychicky oběť deptá očekáváním násilí, smrti, apod.) a cyberstalking (pronásledování prostřednictvím internetu - zasílání obtěžujících e-mailů, zneužívání fotografií oběti na internetu, zavírování počítače, odcizování elektronických dat, apod.). Je třeba zdůraznit, že fyzické násilí je jen jedním z druhů stalkingu, nemusí být nutně přítomno vždy, zatímco u domácího násilí je fyzické násilí přítomno skoro ve všech případech.

S ohledem na téma této diplomové práce se podrobněji zabývejme ex - partner stalkingem (až 50 % všech případů stalkingu). Jeho základním rysem je fakt, že oběť a pachatel dříve prožívali intimní vztah, který ale skončil rozchodem či rozvodem. K problematice domácího násilí Čírtková uvádí, že vysoká korelace mezi stalkingem a domácím násilím je všeobecně uznávaným fenoménem. Navíc jedním ze zásadních predikátorů fyzického násilí v rámci stalkingu je právě předcházející domácí násilí.

Hoffmann a Küken²⁰ rozlišují v souvislosti s předchozím domácím násilím ve vztahu defenzivní a ofenzivní ex - partner stalking. Defenzivní ex - partner stalking nemá v historii fyzickou formu domácího násilí, motivem bývá snaha o obnovení vztahu, projevem pak umanutá snaha o usmíření. Ofenzivní ex - partner stalking je naopak pokračováním fyzického domácího násilí, které takto pokračuje i po ukončení vztahu, pachatel usiluje o obnovu kontroly a moci nad obětí.

Pokud se oběť rozhodne situaci řešit, což se zpravidla stává ve vyšším měřítku a s větší razancí, než u případů domácího násilí, tak by měla: důsledně ignorovat jakékoliv pokusy o kontakt (neodpovídat na sms, nereagovat na telefonáty, apod.), vyhýbat se stalkerovi (myslet dopředu na to, kde by ho mohla potkat a místům se vyhnout, apod.), stalking dokumentovat a také jej zveřejnit, informovat o něm okolí (ať přátelé, kolegové a další vědí, co se děje, zamezí tak jejich „zneužití“ pachatelem) a měla by hledat odbornou pomoc (právní, psychologickou, policejní, ad.). Často bohužel oběti nezbyvá nic jiného, než změnit místo bydliště či zaměstnání, telefonní číslo, ad. Oběť se musí v životě a životním stylu omezovat, musí se před pachatelem

²⁰ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishnig, a. s., 2008. s. 47 - 48. ISBN 978-80-247-2207-8.

ukrývat, žít „jako ve vězení“, aniž vlastně něco špatného udělala. Pro vyřešení situace je ovšem třeba vydržet a nevzdat se. Navíc o kompetenci odborných organizací a orgánů činných v trestním řízení, s kterými oběť přichází do styku, lze zatím také jen spekulovat. I ve státech, kde je právní úprava stalkingu dlouho součástí trestních zákonů, totiž často dochází k bagatelizaci problému. Ke změně by mohla vést r. 2003 Kroppem a Belfragem vyvinutá diagnostická pomůcka SAM²¹ (Stalking Assessment and Management Worksheet), která by měla sloužit k odhalení případů stalkingu. SAM je podobný materiálu SARA DN, který dnes pomáhá Policii ČR s řešením problémů domácího násilí.

1.3. Druhy domácího násilí

Mezi autory nepanuje shoda ani v oblasti oficiální definice domácího násilí, ani v tom, jak jednotliví autoři nahlízejí na druhy a formy domácího násilí. Často tyto pojmy různě zaměňují, což ztěžuje laikům orientaci v problematice a umocňuje terminologickou nejednotnost. Druh domácího násilí obvykle popisuje, mezi jakými skupinami lidí domácí násilí probíhá.²² Jednotlivé skupiny nebo jednotliví lidé jsou na sebe vázáni rodinnými či partnerskými vztahy. Druhy domácího násilí tak rozumíme - domácí násilí na ženách, na mužích, na dětech, na seniorech, na rodičích, na lidech s postižením a v homosexuálních vztazích. Je potřeba zdůraznit, že pachatelem může být v podstatě kdokoliv, už dávno neplatí, že domácí násilí je násilí mužů na ženách nebo na dětech. Psycholog pražského Intervenčního centra v rozhovoru v rámci této diplomové práce např. upozorňuje na vzrůstající fenomén násilí na rodičích - děti dnes z domova odcházejí později, jsou tzv. „singles“, změnily se jejich priority, proto násilí na rodičích dnes ve společnosti vidáme častěji.

²¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishnig, a. s., 2008. s. 101. ISBN 978-80-247-2207-8.

²² BEDNÁŘOVÁ, Z. et al. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. s. 7. ISBN 978-80-254-5422-0.

1.4. Formy domácího násilí

Zlámal a Dufková předkládají zřejmě nejrozšířenější popis forem domácího násilí. Jejich rozdělení je součástí teoretické přípravy budoucích policistů, právem tedy může být považováno za oficiální a plošně akceptovatelné.²³

1.4.1. Fyzické násilí

První formou domácího násilí je násilí fyzické, které je spolu s psychickým násilím jednou z nejčastějších forem domácího násilí v České republice. Je to zároveň první forma násilí, která se běžnému občanu ČR vybaví, pokud se ho někdo na domácí násilí zeptá.

Pachatel většinou začíná zlehka - fackami, postrkováním, bitím rukama, taháním za vlasy, apod. Postupně přechází do vyšší intenzity - bití předměty, svazování, ohrožování bodnou zbraní či jakýmikoliv jinými předměty, život ohrožující jízda autem, nucení zůstat i několik hodin ve vaně plné studené vody, opaření, popálení, apod. V tomto ohledu bohužel lidská představitost a krutost nezná mezí.

Do samostatného oddílu patří ohrožování střelnou či palnou zbraní, kterou si pachatel může pořídit až v průběhu vztahu.

Typickou a velmi krutou formou fyzického násilí je odepírání možnosti uspokojit fyzické potřeby, jako např. odepírání spánku, odepírání jídla a pití, odepírání používání hygienických pomůcek při menstruaci, odepírání možnosti jít na toaletu, apod. Odepření uspokojení fyzických potřeb je obecně velmi stresující, navíc je svou podstatou propojeno i s psychickým a emocionálním násilím, jelikož negativně působí na psychický a emocionální stav oběti.

Fyzické násilí tedy zahrnuje všechny opakující se útoky na zdraví či život oběti, které postupem času nabírají na intenzitě. Pachatel velmi často pečlivě volí místa, kam bude oběť bít, tak, aby zranění oběti nebyla na první pohled vidět. Oběť se zároveň pečlivě snaží všechny viditelné stopy po zraněních maskovat a zároveň se vyhýbá místům, kde by se musela např. svléknout či jinak odhalit.

²³ DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku oběti*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2005. ISBN 80-239-5686-8.

1.4.2. Psychické násilí

Druhou formou domácího násilí je násilí psychické. Čírtková uvádí, že incidence psychického násilí v narušených vztazích je stoprocentní. Psychické násilí se obvykle pojí s ostatními formami domácího násilí, málokdy se vyskytuje samo.²⁴ Výjimkou je situace, kdy je pachatelkou domácího násilí žena, pro niž je využívání psychického násilí typické.

Na psychické násilí se dá také nahlížet jako na počáteční formu domácího násilí, kdy s psychickým násilím pachatel zřejmě začíná a později k němu připojuje další formy.

Nějakým způsobem definovat a popsat psychické násilí je velmi těžké. Pod pojem psychické násilí se totiž vejde široká škála forem týrání, ubližování a deptání. Navíc je při vyšetřování skoro nemožné psychické násilí prokázat, ne nadarmo se mu tedy dle policejní psycholožky, s kterou byl veden v rámci této diplomové práce rozhovor, přezdívá neviditelné násilí. Ostatní formy domácího násilí jsou hmatatelné nebo důkazy prokazatelné, to u psychického násilí neplatí. Nic to ovšem nemění na tom, že rány a jizvy na duši zůstávají.

Dufková a Zlámal popisují psychické násilí jako ponižování oběti doma či na veřejnosti, útok na lidskou důstojnost oběti, znevažování její osoby, hodnoty a významu jejího života. Pachatel oběť obviňuje z vlastních neúspěchů, z vlastních selhání, z nevěry, z toho, že ho nemiluje, apod. Pachatel může oběť obvinít naprosto z čehokoliv a za každé situace.²⁵

Obsáhlou podkapitolou psychického násilí jsou slovní útoky na oběť, urážení oběti, slovní napadání, vulgární vyjadřování, apod. Pachatel oběti nadává jak doma, tak na veřejnosti. Slovní útoky jsou často propojeny se zesměšňováním oběti, které se řadí do emocionálního násilí.

Pachatel oběť také soustavně zstrašuje, terorizuje, vyhrožuje jí a vydírá ji. Typickou metodou zstrašování je čištění zbraně v přítomnosti oběti - oběť např. sedí

²⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishnig, a. s., 2008. s. 20. ISBN 978-80-247-2207-8.

²⁵ DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku oběti*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2005. s. 9. ISBN 80-239-5686-8.

na židli v koutě místnosti, pachatel sedí naproti ní a před jejími zraky zbraň rozebírá, leští, čistí, nabíjí a celou akci doprovází významnými pohledy, náznaky, výhružkami, apod.²⁶ Typickými výhružkami jsou potom výhružky zabitím oběti, její rodiny a přátel, dětí nebo poprava domácího mazlíčka. Pachatel vyhrožuje také tím, že oběť udá na Policii či na „sociálku“. Běžným případem dle policejní psycholožky, s kterou byl veden rozhovor v rámci této diplomové práce, bývá situace, kdy je oběť prostituována či nucena k natáčení či focení pornografie, pachatel tímto způsobem oběť nejen sexuálně týrá, ale zároveň dostává do rukou „důkazy“ pro Policii a Odbor sociálně - právní ochrany dětí, kterými může oběť terorizovat, vydírat a umocňovat své výhružky udáním.

Častou metodou psychického deptání oběti je ničení jejích osobních věcí, jejího majetku, předmětů, které pro ni mají citovou nebo jinou hodnotu.

Mezi klasické projevy psychického násilí patří zákazy jakéhokoliv charakteru umocňované častými změnami - jeden den má např. oběť zakázáno nosit červený svetr, druhý den je ale trestána za to, že jej nenosí.

1.4.3. Emocionální násilí

Emocionální násilí bývá často zahrnováno do psychického násilí. Dufková a Zlámal ho ale označují za samostatnou formu domácího násilí.²⁷

Emocionální násilí spočívá v neustálé a soustavné kontrole oběti - pachatel kontroluje to, co oběť dělá, jak to dělá, s kým se stýká, kam chodí, co si obléká, když jde ven, apod. Vrcholem se může zdát požadavek, aby oběť měla otevřené dveře na toaletu, když vykonává potřebu, případně přítomnost pachatele v koupelně, když se oběť koupe či sprchuje.²⁸

²⁶ CONWAY, H. L. *Domácí násilí. Příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007.* 1. vyd. Praha: Albatros, 2007. ISBN 978-80-00-01550-7.

²⁷ DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku oběti.* Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2005. s. 9. ISBN 80-239-5686-8.

²⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí.* 1. vyd. Praha: Grada Publishnig, a. s., 2008. s. 21. ISBN 978-80-247-2207-8.

Dalším typickým znakem emocionálního násilí je zesměšňování oběti. Pachatel nejčastěji útočí na její inteligenci, sexualitu, sexuální výkonnost či schopnost, útočí na její vzhled, negativně se vyjadřuje o rodičovských nebo manželských schopnostech oběti. Pachatel se samozřejmě neomezuje pouze na domov, ale jmenované záležitosti probírá i na veřejnosti, před přáteli, rodinou nebo kolegy. S touto skutečností úzce souvisí sociální násilí - lidé, kteří jsou účastníky těmito „výstupům“ se radši dalšího kontaktu postupem času vzdají.

Pachatel často oběť prohlašuje za blázna, vyhrožuje jí umístěním na psychiatrické klinice, tím, že již nikdy neuvidí své děti, apod. Oběť velmi často také citově vydírá - např. dlouhými týdny ticha, uražením, rozmrzelostí, projevováním nezájmu o oběť, apod.

1.4.4. Sociální násilí

Sociální násilí jako forma domácího násilí není mezi laickou veřejností příliš známá. V dotazníkovém šetření, které bylo součástí této práce, sociální násilí jako jednu z forem domácího násilí uvedlo pouze 1 % dotázaných. Nedostatečná vzdělanost české populace v tomto ohledu má za následek, že sociální násilí je často považováno za nemožné, neuvěřitelné.

Princip sociálního násilí tkví v naprosté sociální izolaci oběti, v jejím odlučení od společnosti a v zamezení styků s okolím. K tomu může dojít dvěma způsoby. Za prvé je oběť fakticky zcela izolována a nesmí opustit byt či dům - pachatel jí v tom fyzicky brání, případně oběti nedá klíč od domu či bytu, umístí mříže na okna, apod.²⁹ Za druhé oběť sice vycházet smí, ale musí dodržovat přísně nastavená pravidla - pachatel má přesně spočítáno, jak dlouho oběti každá povolená cesta trvá a stanoví minimální časový limit na její splnění. Pokud oběť nařízení poruší, přichází trest. Pachatel může v této souvislosti oběť týrat i psychicky, jelikož záměrně může časový limit nastavit tak, aby se oběť nikdy nestihla vrátit včas.³⁰

²⁹ BEDNÁŘOVÁ, Z. et al. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. s. 8. ISBN 978-80-254-5422-0.

³⁰ CONWAY, H. L. *Domácí násilí. Příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2007. s. 20. ISBN 978-80-00-01550-7.

Běžným nástrojem pachatele je zakazování oběti stýkat se s vlastní rodinou nebo s přáteli, kolegy. Pokud pachatel neuspěje se zákazem, uchyluje se k jiným metodám - pomlouvá rodinu nebo přátele či kolegy oběti, očerňuje a uráží je a snaží se oběti namluvit, že ji chce pouze chránit před špatnými lidmi, kteří jí nejsou hodni. Může zvolit i opačnou taktiku - pomlouvá oběť před rodinou či přáteli a kolegy, prohlašuje ji za blázna, dočasný sociální klid označuje za oběti prospěšný. Pachatel může také kontakt s přáteli nebo rodinou či kolegy natolik znepríjemnit všem zúčastněným stranám (např. scény během návštěv, prudké hádky před přáteli, probírání nevhodných soukromých témat na veřejnosti, apod.), že snahy o kontakt časem samy vyprchají.³¹

Za známku pravé lásky mohou oběti ze začátku vztahu považovat prosby, aby nenechávaly partnera (doma) samotného. Oběť tak zanedbává své sociální vazby a záliby, po určité době si ani neumí představit, že by volný čas trávila jinak než s partnerem. Tato metoda sociální izolace je pozvolná a nenápadná, oběť si často ani neuvědomuje, co se děje.

Sociální izolace se netýká pouze rodiny, přátel a kolegů, ale také běžných styků s úředníky, učiteli, lékaři, prodavači, se sousedy, apod. Typickým příkladem je zákaz chodit na třídní schůzky, na školní představení dětí nebo s dětmi k lékaři - pachatel situace často využívá k očernění oběti před ostatními rodiči nebo učiteli, o oběti prohlašuje, že o děti nemá zájem a nestará se o ně. Pachatel navíc rozhoduje o všech oblastech společného života - o tom, v jaké bance bude mít rodina účet (s bankovními úředníky vždy jedná pouze on, jako jediný má podpisové právo k účtu i kreditní karty), v jakém obchodě bude rodina nakupovat (časový limit pro nákup je tak krátký, že oběť si nestihne s nikým v obchodě popovídat), jaké budou mít auto (oběť nenechá nikdy řídit), kde budou bydlet (byt či dům je vždy psán pouze na pachatele, se všemi vždy jedná pouze pachatel), apod.

Nástrojem sociální izolace může být také časté stěhování - účelově do míst, kde oběť nikoho nezná.³²

³¹ BEDNÁŘOVÁ, Z. et al. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. s. 8. ISBN 978-80-254-5422-0.

³² BEDNÁŘOVÁ, Z. et al. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. s. 8. ISBN 978-80-254-5422-0.

1.4.5. Sexuální násilí

Sexuální násilí je typickou formou domácího násilí. Laická veřejnost má ale sexuální násilí stereotypně spojeno s cizí osobou. Výzkum, který byl součástí této práce, ukázal, že pod pojmem domácí násilí si pouze 4 % respondentů představí také násilí sexuální.

Sexuální násilí je násilím velmi intimním. Milostný akt společnost vnímá jako nejbližší projev lásky k druhému člověku. Je zcela jasné, že následky sexuálního zneužívání si oběť nese po celý život.

Sexuální násilí je typické znásilňováním oběti, případně mírnější formou - vynuceným sexuálním stykem. Pachatel chce ukojit pouze své potřeby, na potřeby oběti nehledí, její prožívání pachatele nezajímá. Svými činy dokazuje svou moc a nadřazenost. Pachatel také zásadně nehledí na ochranu oběti před otěhotněním nebo před nákazou pohlavně přenosnými chorobami. V krajních případech pachatel bez ohledu na přání ženy těhotenství násilně ukončí nebo ženu naopak donutí dítě donosit.

Při sexuálním aktu pachatel často oběti fyzicky ubližuje, např. pálením nebo řezáním do intimních míst, bolestivými praktikami nebo používáním sexuálních pomůcek proti vůli oběti, apod. Pachatel může také oběť nutit do pohlavního styku se zvířaty, s cizími muži nebo ženami, do napodobování scén z pornofilmů, obecně do praktik, které oběť provádět nechce. Pachatel často pořizuje videozáznam, který poté využívá k vydírání oběti.³³

V některých případech domácího násilí pachatel oběť prostituuje nebo ji nutí hrát v pornofilmech či fotit pornografické fotografie. Oběť se tak stává prodejním artiklem, sexuálním objektem veřejnosti a je navíc přesvědčena, že páchala trestnou činnost (ačkoliv skutkovou podstatu trestného činu naplnil pachatel).

³³ BEDNÁŘOVÁ, Z. et al. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. s. 8. ISBN 978-80-254-5422-0.

1.4.6. Ekonomické násilí

Pod pojmem domácí násilí si pouze 2 % respondentů výzkumu, který byl součástí této práce, představila i ekonomické násilí. Neznamená to ovšem, že by tato forma domácího násilí byla méně ponižující či závažná.

Ekonomické násilí může mít dvě formy. Za prvé - pachatel zcela ekonomicky ovládne oběť. Ta nemá vlastní zaměstnání, vlastní finanční zdroje, vlastní příjmy. Za druhé - oběť má zaměstnání, tedy vlastní finanční příjem, ale musí pachateli všechny vydělané peníze odevzdat, sama tedy se svými penězi hospodařit nesmí. Obě tyto formy vytvářejí vztah naprosté závislosti oběti na pachateli a pachatel může plně kontrolovat všechny příjmy, ale především výdaje oběti.

Pachatel oběti přiděluje pouze jakési kapesné³⁴, případně jí dává finanční prostředky vždy jen na nákup konkrétního zboží. Oběť musí všechny své nákupy pachateli vyúčtovat a zbylé peníze navrátit. Jedná se většinou o nákup potravin či běžných potřeb do domácnosti.

Typické je spojení ekonomického násilí s psychickým. Některé případy popsala policejní psychologka, s kterou byl v rámci této diplomové práce veden rozhovor - pachatel např. určí, co má oběť v obchodě koupit, ale dá jí záměrně nedostatek peněz, takže oběť nemůže jeho požadavky splnit. Oběti také např. zcela odmítne vydat finanční prostředky na nákup dámských hygienických potřeb, což je velmi ponižující. Další možností, jak oběť v souvislosti s penězi psychicky týrat, je uzavření úvěrové nebo jiné smlouvy o finančních službách na jméno oběti a záměrné nesplácení splátek. Pachatel také může oběti nařídít, aby platila složenky a účty spojené s chodem domácnosti, opět jí ale záměrně neposkytne dostatek peněz, nebo před ní účty schovává, takže je oběť nemůže uhradit včas. Pachatel má poté v ruce „děkuz“ o tom, že je oběť neschopná, neumí zajistit chod domácnosti, neumí hospodařit s penězi, apod.

S ekonomickým násilím souvisí již výše zmiňovaná skutečnost, že práva k bankovním účtům mívá pouze pachatel, oběť nemá vlastní kreditní kartu, apod. Pachatel navíc často oběti zatajuje aktuální finanční poměry rodiny.

³⁴ BEDNÁŘOVÁ, Z. et al. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. s. 8. ISBN 978-80-254-5422-0.

1.5. Znaky domácího násilí

Dufková a Zlámal jasně definovali základní znaky domácího násilí.³⁵

Prvním a základním znakem domácího násilí je zaměření násilí na **blízkou** osobu.

Druhým znakem domácího násilí je **soukromí**. Pachatel útočí na oběť pouze tak, aby násilí zůstalo utajeno. Pokud přece jen dojde k násilnému aktu na veřejnosti, děje se tak většinou v případech, kdy oběť od pachatele odešla, ten nad ní tedy ztratil moc a násilí již nemůže před zraky veřejnosti skrývat.

Třetím znakem domácího násilí je **opakování a dlouhodobost**. Ojedinelá, i když prudká hádka nebo jednorázový incident nejsou domácím násilím. Pro domácí násilí je typická dlouhá historie, přítomnost násilí ve vztahu i několik desítek let a pravidelné opakování útoků.

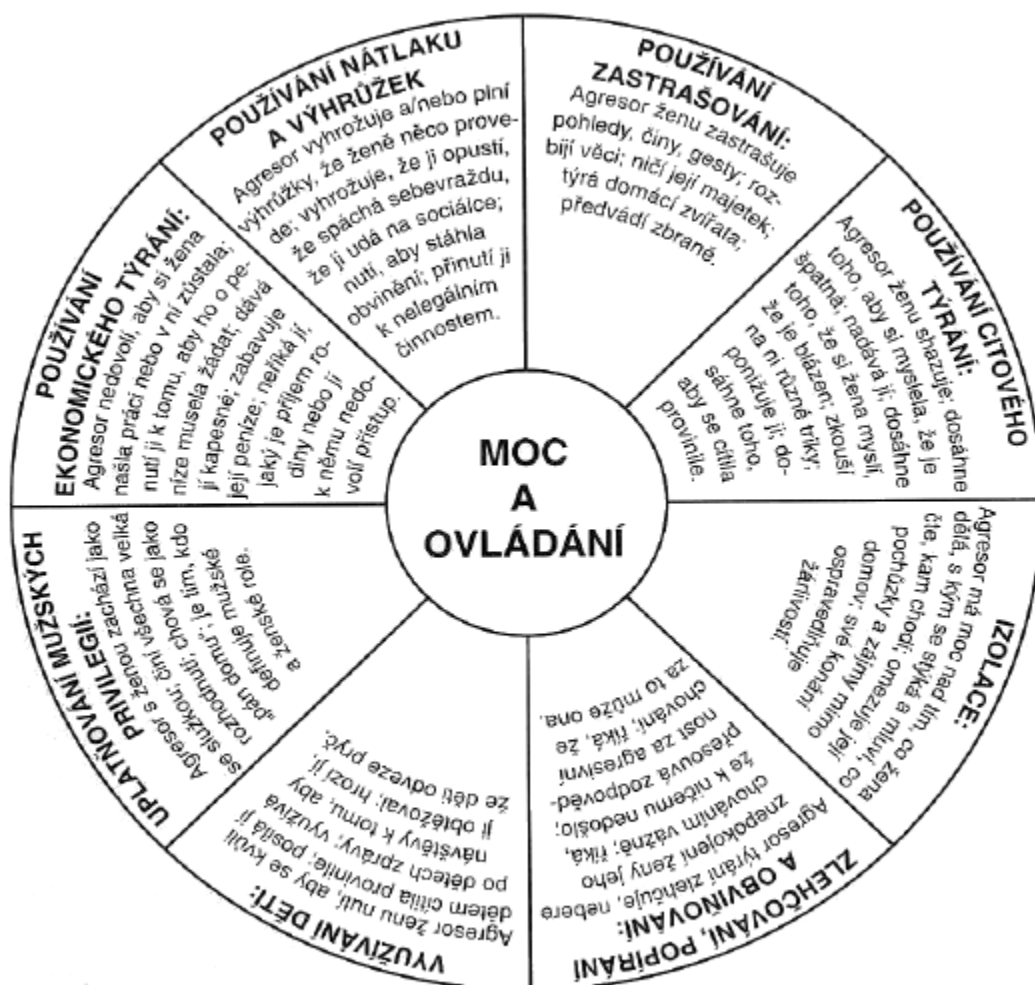
Čtvrtým znakem domácího násilí je **eskalace** násilí, tedy jeho vzrůstající intenzita. Ze začátku se oběti vztah mohl jevit jako ideální. Časem přicházely první náznaky psychického násilí, které oběť možná nevnímala. K psychickým útokům se začaly přidávat drobné fyzické ataky, které postupem času přerostly v závažnější útoky proti zdraví nebo proti životu oběti, spojené se sexuálním a jiným násilím. V konečném stádiu může domácí násilí skončit smrtí oběti či pachatele. Nebezpečí plynoucí z neznalosti této fáze domácího násilí je bagatelizace útoků pachatele proti oběti a ignorování trestné činnosti pachatele.

Pátým znakem domácího násilí je **uplatnění moci a kontroly**. Pachatel přebírá nad obětí kontrolu (zejm. sociální a ekonomickou), jejich role jsou naprosto nevyrovnané a po celou dobu neměnné. Graficky tento znak velmi dobře znázorňuje tzv. Duluthský model Moci a ovládnutí, který byl vypracován v rámci Projektu intervence proti týrání v soukromí (Duluth, USA).³⁶

³⁵ DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku oběti*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2005. s. 8 - 9. ISBN 80-239-5686-8.

³⁶ SVOBODNÍKOVÁ, I. *Ženy v zajetí domácího násilí*. Brno, 2009. 100 s. 41 s. příloh. s. 25. Bakalářská práce na Pedagogické fakultě Masarykovy Univerzity v Brně na katedře sociální pedagogiky. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Ema Štěpařová.

Obr. 1 Duluthský model Moci a ovládnání

Zdroj: SVOBODNÍKOVÁ, I. *Ženy v zajetí domácího násilí*.

Šestým znakem domácího násilí je **vzájemná blízkost a provázanost oběti**, především ve vztahu k právním, sociálním a ekonomickým faktům. Pachatel i oběť mají společné děti, bydliště, jmění, mají často nevyrovnané majetkoprávní záležitosti. Často se při řešení případů domácího násilí musí nahlížet i na ustanovení rodinného práva.

Posledním, sedmým znakem domácího násilí je **ambivalentnost** vztahu oběti k pachateli. „Oběť domácího násilí se chová jinak, než oběti poškozené cizím pachatelem. Ochota k potrestání pachatele je kolísavá. ... Po násilném incidentu (oběti) hledají pomoc, posléze však mohou svůj postoj měnit. Důvodem může být psychický

tlak a oprávněný strach vzhledem ke skutečnosti, že oběť nadále bydlí ... s útočníkem. Ten bývá zpravidla stíhán na svobodě.“³⁷

1.6. Incidence domácího násilí

Od 70. let 20. st., kdy se o problematice domácího násilí začalo otevřeně hovořit, proběhlo na celém světě velké množství výzkumů zabývajících se různými aspekty domácího násilí.

V USA každoročně od r. 1973 probíhá National Crime Victimization Survey, který se zabývá i domácím násilím. Výzkum NCVS poskytuje obětem násilí prostor k popisu následků zločinu a k charakteristikám násilných pachatelů, to vše na celonárodní úrovni. Data jsou získávána od cca 76 000 domácností a od cca 135 300 osob (aktuální v r. 2011). Poslední dostupná data získaná pod hlavičkou NCVS byla získána r. 2008. Bližší informace jsou dostupné na severu Bureau of Justice Statistics.³⁸

Známým je také výzkum z r. 1997 provedený Van Dijkem a jeho týmem v Nizozemí mezi 1000 náhodně vybranými občany. Důležitými kritérii výzkumu byla závažnost způsobené újmy a míra opakování, pomocí kterých bylo izolované násilí odděleno od násilí domácího. Za oběť fyzického násilí se považovalo 34 % žen a 35 % mužů, obětí psychického násilí se cítilo být 30 % žen a 26 % mužů, sexuální násilí proběhlo u 30 % žen a u 16 % mužů. Výskyt byl tedy poměrně vyrovnaný u obou pohlaví. Ženy byly ovšem více ohrožené intenzitou útoků. Závažnou intenzitu útoků uvedlo 60 % žen, muži v 61 % naopak označili intenzitu útoků za nízkou.³⁹

V České republice byly první reprezentativní výzkumy provedeny až na konci 90. let 20. st. Jednalo se o výzkumy „Bezpečnostní rizika 1999“ a „Bezpečnost občanů 2001“. Výzkum domácího násilí byl zastoupen samostatnými anketami. V době prvního

³⁷ DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2005. s. 9. ISBN 80-239-5686-8.

³⁸ *Bureau of Justice Statistics: National Crime Victimization Survey (NCVS)*. [online]. c2011 [citováno 29. 3. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://bjs.ojp.usdoj.gov/index.cfm?ty=tp&tid=91>> <<http://bjs.ojp.usdoj.gov/index.cfm?ty=dcdetail&iid=245>>

³⁹ BEDNÁŘOVÁ, Z. et al. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. s. 13. ISBN 978-80-254-5422-0.

výzkumu byla dle výsledků česká společnost k domácímu násilí poměrně tolerantní, muži útoky často zlehčovali.⁴⁰

Výzkumy zaměřené primárně na domácí násilí dnes probíhají v České republice převážně pod záštitou Bílého kruhu bezpečí a společnosti Philip Morris ČR. První z těchto výzkumů provedla agentura STEM v r. 2001, účastno bylo 1724 respondentů starších 15 let z celé ČR. Výzkum byl zaměřen na povědomí o domácím násilí, na postoje respondentů a na jejich osobní zkušenosti. Výsledky ukázaly, že 16 % populace starší 15 let v ČR trpělo domácím násilím, přičemž hlavní formou bylo násilí fyzické, které bylo doprovázeno násilím psychickým. 71 % dotázaných uvedlo, že domácí násilí nelze tolerovat. Paradoxně by ale každý druhý člověk v populaci váhal s nabídkou pomoci, hlavním důvodem byla neznalost způsobů, jak domácímu násilí bránit. Nejčastější institucí, kde oběti dle výzkumu hledaly pomoc, byla Policie, dále lékaři. Za nejčastější spouštěč domácího násilí byl oběťmi jmenován alkohol.⁴¹

Druhý průzkum agentury STEM pro BK B a Philip Morris ČR proběhl v r. 2006. Cílová skupina respondentů byla stejná jako v r. 2001. Osobní zkušenost s domácím násilím přiznalo 14 % obyvatelstva, což je o 2 % méně než v r. 2001, ovšem latence případů je dle dosavadních zkušeností vysoká, tedy i výskyt v populaci je mnohem vyšší, ale nepřiznaný. Dlouhodobost násilí uvedlo 59 %. Nejčastější formou bylo násilí fyzické (81 %), nejčastěji v kombinaci s psychickým (48 %). Informovanost o tom, jak na domácí násilí reagovat, se od r. 2001 příliš nezlepšila (2001 - 18 %, 2006 - 19 %), ochota lidí pomoci proto také výrazně nestoupala. Za užitečnou formu řešení či ochrany oběti před pachatelem považují cca 4/5 obyvatel ČR institut vykazání a zřízení intervenčních center.⁴²

⁴⁰ BURIÁNEK, J., KOVAŘÍK, J., ZIMMELOVÁ, P. *Domácí násilí na mužích a seniorech*. 1. vyd. Praha/Kroměříž: Triton, 2006. s. 18 - 19. ISBN 80-7254-914-6.

⁴¹ *www.domacinasili.cz: Reprezentativní výzkum 2001 - STEM*. [online]. c2011 [citováno 29. 3. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/statistiky/reprezentativni-vyzku-m-2001-stem/r94>>

⁴² *www.domacinasili.cz: Reprezentativní výzkum 2006 - STEM*. [online]. c2011 [citováno 29. 3. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/statistiky/reprezentativni-vyzku-m-2006-stem/r93>>

Významný výzkum, který ukázal míru viktimizace českých žen, proběhl v r. 2003 v rámci mezinárodního programu International Violence Against Women Survey. Projektu se účastnilo více než 20 zemí z celého světa. Cílovou skupinou byly ženy starší 18 let, respondentek v České republice bylo 1 980. Zhruba 38 % žen uvedlo, že někdy během života zažily alespoň některou z forem násilí ze strany současného nebo bývalého partnera, v 37 % to bylo ze strany jiného muže než partnera. Otázkou zůstává, nakolik bylo v šetření zohledněno opakování násilí.⁴³

1.7. Etiologie domácího násilí

Se stále více diskutovaným fenoménem domácího násilí jsou spojeny i otázky zabývající se příčinami jeho vzniku. Nutnost definice etiologie domácího násilí trefně odůvodňuje např. Čírtková, když upozorňuje, že na základě identifikace příčin bude moci společnost účelně přerozdělit finanční i jiné prostředky určené především pro prevenci domácího násilí.⁴⁴ Toto odůvodnění má pevné logické základy, společnost totiž nemůže fungovat pouze na principu represe a následné terapie viktimizovaných jedinců. Takto nastavený status quo by byl do budoucnosti zcela jistě neudržitelný.

Problematika domácího násilí je stále poměrně mladá, odpověď na otázku příčin domácího násilí ještě nebyla stoprocentně formulována. Z dostupné literatury vyplývá, že pohledů na celou záležitost je několik.

Jenkinsová⁴⁵ nabízí pohled do historie a přístupy k objasnění příčin domácího násilí dělí na:

Teoretické, které pachatele vykreslují jako nemocnou osobu a nepřipouští existenci jakékoliv prevence, jelikož příčinou domácího násilí je patologie, kam patří psychopatologické rysy nebo duševní onemocnění pachatele, vlastní dysfunkčnost vztahu jako takového či abúzus alkoholu. Další příčinou je vnitřní napětí pachatele, které přeroste do násilné epizody, na pachatele má vliv frustrující domácí prostředí.

⁴³ BURIÁNEK, J., KOVAŘÍK, J., ZIMMELOVÁ, P. *Domácí násilí na mužích a seniorech*. 1. vyd. Praha/Kroměříž: Triton, 2006. s. 20 - 23. ISBN 80-7254-914-6.

⁴⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishnig, a. s., 2008. s. 42. ISBN 978-80-247-2207-8.

⁴⁵ JENKINS, P., PARMER DA VIDSON, B. *Stopping domestic violence: how a community can prevent spousal abuse*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, 2001. s. 43 - 50. ISBN 0-306-46482-9.

Dále patologická snaha pachatele mít vždy moc nad ostatními lidmi. Další příčinou je sociální prostředí, které vlastně dává povolení pachateli k násilí, sama společnost devaluje ženy a činí z nich sexuální objekty. Poslední možností je naučené chování - pachatel byl sám svědkem násilí, naučil se ho vnímat jako způsob řešení problémů. Všechny příčiny předpokládají nemožnost změny.

Biologické, které se zaměřují na individuální charakteristiky pachatele. Za příčinu považují fyzické trauma pachatele v dětství, genetickou predispozici pachatele, vliv alkoholu a drog na chování či různé hladiny testosteronu nebo serotoninu, případně poškození CNS.

Psychologické a sociálně psychologické, které oběť popisují jako masochistickou či depresivní osobnost, pachatele jako psychicky postiženého (schizofrenie, narcisismus, antisociální či majetnická osobnost, apod.).

Sociologické, které analyzují vzorce chování, sociální struktury a koncept síly. Některé studie definovaly oběti jako mladší, chudé, méně vzdělané, svobodné Afro - Američany, Hispánce a městské páry, jiné zdůrazňovaly stres nebo sociální izolaci ve vztahu. Ačkoliv sociologické teorie nejsou plošně platné, sociologové přinesli nový pohled na domácí násilí, když zdůraznili, že obětí i pachatelem může být jakýkoliv člen rodiny.

Feministické, které jsou nejvíce kontroverzní a zaměřují se pouze na genderové vztahy, neuznávají individualitu člověka ani ženu jako pachatele.

Jenkinsová neopomněla na souhrn nových trendů, kterým je společná **multidisciplinárta** přístupu. Mezi nejzajímavější patří rozdělení Heiseové⁴⁶ na čtyři roviny popisující fungování domácího násilí - jedná se o osobní historii, mikrosystémovou, exosystémovou a makrosystémovou rovinu. Dnešní moderní doba připouští individualitu každého případu domácího násilí, v jeho etiologii tedy nemusí být přítomny všechny uvedené jmenované roviny nutně ve stejné míře, některé mohou dokonce chybět. Níže je k nahlédnutí přehled a popis jednotlivých rovin, který byl sestaven na základě informací z dostupné literatury a rozšířen o osobní zkušenosti oslovených odborníků a autorky diplomové práce.

⁴⁶ JENSKINS, P., PARMER DAVIDSON, B. *Stopping domestic violence: how a community can prevent spousal abuse*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, 2001. s. 49 - 50. ISBN 0-306-46482-9.

Osobní historie popisuje ontogenetické a psychické faktory jedince. Ontogenetické faktory pak přímo souvisí s tzv. transgeneračním přenosem. Tímto pojmem je označován přenos negativních vzorců chování z dospělých na děti, přičemž dítě může v případě domácího násilí přejmout vzorce chování pachatele i oběti (viz 1.2.4 Transgenerační přenos). Psychické faktory popisují osobnost pachatele i oběti. Ze zkušeností asistentky trestního soudce plyne, že pachatel, který se k jedné oběti choval násilně, může s dalším partnerem vycházet v pořádku bez přítomnosti násilí ve vztahu. Výzkumy, které by potvrdily nebo vyvrátily tuto skutečnost jako plošný fakt, zatím nebyly provedeny. Domněnka, že násilí ve vztahu přímo souvisí s „kompatibilitou“ oběti a pachatele, tedy i nadále zůstává pouze dohadem. Konkrétně do první roviny řadíme např. svědectví násilí mezi rodiči, osobní zkušenost s násilím v dětství nebo chybějícího nebo odmítajícího otce, atd.

Mikrosystémová rovina popisuje typy interakce a přítomnost moci a kontroly v rodině, např. dominanci otce - patriarchální rodinný model kdy otec třímá v ruku veškerou moc a vše kontroluje, přítomnost slovních konfliktů, násilné řešení problémů, apod.

Exosystémová rovina popisuje postavení a problémy rodiny. Sem řadíme např. nízký socioekonomický status, nezaměstnanost pachatele, izolaci rodiny, delikventní minulost, rigidní zbožnost (podporující fakt, že žena je podřízena muži), atd.

Makrosystémová rovina popisuje společenské normy a předsudky. Mezi normy patří tolerance a nezájem společnosti a její patriarchální statut, který byl nastolen již v eneolitu (pozdní doba kamenná, cca 4 000 - 2 200 př. n. l.). Patriarchální společnost je založena na nadvládě a dominanci mužů. Ačkoliv se genderová hnutí snaží tuto rigiditu odstranit, stále na světě žije mnoho jedinců, kteří ctí otcovské právo a ženu i nadále vnímají jako méněcenný druh, majetek a nástroj muže, a domácí násilí pak jako „pouhé a oprávněné“ trestání neposlušných žen a dětí. Dokud bude tento stav pro společnost normou, domácí násilí nebude vnímáno jako trestný čin a bude i nadále potichu akceptováno. Společnost je paradoxně rozpolcená, na jedné straně násilné trestné činy odmítá a trestá, na druhou stranu dovolí, aby oběti domácího násilí žily v každodenním utrpení. Původcem tohoto faktu je zřejmě stále předsudek, že rodinné problémy si má rodina řešit sama, za zavřenými dveřmi. Informovanost společnosti naštěstí v tomto ohledu stoupá, čehož dokladem jsou výsledky průzkumů agentury

STEM pro BKB a Philip Morris ČR - v r. 2001 si 43 % lidí myslelo, že domácí násilí je okrajový problém, který je soukromou věcí rodiny, do r. 2006 jejich počet klesl na 28 %. Mezi další předsudky společnosti patří názor, že příčinou domácího násilí je alkohol, drogy, gamblerství nebo jiné poruchy chování. Jak upozorňuje Jenkinsová, alkohol nebo drogy sice násilí zhoršují, ale nevysvětlují jeho příčiny.⁴⁷ Pokud bychom chtěli být dogmaticky důslední, museli bychom tvrdit, že každý člověk zneužívající psychoaktivní látky je automaticky násilník (proti hovoří fakt, že závislost se stále daří utajit vysokému procentu závislých, což by s výraznými násilnými epizodami jednoduše nešlo).

1.8. Rizikové faktory domácího násilí

Conwayová a Bednářová hovoří i o rizicích, jakýchsi spouštěcích domácího násilí.⁴⁸ Bednářová konkrétně píše „Partner tedy nebyl primárně agresivní, avšak vlivem nepříznivých událostí se změnil.“⁴⁹ Otázkou zůstává, jak vysoké je procento takových jedinců mezi pachateli domácího násilí. Žádné oficiální statistiky odpověď nenabízejí.

Mezi startovací spouštěče autorky řadí:

1. těžkou nemoc pachatele;
2. závažné zranění pachatele (např. ve válce);
3. sociální stres - např. z nezaměstnanosti, z ukončení podnikání krachem, z vysokých dluhů, apod.;
4. obecně negativní životní situaci či událost - např. smrt nebo závažné onemocnění blízké osoby, ztrátu vlastní hodnoty a sebeúcty, apod.

⁴⁷ JENSKINS, P., PARMER DA VIDSON, B. *Stopping domestic violence: how a community can prevent spousal abuse*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, 2001. s. 43 - 50. ISBN 0-306-46482-9.

⁴⁸ CONWAY, H. L. *Domácí násilí. Příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2007. s. 9 - 10. ISBN 978-80-00-01550-7.

⁴⁹ BEDNÁŘOVÁ, Z. et al. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. s. 25. ISBN 978-80-254-5422-0.

2. Oběti domácího násilí

S oběťmi domácího násilí je stále spojena široká škála stereotypů. Typická oběť je vnímána jako slabá, bojácná žena, domácí puťka, která si nechá všechno líbit. Dle výzkumu provedeného agenturou STEM pro BKB a Philip Morris ČR z r. 2001 tuto představu o oběti sdílelo 61 % obyvatel České republiky, v r. 2006 dokonce 68 % dotázaných. Na druhé straně si ale 77 % dotázaných v obou letech myslelo, že oběti domácího násilí se může stát každý člověk.

Výzkum IVAWS ČR 2003 paradoxně určité stereotypy potvrdil, když ukázal, že vyšší šance výskytu násilí se objevila u žen nižšího či středního věku, u nezaměstnaných, jiné než české národnosti a u žen, které mohou být označeny jako příslušnice nižší socioekonomické vrstvy. Významným prvkem predikce násilí byl také abúzus alkoholu (ačkoliv alkohol mohl být pouze následkem probíhajícího násilí).

Ať tak či onak, dnešní odborníci se plošně shodují na tom, že oběti domácího násilí se může stát kdokoli, jakýkoliv člen rodinného systému nebo domácnosti, z jakéhokoliv socioekonomického prostředí.

2.1. Žena

Žena je stále nejčastější obětí domácího násilí. V podstatě kterýkoliv výzkum tuto skutečnost potvrzuje.

Bednářová nabízí jakousi základní charakteristiku osobnosti ženy, která je obětí domácího násilí. Upozorňuje na fenomén transgeneračního přenosu, ale také na citovou deprivaci, neprožité bezpodmínečné přijetí od svých nejbližších nebo dřívější týrání. Z těchto důvodů má žena rapidně snížené sebevědomí, nevěří si, sama sebe hodnotí jako nehezkou, hloupou, neschopnou, apod. Následkem toho si žena partnery sama nevybírá, ale nechá se vybírat a nakonec vlastně přijme kohokoliv, kdo ji má aspoň trochu rád a někdy projeví zájem. I po případných neúspěších stále opakuje stejné strategie. Partnerovi je vděčná, že si ji vybral, případnou partnerovu nespokojenost na začátku vztahu připisuje svému nevhodnému chování a z lásky a vděku se snaží přizpůsobit. Nastolené principy se stávají normou a žena, která případně doufala v nějakou změnu, se jí již nedočká. Spadá do spirály domácího násilí, počáteční psychické deptání postupem času roste, pomalu se přidávají fyzické útoky, případně další formy domácího

násilí. Žena se naučí ve vztahu žít, násilí před ostatními skrývá, sama sobě přítomnost násilí ve vztahu také nepřizná, bagatelizuje ho, partnerovo násilné chování omlouvá, vinu za něj bere na sebe.⁵⁰ Náhled na celou situaci změní až v době, kdy se rozhodnou ze vztahu odejít. Některé ženy ale neodejdou nikdy.

Skutečnost, že je žena nejčastější obětí domácího násilí, s sebou nese i nejširší míru následků. Nejzákladnějším následkem je fyzické zranění oběti, které může být lehké, střední i těžké. Žena málokdy vyhledá pomoc lékaře, v některých případech jí to ani není dovoleno. Dochází k bagatelizaci či zakrývání pravých příčin zranění. V některých případech může domácí násilí skončit tělesným postižením oběti (dočasná nebo trvalá paralýza, porušení CNS, zranění životně důležitých orgánů, apod.). I když pachatel vědomě dává pozor, aby následky útoků nebyly vidět, tělesné postižení oběti je reálnou hrozbou. Pokud je žena těhotná, může mít fyzický atak vliv na zdraví plodu, případně může skončit potratem. Jednání pachatele končící smrtí dítěte je v některých, zvláště krutých případech, cílem.

Dle informací poskytnutých vrchním komisařem Služby kriminální policie a vyšetřování končí skoro 50 % případů domácího násilí na ženách na oddělení vražd - oběť je buď zavražděna, nebo v sebeobraně usmrtí pachatele (sebeobranu upravuje §28 Krajiná nouze a §29 Nutná obrana zákona 40/2009 Sb., Trestní zákoník, v aktuálním znění). Domácího násilí se pojí i se sebevraždou. Tu může spáchat oběť z důvodu nesnesitelnosti zažívaného násilí. Častěji je ale nástrojem psychického deptání oběti pachatelem, který vyhrožuje, že se zabije, pokud od něj oběť odejde.

Pokud se žena rozhodne pro odchod, musí se připravit na problémy s ním spojené, mnohdy musí žít v utajení, nemůže si okamžitě najít práci, žije v neustálém strachu, apod. V takové chvíli je nejvíce potřeba pomoc odborných organizací, psychologa, policie, ad. S odchodem souvisí i v poslední době často diskutovaný ex - partner stalking, kterému je věnován vlastní prostor v této práci. Široká škála psychických následků by vydala na samostatnou práci.

⁵⁰ BEDNÁŘOVÁ, Z. et al. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. s. 15 - 21. ISBN 978-80-254-5422-0.

2.2. Muž

V r. 2004 proběhla v jihočeském kraji pilotní sonda zkoumající domácí násilí na mužích. Ačkoliv byl vzorek poměrně omezený, i přesto výsledky přinesly zajímavé údaje. Asi 30 % mužů někdy zažilo ve vztahu slovní agresi ve formě nadávek a považuje ji za „nenormální“. 4 % mužů připustilo vyústění hádky ve fyzické násilí. Přibližně 40 % mužů je alespoň občas kontrolováno svými partnerkami, jedná se především o mimodomácí aktivity.⁵¹

Z výsledků dále vyplynulo, že výskyt domácího násilí u mužů roste s věkem, že muži jsou nejčastěji obětí psychického domácího násilí, ale jsou vůči němu odolnější než ženy a že odpovědnost za násilí ve vztahu přisuzují násilné partnerce.

Z rovin obecnějších odpovědí plyne, že domácí násilí rovnoměrně zasahovalo všechny sociální sféry. Náchyllost k zneužívání psychického násilí nebyla prokázána ani v souvislosti se vzděláním partnerky. Naopak typické prediktivní faktory násilného chování partnerky jako alkohol nebo drogy byly prokázány.

Všeobecně uznávaným faktem sice v dnešní době je, že muž také může být obětí domácího násilí, ale odborná veřejnost zatím jen velmi pomalu reaguje na nově vznikající cílovou skupinu. Lenz⁵² dokonce hovořil o koalici mlčení mezi oběťmi, agresorkami i pomáhajícími pracovníky.

Nejčastějšími následky domácího násilí pro muže bývají fyzická či psychická zranění, ztráta sociálního a ekonomického statutu (pomluvy, získání majetku po rozvodu), znemožnění kontaktu s dětmi či falešné obvinění z páchaného domácího násilí, pokud se agresorce začne bránit.

2.3. Dítě

Dítě bývá označováno za druhou nejčastější oběť domácího násilí (např. výzkum k této diplomové práci). Primárně je na dítě samozřejmě nahlíženo jako na přímou oběť násilných útoků pachatele domácího násilí. Pravdou ovšem je, že pokud je dítě obětí

⁵¹ BURIÁNEK, J., KOVAŘÍK, J., ZIMMELOVÁ, P. *Domácí násilí na mužích a seniorech*. 1. vyd. Praha/Kroměříž: Triton, 2006. s. 39 - 80. ISBN 80-7254-914-6.

⁵² BURIÁNEK, J., KOVAŘÍK, J., ZIMMELOVÁ, P. *Domácí násilí na mužích a seniorech*. 1. vyd. Praha/Kroměříž: Triton, 2006. s. 31. ISBN 80-7254-914-6.

násilí v rodině, pak se ve většině případů jedná spíše o syndrom CAN (syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte). Vnímejme tedy dítě jako sekundární oběť domácího násilí, která trpí především psychicky, když musí být svědkem násilí v jakékoliv formě, které páchá jeden rodič na druhém. Dle výsledků výzkumu STEM pro BKB a Philip Morris ČR v r. 2006 v 80 % rodin stížených domácím násilím vyrůstaly děti, které byly v 57 % přímými svědky násilí mezi rodiči. Nabídka pomoci určená primárně dětem je přitom v ČR nedostatečná.

Roli dítěte na pozadí domácího násilí zpracovala např. Čírtková, která reflektovala data z výzkumu Životní situace, bezpečí a zdraví žen v SRN z r. 2004.⁵³ Z něj mj. vyplývá, že při práci s dětskou obětí musíme vycházet z údajů o násilí v rodině. Obecně se děti rodí do rodin, kde již domácí násilí probíhá. V takovém případě pak dítě nezná jiné než násilné vzorce chování a musí se rozhodnout, jakému vzorci („rodiči“) se podřídí - viz transgenerační přenos. Pokud domácí násilí propukne v rodině později, dítě zažívá silné ambivalentní vztahy k rodičům (na jedné straně strach z otce, ale láska k němu, na druhé straně strach o matku, ale odsuzování jejího submisivního chování) - neví, jak se zachovat, co dělat, na čí stranu a zda vůbec se přiklonit, zda má věřit matce, že se „nic neděje“, apod. Dětský svět narušený domácím násilím v každém případě ztrácí svou logiku, bezpečný charakter. Na psychiku dítěte má tento stav velmi neblahý vliv, z dítěte se právě v tuto chvíli stává reálná oběť domácího násilí.

Výzkumy (např. Kavermann⁵⁴) navíc ukazují, že až 25 % dětí se vměšuje do násilných atak (prosí pachatele, aby přestal, apod.), že během útoků na matku je zraněno cca 10 % dětí, že 2 % dětí se z různých důvodů kloní na stranu pachatele a že si skoro 25 % žen myslí, že děti o násilí páchaném v rodině nic neví - informace z praxe ale naznačují, že tato domněnka je pouhou iluzí.

Specifikem rodin zasažených domácím násilím jsou také situace, kdy se oběť (matka) rozhodne vztah ukončit. Představa, že by ukončení vztahu proběhlo klidně, je

⁵³ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishnig, a. s., 2008. s. 42 - 47. ISBN 978-80-247-2207-8.

⁵⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishnig, a. s., 2008. s. 43. ISBN 978-80-247-2207-8.

naivní. Dítě často s matkou prchá do azylového domu (dle Kavermann⁵⁵ je 58 % dětí v azylových domech mladších šesti let), nebo jinam, musí se skrývat, je v cizím prostředí. Zkušenosti odborníků právě z azylových domů nabízejí popis dětí traumatizovaných domácím násilím. Např. informace z centra Acorus popisují děti jako plaché, bojácné, závislé na matce, neschopné se od matky oddělit, nejisté, nemluvné (opožděný vývoj řeči), mající problémy se spánkem, příjmem potravy, pomočováním, s poruchami pozornosti, s psychomotorickým vývojem, deprivací, nízkým sebevědomím, sebehodnocením, apod.⁵⁶ I z toho důvodu je domácí násilí na dětech vnímáno jako naplnění skutkové podstaty trestných činů dle § 198 nebo § 199 trestního zákona.

Samostatnou kapitolou celé problematiky je pak reakce dítěte na odchod z domova.⁵⁷ Matka očekává, že jí dítě bude oporou a bude chápat důvody odchodu. Reakce dětí se ale mohou různit:

1. některé děti se po útěku chovají agresivně, např. se ztotožnily s otcovou rolí, špatně reagují na nové prostředí nebo využívají nastalé situace k hledání hranic ve vztahu k matce;
2. některé děti začnou obviňovat matku, nechápou, proč musely odejít, když se přece „nic nedělo“, zlobí se, že ztratily životní standard;
3. některé děti jsou smutné, protože musely opustit kamarády, školu, hračky, svůj pokojíček i otce, na druhou stranu jsou rády, že je matka v bezpečí, že násilí ustalo; neví, jak pracovat s ambivalentními pocity, s pocitem sobectví, smutku, apod.

V takových chvílích je na místě odborná pomoc terapeutů - matka řeší své problémy, neví, co bude dál, jak zabezpečí děti i sebe, ona sama potřebuje odbornou péči, ze začátku není schopna být plně k dispozici vlastním dětem. Postupem času, za podpory terapeutů, se situace ustálí, matka znovu navazuje emoční vztahy s dětmi,

⁵⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishnig, a. s., 2008. s. 44. ISBN 978-80-247-2207-8.

⁵⁶ BEDNÁŘOVÁ, Z. et al. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. s. 28 - 40, 65 - 67. ISBN 978-80-254-5422-0.

⁵⁷ BEDNÁŘOVÁ, Z. et al. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. s. 68 - 88. ISBN 978-80-254-5422-0.

začínají žít nový život. Ten dětem přináší svět bez násilí, bezpečí, nové životní zkušenosti, nové sociální kontakty a možnost osobního rozvoje, který byl násilím v rodině narušen či dokonce pozastaven.

2.4. Senior

Týrání seniorů se označuje pojmem elder abuse nebo abuse of the elderly a je stále málo diskutovaným tématem. Výzkumy z Kanady, USA nebo Velké Británie udávají různé formy násilí u lidí starších 65 let v 3 až 6 % případů.⁵⁸

Je třeba si uvědomit, že domácí násilí, které probíhalo mezi mužem a ženou, zestárnutím nekončí. Senior tedy může být „běžnou“ obětí domácího násilí, která je nyní starší 65 let, nebo může být obětí „nově vzniklou“.⁵⁹

Zimmelová uvádí, že rozvoji domácího násilí vůči seniorům nahrávají špatné rodinné vztahy (podíl pachatele i oběti) nebo zátěžové situace v rodině (např. závislost seniora na pomoci druhých, ztráta některých schopností, počínající psychické problémy oběti, neschopnost adaptovat se na změny, apod.).⁶⁰ Rizikové faktory ovlivňující chování pachatele jsou obdobné jako u jiných typů obětí.

S násilím na seniorech je spojen především mýtus o „zlobivosti“, který značně zkresluje závažnost celé problematiky.⁶¹ Naopak zcela reálným faktem je soustavné přetěžování pečujících osob, které tak velmi často podléhají stresu, jež může vyústit v domácí násilí.⁶² Prevence je v tomto případě jasná - širší nabídka materiální

⁵⁸ BURIÁNEK, J., KOVAŘÍK, J., ZIMMELOVÁ, P. *Domácí násilí na mužích a seniorech*. 1. vyd. Praha/Kroměříž: Triton, 2006. s. 81 - 106. ISBN 80-7254-914-6.

⁵⁹ ČÍRTKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, R., VITOUŠOVÁ, M. *Domácí násilí - přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2002. s. 110. ISBN 80-86284-19-0.

⁶⁰ BURIÁNEK, J., KOVAŘÍK, J., ZIMMELOVÁ, P. *Domácí násilí na mužích a seniorech*. 1. vyd. Praha/Kroměříž: Triton, 2006. s. 82 - 86. ISBN 80-7254-914-6.

⁶¹ BURIÁNEK, J., KOVAŘÍK, J., ZIMMELOVÁ, P. *Domácí násilí na mužích a seniorech*. 1. vyd. Praha/Kroměříž: Triton, 2006. s. 82. ISBN 80-7254-914-6.

⁶² MACKOVÁ, M. Domácí násilí - zkušenosti z hospicové péče. In *Domácí násilí a zdravotně postižení. Sborník materiálů z celostátní konference organizované o. s. ORFEUS ve spolupráci s katedrou sociální práce a sociální politiky Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové za účasti Sexuologické společnosti České lékařské společnosti JEP*. Praha: Orfeus, 2005. ISBN 80-903519-2-1. s. 83 - 84.

i psychické pomoci rodinám pečujícím o seniory a legislativní postih ekonomického zneužívání seniorů.

Nejčastější formy domácího násilí na seniorech jsou fyzické násilí (patří sem i zanedbávání), psychické (je přítomno vždy) a ekonomické násilí (odebírání důchodu, dávek, nemožnost správy vlastních finančních prostředků, apod.). Samostatným problémem je poté násilí na seniorech v ústavní péči, které tkví především v nedodržování standardů sociálních služeb, v nekvalitní lékařské péči a v nekvalitním personálu (urážející, pohrdající a útočné chování, apod.).

Faktem je, že senior obecně neoplývá velkou schopností agency, tedy akce, kterou je schopen vyvinout, aby se násilí vzepřel. Obětí domácího násilí tak často zůstává až do své smrti, trpí následky fyzickými (zranění, zanedbání, hlad), ale především psychickými a emocionálními (deprese, beznaděj, lítost, apod.).

2.5. Člověk s postižením

Problematika lidí s postižením jako obětí domácího násilí je stále málo reflektovaným tématem, ačkoliv na zvýšené riziko využívání a tělesného (sexuálního) zneužívání upozorňuje v souvislosti s definicí mentální retardace i Světová zdravotnická organizace. V České republice proběhlo již mnoho konferencí zaměřených na osoby s postižením, jedinečnou byla konference v r. 2005 pořádaná o. s. ORFEUS a věnovaná problematice domácího násilí na zdravotně postižených. Informace byly čerpány právě z příspěvků zmíněné konference.

Venglářová jmenovala specifika domácího násilí na lidech s postižením. Patří mezi ně strach ze msty pachatele nebo ze změny pečovatele (strach z umístění do ústavu), častá nemožnost domácí násilí zveřejnit (komunikační bariéry), pocit beznaděje (není možnost zlepšení) nebo neschopnost analyzovat závadnost jednání pachatele (hlavně u lidí s mentálním postižením).⁶³ Všechny příspěvky pak domácí

⁶³ VENGLÁŘOVÁ, M. Zdravotně postižený člověk jako oběť domácího násilí. In *Domácí násilí a zdravotně postižení. Sborník materiálů z celostátní konference organizované o. s. ORFEUS ve spolupráci s katedrou sociální práce a sociální politiky Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové za účasti Sexuologické společnosti České lékařské společnosti JEP*. Praha: Orfeus, 2005. ISBN 80-903519-2-1. s. 44 - 46.

násilí na lidech s postižením označily za velmi těžko odhalitelné a prokazatelné, přičemž situace je nejsložitější u lidí s mentálním postižením.

Důležitým rysem celé problematiky je extrémní zátěž pečovatелů⁶⁴, kteří se musí každý den 24 hodin 7 dní v týdnu o postiženého člena rodiny starat. Tento fakt není omluvou pro jednání pachatele, ale měl by se stát hnacím motorem státu, který by měl zajistit dostatek finančních i materiálních možností pro prevenci zmíněného stavu. Každá mince má ale dvě strany, na což upozornil ve svém příspěvku na konferenci Mgr. Šulista slovy „... mám strach ... aby někteří z rodičů mentálně postižených (zejména z řad nezaměstnaných a neschopných si najít práci) nevyužili nabídky finančních prostředků určených na péči o mentálně postižené a nezneužívali je ku vlastnímu prospěchu.“⁶⁵ Obecně se dá tato obava aplikovat na všechny druhy postižení, ne výlučně na postižení mentální.

Nejčastějšími formami domácího násilí zaměřeného proti člověku s postižením je násilí fyzické (bití, zanedbávání péče), psychické (100 % incidence), sociální (izolace) a ekonomické (odebírání dávek, apod.). Stupeň agency je velmi nízký a následky pro člověka s postižením jsou velmi podobné následkům pro seniory.

2.6. Partner v homosexuálním vztahu

Násilí mezi intimními partnery v homosexuálních vztazích bylo dlouhou dobu ignorováno, ačkoliv probíhalo stejně jako násilí ve vztazích heterosexuálních. Základní sondou do homosexuálních vztahů ve vztahu k domácímu násilí je článek Lockhartové

⁶⁴ MACKOVÁ, M. Domácí násilí - zkušenosti z hospicové péče. In *Domácí násilí a zdravotně postižení. Sborník materiálů z celostátní konference organizované o. s. ORFEUS ve spolupráci s katedrou sociální práce a sociální politiky Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové za účasti Sexuologické společnosti České lékařské společnosti JEP*. Praha: Orfeus, 2005. ISBN 80-903519-2-1. s. 83 - 84.

⁶⁵ ŠULISTA, P. Žít se dá i na úkor mentálně postiženého. In *Domácí násilí a zdravotně postižení. Sborník materiálů z celostátní konference organizované o. s. ORFEUS ve spolupráci s katedrou sociální práce a sociální politiky Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové za účasti Sexuologické společnosti České lékařské společnosti JEP*. Praha: Orfeus, 2005. ISBN 80-903519-2-1. s. 25.

„Letting Out the Secret: Violence in Lesbian Relationships“⁶⁶ poskytující náhled na homosexuální oběti domácího násilí.

Do 80. let 20. st. se o problematiku zajímala jen určitá část klinických lékařů, teprve od 90. let 20. st. vzrostl počet empirických výzkumů. Lockhartová et al. provedly r. 1989 vlastní výzkum zaměřený na násilí v lesbických vztazích. Informace získaly od 284 žen. Výsledky ukázaly, že ženy v lesbických vztazích více zažívají nefyzické formy násilí, především slovní agresi. Důvodem bývají konflikty ohledně partnerčina zaměstnání, citové závislosti, utrácení peněz, domácích prací a povinností, sexuálních aktivit a užívání drog a alkoholu. Fyzické násilí bývají spojeno s problémy mocenské nerovnováhy nebo různé úrovně nezávislosti a autonomie ve vztahu. U násilných partnerek se často projevovala víra, že násilí může být nástrojem dosahování osobních cílů ve vztahu nebo akceptovatelným způsobem řešení konfliktů, což odpovídá i názorům pachatelů v heterosexuálních vztazích. Podrobnější informace o celkové incidenci domácího násilí tento výzkum nepodal a nejsou zatím k dispozici ani z jiných zdrojů.

Následky pro oběti homosexuálních vztahů jsou převážně psychické, zanechávající ovšem hluboké rány. S fyzickými následky se zřejmě setkáme v menší míře než v heterosexuálních vztazích. Majetkové následky či vztahy k potomkům upravují zákonné předpisy jednotlivých států.

⁶⁶ LOCKHART et al. Letting Out the Secret: Violence in Lesbian Relationships. In *Domestic violence: the five big questions*. Mangai Natarajan. Aldershot: Ashgate, 2007. s. 279 - 301. (International library of criminology, criminal justice and penology; ser. 2, ISBN 978-0-7546-2588-9).

3. Pachatelé domácího násilí

S pachateli domácího násilí je spojena řada mýtů a stereotypů, např. že pachateli domácího násilí jsou jen muži alkoholici východních národností z nižších sociálních vrstev, méně vzdělaní jedinci nebo že napohled slušní lidé se domácího násilí nedopouštějí. To si ještě v r. 2001 dle výzkumu STEM pro BKB a Philip Morris ČR myslelo 64 % dotázaných, v r. 2006 jejich počet klesl na 51 %. Výzkum z r. 2006 navíc ukázal, že více než 37 % pachatelů mělo středoškolské nebo vysokoškolské vzdělání a že domácí násilí probíhalo v 70 % případů v průměrně až nadprůměrně materiálně zajištěných rodinách.

Odborníci se čím dál častěji shodují na tom, že obětí domácího násilí může být kdokoliv z rodinného systému. Stejně tak pachatelem.

Dříve byla velmi často diskutovaným tématem predispozice pachatele k domácímu násilí nebo možnost výskytu psychického či jiného onemocnění, které by mohlo objasnit domácí násilí ve vztahu k blízkým osobám. Dutton⁶⁷ k tomu dodává, že platí přímá úměra - čím vyšší intenzita domácího násilí, tím větší pravděpodobnost výskytu poruchy osobnosti u pachatele. Poruchou osobnosti míní nefunkční interakční vzorce chování bez vazby na vnější okolnosti, ale s vazbami buď na soukromí i veřejnost nebo pouze na soukromí. V 90. letech proběhla tzv. depatologizace pachatelů domácího násilí, objevily se výzkumy prokazující, že více jak 40 % pachatelů nezapadá do psychiatrických diagnóz, začaly vznikat nové typologie násilníků, apod.⁶⁸ Náhled na osobu typického pachatele domácího násilí lze získat po prostudování forem a znaků domácího násilí (viz kapitola 1.4 a 1.5).

Obecně uznávanou typologií pachatele je rozdělení na typ emocionální a typ instrumentální. Emocionální pachatel je zpravidla člověk s nižším vzděláním, často ve špatné náladě, přecitlivělý na kritiku, netrpělivý, neovládající emoce ani své chování, vyžaduje naprostou podřízenost partnerky, je nebezpečný, jelikož nemá kontrolu nad svými reakcemi. Instrumentální typ pachatele je typická osoba

⁶⁷ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishnig, a. s., 2008. s. 37. ISBN 978-80-247-2207-8.

⁶⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishnig, a. s., 2008. s. 38. ISBN 978-80-247-2207-8.

„dvou tváří“, na první pohled slušný člověk, který ale jedná takticky a promyšleně, násilí je nástrojem dosažení jeho potřeb, k životu potřebuje moc, chce ovládat a kontrolovat druhé, je necitelný a chladně logický.⁶⁹

3.1. Žena

Výzkum, který byl součástí této diplomové práce, označil ženu druhou nejčastější pachatelkou domácího násilí.

Všeobecně je uznáván fakt, že žena jako pachatelka nejčastěji používá psychické násilí spojené s verbální agresí, fyzické násilí užívá méně často, protože obecně nedisponuje velkou fyzickou silou. Motivy násilného jednání ženy objasnil např. výzkum z r. 2004 - hlavním bývá žárlivost na partnerovo zaměstnání, mimodomácí aktivity či na jiné ženy. Základní příčinou násilného chování ženy ve vztahu zřejmě nejčastěji bývá závislost na partnerovi nebo nutkavá tužba partnera ovládat a kontrolovat. Zajímavou skutečností je fakt, že partnerka pachatelka bývá často výrazně mladší než muž obětí.⁷⁰

3.2. Muž

Muž je všeobecně nahlížen jako nejčastější pachatel domácího násilí. Čírková cituje výzkum Loseke - Gelles - Gavanaugh z r. 2004, dle kterého se 80 % mužů v populaci vůbec nedopouští domácího násilí ve vztahu, 12 % mužů občas užije násilí podobné domácímu násilí a 8 % mužů páchá domácí násilí pravidelně se všemi jeho typickými znaky.⁷¹

Rozsáhlejší popis násilné osoby přináší Bednářová. Jmenuje rizikové faktory v chování muže: nadměrná naléhavost (brzké zasnoubení, svatba, děti), velká dominance ve vztahu (muž rozhoduje, kam se půjde, co žena bude nosit), vnímání žen jako méněhodnotných, pohrdavý vztah k ženám, narcistické zaměření (myslí si, že je

⁶⁹ BEDNÁŘOVÁ, Z. et al. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. s. 24 - 25. ISBN 978-80-254-5422-0.

⁷⁰ BURIÁNEK, J., KOVAŘÍK, J., ZIMMELOVÁ, P. *Domácí násilí na mužích a seniorech*. 1. vyd. Praha/Kroměříž: Triton, 2006. s. 39 - 80. ISBN 80-7254-914-6.

⁷¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishnig, a. s., 2008. s. 37. ISBN 978-80-247-2207-8.

jedinečný, nejlepší), extrémní vztah k vlastní matce, nadměrná kontrola, snaha o pomalou izolaci partnerky, nadměrné užívání alkoholu, experimentování s drogami, užívání drog, špatná pověst muže nebo jeho přítel, nezodpovědné rizikové chování, obdiv k síle a moci, manipulativní a vymykající se chování. Zmíněné aspekty nemusí být v chování muže přítomny všechny. Žena si jich bohužel ale na začátku vztahu nevšímá nebo všimnout nechce.⁷²

3.3. Dítě

Dítě je vždy v rámci domácího násilí nahlíženo jako primární či sekundární oběť. Výzkumy, které by posuzovaly míru, v jaké se i dítě v rodině může stát pachatelem domácího násilí, neexistují. Pokud potomci týrají své rodiče, většinou tak provádějí v době, kdy jsou starší osmnácti let a jsou tedy dospělí.

Pokud se dítě v rodině chová neadekvátně, s největší pravděpodobností se jedná o poruchu chování nebo poruchu emocí více než o domácí násilí. Tato problematika má svá specifika, stejně jako metody nápravy vedoucí k řešení.

Novým fenoménem by snad mohla být situace, kdy vnouče týrá a zneužívá své/ho prarodiče. Nejčastějším motivem takového jednání bývá snaha o získání peněz od starého člověka. Dle informací finských výzkumníků má pachatel domácího násilí v takových případech často problém s alkoholem nebo drogami. Jeho chování bývá hrubé, násilné, vzbuzující strach a obavy o zdraví či život seniora.⁷³

3.4. Senior

Domněnka, že starý člověk nemůže páchat násilí, je mylná. Domácí násilí mezi partnery nekončí zestárnutím oběti nebo pachatele, z čehož jasně plyne fakt, že pachatel domácího násilí může být i žena či muž starší 65 let. Domácí násilí, co se forem a způsobů týče, je pak pouhým pokračováním dosavadního stavu.

⁷² BEDNÁŘOVÁ, Z. et al. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. s. 22 - 23. ISBN 978-80-254-5422-0.

⁷³ ČÍRTKOVÁ, L., Macháčková, R., Vitoušová, M. *Domácí násilí - přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2002. s. 110. ISBN 80-86284-19-0.

Pro seniora je typickým rizikovým faktorem rozvoje domácího násilí nástup vážné nemoci, ztráta některých schopností či smrt blízké osoby. Násilí se pak může obrátit proti partnerovi nebo proti jiným pečujícím osobám, např. dětem či vnoučatům.

Násilí se u seniora může rozvinout také v důsledku nadměrného zatěžování jedince péčí o nemocného či nemožoucího partnera.

3.5. Člověk s postižením

O člověku s postižením ve většině případů veřejnost smýšlí jako o oběti domácího násilí. Zkušenosti z praxe ale ukazují, že osoba s postižením může být i pachatelem. Faktem zůstává nedostatek plošně platných dat. Kazuistiky předložené na konferenci „Domácí násilí a zdravotně postižení“ MUDr. Mellanem jsou jakousi sondou do neprobádaného tématu. Plyne z nich, že pokud člověk s postižením páchá domácí násilí, využívá k tomu jiné formy násilí než násilí fyzické. Hlavním motivem bývá snaha o dosažení „osobního pohodlí“.⁷⁴

Diskutovaným tématem jistě v budoucnu bude otázka, zda člověk s postižením nepáchá domácí násilí proto, že on sám je postižen a chce se pomstít zdravé rodině. Taková možnost by přicházela v úvahu tehdy, pokud by pachatel nebyl postižen od narození, ale své postižení by získal až během života např. po prodělané nemoci nebo po nehodě s trvalými následky.

3.6. Partner v homosexuálním vztahu

Informace o násilí v homosexuálních vztazích jsou velmi kusé. Bližší a podrobná analýza homosexuálních pachatelů v odborné literatuře v podstatě není dostupná.

Lockhartová nabízí alespoň nástin charakteristiky pachatelek domácího násilí v lesbických vztazích, když přebírá Hartovy domněnky a říká, že lesbická pachatelka domácího násilí za prvé musí cítit, že má nárok na kontrolu své partnerky a ta to musí

⁷⁴ MELLAN, J. Pohled občanských poraden a organizací zdravotně postižených na problematiku domácího násilí ve výsledcích dotazníkového šetření. In *Domácí násilí a zdravotně postižení. Sborník materiálů z celostátní konference organizované o. s. ORFEUS ve spolupráci s katedrou sociální práce a sociální politiky Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové za účasti Sexuologické společnosti České lékařské společnosti JEP*. Praha: Orfeus, 2005. ISBN 80-903519-2-1. s. 35 - 39.

akceptovat, za druhé musí pachatelka sama sebe vnímat jako morální a etickou bytost a musí věřit, že násilí ve vztahu je přípustné, za třetí musí pachatelka věřit, že násilí jí přinese vytoužený výsledek. U násilných partnerek se dle výsledků výzkumu Lockhartové et al. také často projevovala víra, že násilí může být nástrojem dosahování osobních cílů ve vztahu nebo akceptovatelným způsobem řešení konfliktů, což odpovídá i názorům pachatelů v heterosexuálních vztazích. Bližší informace zatím nejsou k dispozici.⁷⁵

3.7. Právní následky pro pachatele

Právní následky pro pachatele plynoucí z jeho protiprávního a trestného jednání jsou samostatnou kapitolou domácího násilí.

3.7.1. Vykázání

Pachatel domácího násilí může být dle zákona 273/2008 Sb., o Policii České republiky, vykázán. § 44 o vykázání hovoří takto: „Lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti, je policista oprávněn vykázat tuto osobu z bytu nebo domu společně obývaného s útokem ohroženou osobou (dále jen „společné obydlí“), jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí. Policista je oprávněn tuto osobu vykázat i v její nepřítomnosti.“⁷⁶ Vykázání trvá deset dní, přičemž nikdy nemůže být zkráceno. Může být ale prodlouženo - pokud oběť zažádá o předběžné opatření. V tom případě vykázání trvá do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o předběžném opatření.

Dle § 45 odst. (1) je vykázaná osoba povinna neprodleně opustit prostor vymezený policistou, musí se zdržet vstupu do vymezeného prostoru a styku s ohroženou osobou a musí policistovi odevzdat všechny klíče, které od společného obydlí má. Odst. (2) definuje práva vykázaného. Odst. (3) ukládá policistovi povinnost

⁷⁵ LOCKHART et al. Letting Out the Secret: Violence in Lesbian Relationships. In *Domestic violence: the five big questions*. Mangai Natarajan. Aldershot: Ashgate, 2007. s. 279 - 301. (International library of criminology, criminal justice and penology; ser. 2, ISBN 978-0-7546-2588-9).

⁷⁶ *Zákon 273/2008 Sb., o Policii České republiky*, Hlava VII, § 44, odst. (1).

vykázané osobě bez zbytečného odkladu podat informace o možnostech ubytování a v souvislosti s tím nezbytnou součinnost, dále musí od vykázaného získat korespondenční adresu.

Dle § 46 je policista povinen ohrožené osobě podat informace o předběžném opatření a o možnosti využít odbornou pomoc (policisté mají k dispozici propagační brožury jednotlivých odborných organizací).

Dle § 47 policista musí do 24 hodin zaslat kopii úředního záznamu o vykázání příslušnému intervenčnímu centru a soudu, pokud v rodině žije dítě, zašle kopii také na příslušné oddělení OSPOD. Policista je do tří dnů povinen provést kontrolu dodržení vykázání.

3.7.2. Trestní stíhání

Pokud je případ domácího násilí projednáván soudem, řídí se posuzování domácího násilí zákonem 40/2009 Sb., Trestním zákonem. Jelikož neexistuje samostatný trestný čin „domácí násilí“, je trestná činnost pachatele posuzována dle naplnění skutkových podstat jednotlivých trestných činů uvedených v zákoně. Pro názornost je přiložen seznam trestných činů nejčastěji páchaných v rámci domácího násilí (aktuální stav k 31. 3. 2011):

- § 140 Vražda
- § 145 Těžké ublížení na zdraví
- § 146 Ublížení na zdraví
- § 168 Obchodování s lidmi
- § 171 Omezování osobní svobody
- § 175 Vydírání
- § 177 Útisk
- § 178 Porušování domovní svobody
- § 185 Znásilnění
- § 186 Sexuální nátlak
- § 196 Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci
- § 198 Týrání svěřené osoby
- § 199 Týrání osoby žijící ve společném obydlí - má nejbliže podstatě domácího násilí; osoby žijící ve společném obydlí nemusí vést společnou

domácnost; naplnění skutkové podstaty se posuzuje dle zákonné definice týrání (viz výše); policejní orgán nevyžaduje souhlas poškozené osoby s trestním stíháním osoby blízké;

§ 202 Výtržnictví

§ 208 Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru

§ 228 Poškození cizí věci.

Každý paragraf určuje, jakou minimální a maximální trestní sazbou za provedený čin může být pachatel potrestán. Při posuzování domácího násilí je situace složitější v tom, že trestných činů, jichž se pachatel mohl dopustit, je více. Tuto skutečnost upravuje § 43 trestního zákona „Úhrnný a souhrnný trest“. Dle § 42 trestního zákona může soud přihlídnout k přitěžujícím okolnostem pachatelova činu, čímž dojde ke zvýšení trestní sazby.

4. Proč oběť neuteče?

Dle výzkumu agentury STEM pro BKB a Philip Morris ČR z r. 2001 vyhledá oběť domácího násilí oficiální pomoc cca po šesti letech setrvávání v násilném vztahu. K tomu jí vede domněnka, že „jí jde o život“. Odcházení ze vztahu bývá typické především dlouhodobostí procesu a zpravidla několika neúspěchy předcházející definitivnímu odchodu.

S otázkou, proč oběť domácího násilí od pachatele neuteče, se pojí dva z mýtů o domácím násilí. První říká, že násilí nemůže být tak hrozné, protože jinak by oběť dávno odešla, druhý pak, že se násilí oběti musí líbit.⁷⁷ Odpověď na otázku položenou v názvu této kapitoly ale musíme hledat v rámci celého vztahu mezi obětí a pachatelem.

Při zkoumání vztahů zasažených domácím násilím si odborníci všimli jistých pravidelností, fází, které se ve vztahu cyklicky opakují. Vžilo se pojmenování cyklus domácího násilí.⁷⁸ Postupem času došlo k redefinování pojmu, nyní se používá termín spirála domácího násilí (evokuje totiž propad oběti hlouběji do problematiky lépe než plochý „cyklus“). Spirála domácího násilí souvisí především s dlouhodobostí násilí, opakováním a eskalací násilí ve vztahu. Ve spirále se neustále opakují tři fáze.

První fáze je nejčastěji označována jako fáze líbánek - pachatel je k oběti velmi pozorný, milý, prokazuje jí svou lásku, kupuje dárky, květiny, cítí vinu za své chování, je smutný, slibuje, že se násilí již nebude opakovat; oběť prožívá krásné období zamilovanosti, pachatele si idealizuje, věří, že tentokrát své sliby opravdu dodrží, podléhá naději.

Druhá fáze, tzv. fáze napětí, bývá typická vzrůstajícím napětím ve vztahu, pachatel je rozčilený, podrážděný, žárlivý, často zuří, má tendence vybuchnout; oběť je úslušná, snaží se pachateli ve všem vyjít vstříc, pečuje o jeho pohodlí a obviňuje sama sebe ze všeho negativního, co se ve vztahu děje.

⁷⁷ BURIÁNEK, J., KOVAŘÍK, J., ZIMMELOVÁ, P. *Domácí násilí na mužích a seniorech*. 1. vyd. Praha/Kroměříž: Triton, 2006. s. 23. ISBN 80-7254-914-6.

⁷⁸ BEDNÁŘOVÁ, Z. et al. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. s. 10 - 11. ISBN 978-80-254-5422-0.

Třetí je fáze násilí, kdy pachatel ztrácí kontrolu, je přítomno fyzické, psychické i sexuální násilí; oběť cítí strach, bezmoc, beznaděj, ale hlavně vinu, má pocit, že svým chováním partnera k násilí dohnala.

Po třetí fázi následuje opět fáze první a oběť jako po spirále klesá hlouběji do tenat domácího násilí. Délka jednotlivých fází se liší. Na začátku vztahu je nejdelší fáze líbánek, která může trvat i několik měsíců, naopak fáze násilí probíhá vždy velmi rychle. Postupem času se délka fází mění, fáze líbánek bývá nejkratší, např. pouze týden, nejdelší pak bývá fáze násilí, která může trvat i několik měsíců.

Spirála domácího násilí na položenou otázku o setrvání oběti v násilném vztahu poskytuje hned několik odpovědí. Oběť ze vztahu neodchází proto, že věří v nápravu pachatele. Její víra je podporována chováním pachatele ve fázi líbánek. To podporuje iluzi, že k nápravě opravdu došlo. Oběť opět prožívá zamilovanost, její láska k pachateli roste. Když vztah přechází do další fáze, oběť podléhá sebeobviňování - vinu za problémy ve vztahu hledá v sobě, přemýšlí nad tím, kde udělala chybu, snaží se ze všech sil partnerovi vyhovět. Po dalším neúspěchu si přísahá, že příště se chyb vyvaruje, věří v lásku partnera a v to, že se kvůli němu dokáže změnit.

Další překážkou odchodu je tzv. naučená bezmoc. Je to v podstatě syndrom domácího násilí, soubor příznaků, kterými se vyznačuje oběť dlouhodobě setrvávající v narušeném vztahu. Oběť ztratila schopnost odpovídat za svůj život, řídit jej, samostatně se rozhodovat (i v běžných situacích), za dobu trvání vztahu převzala názory pachatele na svou osobu, vnímá samu sebe jako neschopnou, méněcennou. Oběť se stává pasivní, rezignuje. Na odchod nemá sílu, je přesvědčena o své závislosti na pachateli.⁷⁹

S naučenou bezmocí souvisí strach. Oběť má strach ze světa venku, který je pro ni neznámý. Bojí se, že situaci nezvládne. Ve většině případů nemá ani finanční prostředky na hledání nového bydlení, je bezradná.⁸⁰ V takové situaci by bylo

⁷⁹ BEDNÁŘOVÁ, Z. et al. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. s. 16. ISBN 978-80-254-5422-0.

⁸⁰ BURIÁNEK, J., KOVAŘÍK, J., ZIMMELOVÁ, P. *Domácí násilí na mužích a seniorech*. 1. vyd. Praha/Kroměříž: Triton, 2006. s. 25 - 27. ISBN 80-7254-914-6.

nejjednodušší obrátit se na odborné organizace, které pomoc či radu nabízejí. Oběť o takových zařízeních ale často paradoxně ani neví.

Další formou strachu odrazující oběť od odchodu, je strach z naplnění výhrůžek pachatele, který hrozí, že zabije oběť, sebe, děti, rodiče oběti, apod., oběti dále vyhrožuje vězením (i za smyšlené zločiny) či ztrátou dětí (budou oběti na rozkaz pachatele odebrány). Pokud je oběť v násilném vztahu již dlouhou dobu, většinou ztratí odstup, věří v bezmeznou moc pachatele a je přesvědčená, že pokud odejde, půjde do vězení nebo jí budou odebrány děti.⁸¹

V některých výjimečných případech oběť od pachatele neodejde kvůli náboženským zásadám nebo tlaku vlastní rodiny, jež pevně věří, že „manželé při sobě mají stát v dobrém i zlém“.⁸²

Ženy oběti často jako důvod setrvání ve vztahu uvádějí, že je nutné, aby děti měly úplnou rodinu a vyrůstaly s otcem.⁸³ Je pravdou, že otec je pro dítě velmi důležitou osobou a podílí se na vytváření jeho osobnosti, ale domácí násilí, které ve vztahu probíhá, dětem mnohem více škodí než jakkoliv prospívá - způsobuje jim fyzické i psychické újmy, brzdí jejich vývoj, apod. Jak poznamenala psycholožka ADRA HK, s kterou byl veden v rámci této diplomové práce rozhovor, žena, která setrvává i s dětmi v takovém vztahu, se vlastně sama dopouští trestného činu Týrání svěřené osoby.

Je třeba mít na paměti, že uvedené důvody setrvávání oběti ve vztahu nelze generalizovat ani paušalizovat, ze zkušeností z praxe vyplývá, že se u oběti v různé míře mohou či nemusí vyskytnout.

Závěrem je třeba zdůraznit, že každý člověk má právo volby a některé ženy prostě z násilného vztahu odejít nechtějí.⁸⁴ My jejich rozhodnutí musíme akceptovat.

⁸¹ BEDNÁŘOVÁ, Z. et al. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. s. 18. ISBN 978-80-254-5422-0.

⁸² CONWAY, H. L. *Domácí násilí. Příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2007. s. 68. ISBN 978-80-00-01550-7.

⁸³ BEDNÁŘOVÁ, Z. et al. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. s. 33. ISBN 978-80-254-5422-0.

⁸⁴ CONWAY, H. L. *Domácí násilí. Příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2007. s. 72 - 74. ISBN 978-80-00-01550-7.

5. Pomoc a krizová intervence v České republice

Efektivita práce odborných organizací na poli domácího násilí je všeobecně považována na vysokou. Bennett et al. v r. 1998 zkoumal efektivnost práce krizových telefonních linek, advokátů, poradenských služeb a azylových domů (obecně míst, kam se oběť může ukrýt). Výzkum byl limitován specifickými okolnostmi, i přesto se ovšem zdá, že výsledky vykazaly obecnou platnost, lze se s nimi ztotožnit. Výstupem byla zjištění, že oběti domácího násilí (1) získávaly více informací a podpory, pokud byly v kontaktu s krizovými linkami, poradnami a advokáty, (2) se v průběhu spolupráce s advokáty a poradnami zlepšovaly ve schopnosti samostatně se rozhodnout, (3) v průběhu spolupráce s poradnami zvyšovaly svou výkonnost a míru vlastností potřebných k řešení problémů, (4) ukryté v azylovém domě se cítily bezpečněji a že (5) efektivnost poradenských programů zabývajících se domácím násilím byla sice malá, ale významná. Nízká efektivita souvisela dle Bennetta et al. s průměrným počtem sezení obětí v poradnách, který jemně převyšoval číslo dvě.⁸⁵

5.1. Základní struktura odborných organizací

Oficiální sociální službou, jejíž zřízení bylo v podstatě nařízeno státem, je služba „intervenční centra“ (dále IC). S IC je legislativně spojen zákon 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách a zákon 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

Intervenční centrum musí být od 1. 1. 2007 zřízeno v každém kraji České republiky, přičemž důvodem tohoto nařízení je institut vykázaní (viz výše). „Intervenční centrum je dle zákona povinno nabídnout první kontakt osobě ohrožené domácím násilím nejpozději do 48 hodin od doručení faxu od Policie ČR s úředním záznamem o vykázaní násilné osoby ze společného obydlí. Pomoc IC může být poskytnuta rovněž na základě žádosti osoby ohrožené násilným chováním jiné osoby obývající

⁸⁵ BENNETT et al. Effectiveness of Hotline, Advocacy, Counseling, and Shelter Services for Victims of Domestic Violence. In *Domestic violence: the five big questions*. Mangai Natarajan. Aldershot: Ashgate, 2007. s. 483 -497. (International library of criminology, criminal justice and penology; ser. 2, ISBN 978-0-7546-2588-9).

s ní společné obydlí.⁸⁶ Služba je bezplatná, nabízí pomoc psychologa, právníka, sociálního pracovníka, účast na různých terapeutických programech, apod. Do cílové skupiny IC patří i odborníci.

Dle psychologa IC Praha, s kterým byl veden v rámci této diplomové práce rozhovor, klienti často přicházejí i dobrovolně, přičemž přicházejí jak oběti (osoby ohrožené), tak pachatelé, kteří tuší, že mají problém a přijdou sami, nebo jsou posláni partnerkou. Všeobecně klienti většinou nevědí, co mají od IC očekávat, jsou zaražení, první kontakt je pro ně trapným.

Specifikem IC je, na rozdíl od jiných sociálních služeb, zákonem uložená povinnost „zajištění spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, útvary Policie České republiky a obecní policie, jakož i ostatními orgány veřejné správy.“⁸⁷ Aktuální seznam intervenčních center je přiložen jako Příloha č. 1 (materiál zpracoval Bílý kruh bezpečí, o. s.).

V České republice je podpora obětí i pachatelů obecně v rukou nestátních neziskových organizací (dále NNO), jejichž základní přehled je k nalezení v Příloze č. 2. Pro ilustraci jejich činnosti je uveden popis projektu Psychosociálního centra Acorus Praha. Systém odborné pomoci nabízí pobytový program (maximálně půl roku), pomoc v krizi (akutní zastavení násilí, možnost ubytování na 3 - 5 dnů), ambulantní program (terapie individuální, párová, rodinná, ad.), specifické programy (programy pro děti - muzikoterapie, arteterapie, interakční skupiny, volnočasové aktivity, ad.), podpůrné programy (především prevence), zajišťuje propagaci a osvětovou činnost a non stop telefonní linku (telefonická krizová intervence).⁸⁸

Mé zkušenosti z praxe ukazují, že zcela specifickou úlohu v ochraně obětí domácího násilí hrají azylové domy, které nabízejí možnost krátkodobého ubytování,

⁸⁶ *Centrum sociálních služeb Praha: Intervenční centrum.* [online]. c2011 [citováno 24. 3. 2011]. Dostupné z WWW: < <http://www.csspraha.cz/intervencni-centrum> >

⁸⁷ *Zákon 108/2006, o sociálních službách*, § 60a Intervenční centra, odst. (4)

⁸⁸ BEDNÁŘOVÁ, Z. Zkušenosti z psychosociálního centra Acorus. In *Domácí násilí - staré problémy, nová řešení? Sborník z konference pořádané organizacemi Friedrich - Ebert - Stiftung, proFEM a ROSA 26. listopadu 2001 v Praze, která proběhla v rámci 16 akčních dnů.* Friedrich - Ebert - Stiftung, proFEM, ROSA. Česká republika: Friedrich - Ebert - Stiftung e. V., 2002. III. Práce v sekcích. s. 65 - 67.

kontaktování psychologa, právníka, sociálního pracovníka či možnost účastnit se socioterapie či psychoterapie, apod. Pro oběti jsou útočištěm a místem, kde si mohou v klidu rozmyslet, jak budou svou situaci dále řešit, jaké kroky bude do budoucna nutné podniknout. Není výjimkou, že jsou azylové domy provozovány na utajovaných místech a jejich adresy nejsou volně dostupné, např. na internetu. Důvodem je ochrana obětí, kterým často hrozí vážné ublížení na zdraví či ztráta života, stejně jako snaha o snížení míry sekundární viktimizace.

5.2. Policie ČR

Velmi významnou úlohu při komplexním řešení případů domácího násilí hraje Policie ČR. Na tuto instituci bývá ve společnosti obecně nahlíženo ze dvou úhlů. První skupina se kloní k názoru, že Policie „nic nezmůže“, druhá skupina pak Policii vnímá jako aktivní složku zajišťující bezpečnost občanů ČR, což potvrdil i výzkum, který je součástí této práce. V souvislosti s domácím násilím je ale kontakt s Policií ČR nevyhnutelný. Ačkoliv je podpora NNO plošná a velmi žádoucí, lze si jen těžko představit, že oběti domácího násilí se podaří celou záležitost vyřešit bez zásahu či kontaktování Policie. Tuto skutečnost si uvědomují i samy NNO, které se v minulosti zasadily o zařazení problematiky domácího násilí do vzdělávacích programů budoucích policistů.

Typické úkony spojené s vyšetřováním domácího násilí popisují Konrád a Bango⁸⁹, v textu jsou také použity informace podané policejní psycholožkou a operativcem Policie ČR pro násilnou činnost (rozhovor).

Zabývejme se nyní ideální situací, která by mohla nastat. Poškozená osoba, osoba blízká nebo svědek bez příbuzenského či jiného vztahu k poškozenému zavolá linku 158. V tu chvíli Policie přijímá hlášení a pohotovostní motorizovaná jednotka (PMJ) má za úkol vyjet na určené místo. Policisté jsou povinni během cesty zvážit všechny dostupné informace a podle nich „naplánovat“ zásah. Po příjezdu na určené místo je nutné kromě procesních záležitostí poskytnout ochranu obětem a posoudit situaci. Při podezření na domácí násilí se policisté mohou řídit speciálními pomůckami,

⁸⁹ KONRÁD, Z., BANGO, D. *Metodika vyšetřování trestných činů souvisejících s domácím násilím*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství Policejní akademie ČR, 2007. ISBN 978-80-7251-241-6.

např. manuály „postup při vykázání“, „doporučení pro komunikaci“ s násilnou i ohroženou osobou nebo „doporučení k taktice zákroku PČR“. Pro samotné odhalení domácího násilí poté slouží tzv. SARA DN (Spousal Assault Risk Assessment), materiál, který vznikl v Kanadě, byl používán ve Švédsku a odtud se dostal i do dalších evropských zemí. SARA DN je známým nástrojem Policie, ale jeho obsah by měl zůstat co nejvíce utajen, aby informace nemohly napomoci konstrukcím falešných obvinění.

Pokud se o domácí násilí jedná, PMJ není oprávněna osobu vykázat, musí kontaktovat svého operačního důstojníka, který povolá výjezdovou skupinu kriminálního oddělení PČR. Na místo tedy vyjíždí operativní pracovník, který má na starosti domácí násilí a jinou násilnou trestnou činnost. Ten může osobu dle zákona vykázat. Pokud nejsou naplněny všechny podmínky pro vykázání, PČR postupuje jinak, dle platných zákonných norem. Policejní psychologka říká, že policista pouze výjimečně „nic neudělá“.

Dalším krokem je případné zahájení řešení trestného činu. Výslech poškozené osoby, výslech dětí i obviněné osoby mají svá specifika. Konrád a Bango např. vyzdvihují žádoucí přítomnost dětského psychologa, vytvoření nerušené atmosféry při výslechu poškozené osoby, šetrný způsob pokládání otázek, trpělivost osoby vedoucí výslech, naprosté dodržení objektivního přístupu, upozorňují také na rozporuplné výpovědi obětí souvisejících se spirálou domácího násilí nebo na tendenci obviněného k bagatelizaci násilí, ke snaze přenést část viny na poškozenou osobu, tvrdošíjné odmítání viny, apod.⁹⁰

Při vyšetřování trestných činů spolupracují již zmíněný operativní pracovník a vyšetřovatel. Po ukončení vyšetřování se agenda předává státnímu zástupci, dochází na řešení případu před soudem a v rámci trestního řízení může být obžalovanému stanoven trest odnětí svobody nebo je obvinění zproštěn.

Specifikem řešení domácího násilí je skutečnost, že poškozená osoba dnes již nemusí, na rozdíl od jiných trestných činů, dát souhlas ke stíhání obviněného. Důvodem vedoucím ke změně byl fakt, že poškozené osoby často ze strachu z pachatele obvinění stahovaly.

⁹⁰ KONRÁD, Z., BANGO, D. *Metodika vyšetřování trestných činů souvisejících s domácím násilím*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství Policejní akademie ČR, 2007. ISBN 978-80-7251-241-6.

S domácím násilím je bohužel spojen i fakt, že se mezi policisty jedná o velmi nepříjemnou agendu. Trestné činy „domácího násilí“ se těžko dokazují, ochota veřejnosti či samotné poškozené osoby ke spolupráci je velmi nízká a po procesní stránce je vždy náročné zachovat objektivitu.

5.3. Bezpečnostní plán

V souvislosti s poznatky plynoucími ze spirály domácího násilí si laická i odborná veřejnost uvědomila, že dlouhodobé setrvání oběti ve vztahu s pachatelem je reálné, oběť vyhledává pomoc zpravidla až po šesti letech soužití.

Dufková a Zlámal popisují pozici oběti ve vztahu v šesti fázích. V první fázi oběť situaci zvládá, v druhé je její náhled na vztah zkreslený a nereálný, v třetí fázi si začíná uvědomovat zneužívání ze strany pachatele, ve čtvrté fázi začíná vztah přehodnocovat, v páté fázi vztah ukončuje a v poslední, šesté fázi, dojde k ukončení veškerého násilí ze strany pachatele.⁹¹

Čtvrtá fáze je významná především proto, oběť právě v této fázi zpravidla kontaktuje odbornou organizaci, kde je za její účasti zpracován tzv. bezpečnostní plán, jedna z nejkonkrétnějších forem pomoci. Struktura bezpečnostního plánu je přiložena jako Příloha č. 3 (materiál převzat od Dufkové a Zlámala⁹²).

⁹¹ DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí: pracovní manuál*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2005. s. 21 - 23. ISBN 80-239-5686-8.

⁹² DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí: pracovní manuál*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2005. s. 49 - 52. ISBN 80-239-5686-8.

6. Terapie pachatele

Pomoc odborných organizací byla dlouhou dobu zaměřena pouze na oběti domácího násilí. Je samozřejmostí, že osoby, které agresí pachatele trpí nejvíc, si také zaslouží nejvíc pomoci. Není ale možné a do budoucna ani udržitelné domácí násilí řešit „jen“ pomocí obětem. Je třeba hledat nové cesty, jak snížit incidenci domácího násilí. Jednou z nich je i terapie agresivního chování a terapie pachatele domácího násilí.

6.1. Zahraniční zkušenosti

Charakteristiku akreditovaných terapeutických programů pro pachatele ve Velké Británii, USA a v Nizozemí nabídly autorky Čírtková, Macháčková a Vitoušová.⁹³

Ve Velké Británii jsou terapeutické programy specifické tím, že na jejich průběh dohlíží probační úředník, který sleduje pachatele ve skupině. Doporučovaná délka programu je 75 hodin během třiceti týdnů (210 dnů, na každý týden 2,5 hodiny sezení). Úspěšnost programů (konkrétně CHANGE a Lothian Domestic Violence Probation Project) ve Velké Británii se v závislosti na počtu osob ve skupině pohybovala mezi 67 % a 40,2 % pachatelů, kteří se v následujícím roce po účasti v programu nedopustili dalšího násilí. Pokud byl jejich problém řešen jinou formou, úspěšnost byla 25 %. Podrobnější popis terapeutického programu autorky nabídly u Programu pro pachatele v Liverpool, Merseyside. Ten ve spolupráci s probační službou probíhá od r. 1994. Důvody vedoucími k jeho vzniku byl vysoký počet vražd mezi partnery, zajištění bezpečnosti pro ženy a rozšíření obecného povědomí o problematice domácího násilí. Program je financován státem a kontrolován probační službou. Specifikum tkví v následujícím principu - koordinátoři programu vyberou z pachatelů domácího násilí stojících před soudem dle svých kritérií vhodné kandidáty, rozhodnutí oznámí soudu a ten v rámci podmíněného či nepodmíněného trestu odnětí svobody vybraným jedincům uloží také povinnost tento program navštěvovat. Počet míst v programu je omezený, není zde tedy prostor pro dobrovolné klienty. Pokud odsouzení program nenavštěvují, je jejich trest přeformulován dle platných norem. Program trvá vždy

⁹³ ČÍRTKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, R., VITOUŠOVÁ, M. *Domácí násilí - přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2002. s. 88 - 99. ISBN 80-86284-19-0.

11 měsíců. Statistiky hovoří o 60 % pachatelů, kteří program dokončí, u 75 % z nich se násilí dále neopakuje.

V USA jsou naopak výsledky nepříznivé. Studie hodnotící čtyři programy po 30 měsících došla k závěru, že téměř 50 % pachatelů násilí zopakovalo jednou, cca 23 % pachatelů páchalo násilí opakovaně a pouze 21 % pachatelů dále nepáchalo ani slovní ani fyzické násilí.

V Nizozemí proběhl v r. 1999 pilotní projekt pomoci pachatelům domácího násilí, na kterém se podílelo Oddělení sociální práce Policie v Utrechtu a Polikliniky De Waag (součástí Nadace Dr. Henri van der Hoevena). Pracovníci v rámci projektu telefonicky oslovovali pachatele domácího násilí a nabízeli jim možnost pohovoru se sociální pracovnící policie a s psychoterapeutem polikliniky De Waag. Výsledkem pilotního projektu byla 80 % úspěšnost pachatelů - s páčáním násilí ustali po třech pohovorech na policii a během následné psychoterapie v jejich případech nedošlo k recidivě. Pilotní projekt vykázal úspěšnost, tudíž bylo doporučeno jeho pokračování.

6.2. Situace v ČR

V České republice se o potřebě komplexního přístupu k problematice domácího násilí začalo hovořit v r. 2005. Persefona o. s. upozorňuje na fakt, že „Samotná příčina domácího násilí, a to sklon agresora k násilnému chování, zůstala naprosto neošetřená, ačkoli převládá názor, že je možné s agresivními tendencemi dále pracovat. Zkušenosti potvrzují, že pachatel domácího násilí, který byl od oběti odloučen, pokračuje v násilném jednání i v jiném partnerském či rodinném vztahu.“⁹⁴ Nejen, že se tedy oběti konkrétního pachatele stává další osoba, ale negativní násilné vzorce chování se přenášejí na další generace, tj. na děti žijící v dané rodině. Některé páry navíc i po mnoha násilných incidentech nechtějí vztah ukončit, chtějí v něm pokračovat, ale bez násilí. Pro takové páry není v ČR dostatek programů. Tyto skutečnosti je nutné změnit. Řešením by mohly být programy terapie pachatelů domácího násilí. V současné době se terapiemi pachatelů domácího násilí v ČR zabývá např. organizace ADRA HK,

⁹⁴ *Profil uživatele Persefona o. s. - pomoc obětem domácího násilí, sexuálního násilí a znásilnění na Facebook.com: Tisková zpráva ze dne 3. 11. 2010 „Terapie násilných osob - nezbytná součást řešení problému domácího násilí.“* [online]. c2011 [citováno 4. 4. 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.facebook.com/note.php?note_id=159219704115849>

Centrum J. J. Pestalozziho, o. p. s., Informační a poradenské centrum Viola (součást CSS Praha), Persefona o. s. nebo SOS centrum Diakonie ČCE Praha (stav v dubnu r. 2011). S pracovníky ADRA HK a SOS centrum Diakonie ČCE Praha byly vedeny rozhovory, které umožnily do práce zařadit podrobnější informace o terapeutických programech.

6.2.1. ADRA HK

Ačkoliv je humanitární organizace ADRA spojována především s živelnými katastrofami a následnou pomocí v postižených oblastech, jedna z jejích poboček se zabývá také domácím násilím a jeho řešením. Jedná se o pobočku v Hradci Králové, s jejímž vedoucím pracovníkem byl veden v rámci této práce rozhovor.

ADRA HK má tři podseky. První z nich je poradna, která od roku 2002 pracuje s oběťmi domácího násilí, druhou sekci je dětské krizové centrum a třetí částí je sekce od roku 2009 spolupracující s Ministerstvem vnitra a orientující se na práci s násilnou osobou a na prevenci násilí.

ADRA HK spolupracuje s Orgánem sociálně - právní ochrany dětí (dále OSPOD), s probační a mediační službou, se soudy, státními zástupci a snaží se spolupracovat také s Policií České republiky.

Mezi aktivity ADRA HK související s domácím násilím patří:

1. asistované předávání dětí - je potřeba z různých důvodů - např. výhrůžky, fyzické násilí při předávání, rozvíjející se stalking, apod.; službu je třeba využít cca třikrát, poté již předávání dětí může většinou probíhat bez asistence; Policie ČR pro tuto aktivitu nebyla vhodná, proto se OSPOD rozhodl oslovit sociální pracovníky poradny; službu využívá cca 60 % klientů; služba je vlastně jakousi formou mediační práce v terapeutickém rámci - obsahuje mediační i psychoterapeutickou část;
2. program „sociální inkluze agresora“ - metodika vytvořená Adrou byla představena soudcům, státním zástupcům a dalším; konkrétně v Královéhradeckém kraji se tento program ujal velmi dobře; program funguje tak, že soud při projednávání obvinění kontaktuje probační a mediační službu, ta se poradí s Adrou, zdali by v konkrétním případě terapie byla vhodná, pokud ano, probační a mediační služba informaci předá soudu, který poté uloží

příslušnou formu trestu, v tomto případě nařízenou terapii právě v ADRA HK; terapie je tříměsíční, půlroční nebo roční; probační a mediační služba provádí vlastní kontroly (cílem je také oddělení dvou různých institucí - restriktivní a terapeutické), pokud klient nedodrží plán, a terapii neplní, uložený trest je na základě doporučení probační a mediační služby překvalifikován v nepodmíněný trest odnětí svobody; problémem může být motivace klienta, který z rámce kontroly musí přejít do rámce spolupráce, navíc ADRA HK v roli poradny dostává dvě zakázky - jednu státní, druhou klientovu;

3. psychoterapeutické programy - ADRA HK si zakládá na jejich transparentnosti; terapie jsou individuální, párové nebo skupinové; párové terapie, tzv. koterapie, jsou vedeny terapeuty ženského a mužského pohlaví; pokud spolu partneři nemohou být v jedné místnosti, používá se online videoterapie - účastníci jsou v oddělených místnostech, na záznamu jsou slyšet pouze jejich hlasy, obličej ani postavy zabírány nejsou; na konci sezení každý klient dostává „domácí úkol“; frekvence setkávání je jednou za dva až tři týdny, v akutních případech i jednou týdně, individuální s dobrým průběhem i jednou měsíčně, délka jednoho sezení je 1 až 1,5 hodiny; klienti pracují v kontextu reality a mají svobodu nepřijít - výhody oproti penitenciární péči;
4. tzv. zvykací program - určen pro děti po vyřešení domácího násilí; je o vztahu mezi dětmi a násilným rodičem, ten s nimi často nebyl ve styku po dlouhou dobu (i několik let), nyní to chce změnit; principem je pomalý postup a naslouchání přání dítěti (pokud nechce, nutit ho nesmíme); ze začátku je komunikace písemná (rodič píše dopisy, dítě odepisuje až ve chvíli, kdy samo chce), později asistovaná setkání, poslední fází je styk bez asistence;
5. ADRA HK připravuje také program pro práci s mladistvými, kteří mají problémy s chováním a agresí - účastnili by se prací v rámci humanitárních programů (např. povodně).

Inspirací dalším organizacím by mohla být úzká forma spolupráce ADRA HK s ostatními složkami přicházejícími do styku jak s obětí, tak s pachatelem domácího násilí, která sjednocuje řešení případů domácího násilí na krajské úrovni. Péče tak není roztráštěná, naopak je vysoce efektivní.

6.2.2. SOS centrum Diakonie ČCE Praha

SOS centrum Diakonie ČCE Praha je pracoviště Diakonie ČCE - Střediska křesťanské pomoci v Praze. SOS centrum nabízí denní krizovou službu (krizové centrum), internetovou linku důvěry, pomoc v rámci projektu Agrese ve vztazích a program vězeňské péče. V SOS centru Diakonie ČCE Praha jsem hovořila s individuální terapeutkou, která rovněž pracuje jako krizová pracovnice.

Začátek projektu Agrese ve vztazích je datován do roku 2009, i když náznaky práce s agresory byly již v rámci krizového centra v době dřívější. V roce 2009 SOS centrum získalo grant, jehož cílem bylo otevřít program přímo pro agresory, což zpětně nebylo vyhodnoceno jako nejlepší volba, proto byl projekt následně rozšířen obecně na agresivitu a nácvik zvládnání vzteku. Na začátku probíhala pouze párová či individuální terapie. V začátcích byl také velmi náročný proces medializace (tisk, média). Bylo nutné o službě informovat veřejnost.

Od května r. 2010 probíhá skupinová terapie, která má aktuálně deset členů. Je vedena dvěma terapeutky, ženou a mužem. Frekvence setkávání je jednou týdně na dvě hodiny, minimální trvání terapie pro jednoho klienta je jeden rok. Skupina je polootevřená (mohou kdykoliv odejít) a smíšená. Pokud klient do skupinové terapie nezapadá, přechází do terapie individuální.

Klienti přicházejí do SOS centra sami nebo s partnerkou. Informační letáky o službě rozdává Policie ČR, soudy, OSPOD, ad., ale návratnost je dle psychoterapeutky nízká.

Základním problémem práce s pachateli či agresivními osobami je dle psychoterapeutky nedostatek motivace. Práce SOS centra není, na rozdíl od ADRA HK, propojena ani s probační a mediační službou, ani s pražskými soudy. Situaci by možná vyřešilo plošné nařízení terapie soudem.

7. Prevence

Domácí násilí je reálný problém každé společnosti. V České republice se pomalu dostává prostoru i programům pro pachatele domácího násilí, s čímž ruku v ruce jde i idea prevence tohoto negativního a nežádoucího jevu.

Finský projekt Prevence násilí na ženách 1998 - 2002 obsahoval sedm inspirativních kategorií, z nichž šest by se dalo považovat za nárys obecného schématu prevence domácího násilí.⁹⁵

První kategorií byly **školicí a vzdělávací materiály**. Prevence by neměla být zaměřena pouze na vyšší produkci brožur a letáků, ale především na vzdělávání veřejnosti na několika úrovních, např. besedy ve školách - pro děti i pro rodiče, případně zahrnutí problematiky do osnov základních i středních škol, apod. Základní informace o problematice napomohou odtabuizování domácího násilí, oběti i pachatele. Vymytí také poslední přetrvávající stereotypy a mýty, které jsou překážkou v boji proti samotné podstatě domácího násilí. Druhou kategorií byl **rozvoj služeb**. V tomto ohledu je nedostatek především na poli služeb pro pachatele domácího násilí - vykázaná osoba má omezené možnosti ubytování, v případě, že chce své problémové chování začít řešit, nemá jak a kde. Rozvoj služeb pro oběti domácího násilí by měl spočívat v konkretizaci pomoci. Třetí kategorií byla **media a informace**. V České republice je tato kategorie velmi zanedbaná. Plošné reklamní kampaně typu „Nemyslíš - zaplatíš“ by mohly českou veřejnost alespoň upozornit na existenci domácího násilí. V tomto ohledu je bohužel limitující nedostatek financí a nulový podíl státu. Čtvrtou kategorií byl **výzkum a další sledování problematiky**. Nové poznatky pomohou adaptaci stávajících služeb

a programů na reálné a aktuální požadavky všech cílových skupin. Zabrání také plýtvání finančních prostředků na nesmyslné či neefektivní služby. Pátou kategorií byla **legislativa a opatření trestního soudnictví**. V České republice v posledních cca pěti letech došlo v tomto ohledu k významné změně, oběť má podporu v zákoně, pachatel se dopouští trestných činů, za které může být právoplatně odsouzen. Těžiště úspěchu

⁹⁵ ČÍRTKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, R., VITOUŠOVÁ, M. *Domácí násilí - přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2002. s. 101 - 102. ISBN 80-86284-19-0.

a efektivitu zákonných norem leží v jejich logickém a správném uplatňování. Šestou kategorií bylo **zaměření na ženy různých kultur**. Problematika migrantů a domácího násilí je stále opomíjenou částí celého problému. Oběti se nejčastěji „bojí ozvat“, protože mají strach z deportace zpět do země původu, jazykové bariéry a neznalost systému sociální či poradenské pomoci je také zásadní překážkou.

8. Empirická část diplomové práce

Cíl diplomové práce

Za cíl své diplomové práce jsem zvolila zhodnocení informovanosti laické veřejnosti o problematice domácího násilí v ČR s důrazem na otázku, zda je česká veřejnost připravena na program terapie pachatele domácího násilí.

Výzkumná otázka č. 1

Základní výzkumnou otázku jsem stanovila tak, aby odpověď na ni objasnila, jaká je představa laické veřejnosti o domácím násilí a co si pod tímto pojmem veřejnost představuje.

Výzkumná otázka č. 2

Druhou výzkumnou otázkou byla úvaha, zda je laická veřejnost v České republice připravena na terapii agresora.

Cíle

1. Zjistit míru informovanosti laické veřejnosti o domácím násilí.
2. Zmapovat připravenost laické veřejnosti na terapii pachatele domácího násilí.

Hypotézy

H1 - Laická veřejnost si bude minimálně ve 45 % myslet, že odbornou pomoc (např. formou rodinné terapie či psychoterapie) je potřeba poskytnout i „pachatelům“ domácího násilí.

H2 - Laická veřejnost bude maximálně ve 30 % případů schopna správně poradit „oběti“ domácího násilí, kam (na jakou organizaci) se obrátit při řešení problémové situace.

H3 - Laická veřejnost bude maximálně ve 30 % případů schopna správně poradit „oběti“ domácího násilí, jak postupovat v řešení problémové situace.

9. Metodika výzkumu

Pro výzkum jsem použila metodu dotazování a metodu rozhovoru.

9.1. Dotazníkové šetření

Předkládané dotazníkové šetření mělo informativní účel. Výsledkem bylo podání informací o aktuálním stavu veřejného mínění o domácím násilí a také o postoji laické veřejnosti k terapii agresora.

Pro dotazníkové šetření jsem zvolila metodu přímého dotazování - respondenti sami vyplňovali předložený dotazník, který byl připraven v elektronické i písemné formě. V dotazníku bylo použito jak otevřených, tak uzavřených otázek (viz charakteristika dotazníku).

Dotazník byl rozdělen do tří částí. První částí byla část identifikační, ve které byli dotazovaní vyzváni k uvedení identifikačních údajů, jako je věk, pohlaví, rodinný stav, nejvyšší dokončené vzdělání, apod. Druhou částí byla část tzv. konkrétní, tedy část vlastního dotazníku, kde byly pokládány otázky, které se přímo týkaly problematiky domácího násilí. Třetí částí pak byla část doplňková, kde byl respondentům ponechán prostor pro náměty a připomínky.

V druhé části dotazníku, tedy v části konkrétní, bylo položeno celkem devět otázek. Dotazník je přiložen jako Příloha č. 4.

9.1.1. Předvýzkum

Před samotným zveřejněním výzkumu jsem provedla předvýzkum. Respondentů v předvýzkumu bylo pět, byli náhodně vybráni prostým náhodným výběrem bez vracení, tedy „losováním“. Dotazník jim byl zaslán e-mailem. Požádala jsem je o vyjádření názoru na to, co by dle nich mělo být v dotazníku uvedeno jinak, lépe. Na základě získaných informací jsem poté dotazník upravila do konečné podoby. Změny z předvýzkumu jsou uvedeny v Tab. 1 Předvýzkum a následné změny.

Tab. 1 Předvýzkum a následné změny

Tab. 1		
sporná část	původní forma	nová forma
otázka č. 2	Kdo je dle Vašeho názoru „pachatel“ domácího násilí? <i>(1 - nejčastější pachatel domácího násilí, 6 - nejméně častý pachatel domácího násilí)</i>	Kdo je dle Vašeho názoru „pachatel“ domácího násilí? <i>(seřadte: 1 - nejčastější pachatel domácího násilí, 6 - nejméně častý pachatel domácího násilí)</i>
otázka č. 3	Kdo je dle Vašeho názoru „oběť“ domácího násilí? <i>(1 - nejčastější oběť domácího násilí, 6 - nejméně častá oběť domácího násilí)</i>	Kdo je dle Vašeho názoru „oběť“ domácího násilí? <i>(seřadte: 1 - nejčastější oběť domácího násilí, 6 - nejméně častá oběť domácího násilí)</i>
identifikační část dotazníku	formální nedostatky ve formátování textu	zpřehlednění textu

Zdroj:vlastní výzkum.

9.1.2. Elektronické dotazování

Elektronické dotazování proběhlo za pomoci serveru www.vyplnto.cz, jež se specializuje na zpracovávání dotazníkových šetření přes internet. Bližší informace o tomto výzkumu jsou k dispozici dále v textu - v oddíle 10. 1. Technika výběru respondentů.

9.1.3. Písemné dotazování

Písemné dotazování proběhlo dvěma způsoby:

- a) dotazník byl zadán třídními učiteli či školními poradci bez mé přítomnosti žákům a studentům odpovídajících škol; k zadání dotazníků došlo nejčastěji v hodinách občanské či rodinné výchovy; dotazníky jsem si poté pouze vyzvedla, s dotazovanými jsem nepřišla vůbec do styku - jedním z důvodů, proč školy přistoupily na provedení dotazníkového šetření za těchto podmínek, může být požadavek zachování naprosté anonymity respondentů, s kterými jsem nepřišla nijakým způsobem do styku;

b) dotazník jsem zadávala žákům a studentům odpovídajících škol osobně, za přítomnosti učitele, který měl s žáky a studenty aktuálně výuku; před samotným rozdělením dotazníků jsem se pouze v krátkosti představila, upozornila na požadavek zachování anonymity (aby se žáci či studenti na dotazníkový formulář nepodepisovali), připomněla jsem, že se nejedná o test a neexistují tudíž správné a špatné odpovědi, pouze jejich názory; po vyplnění dotazníků jsem respondentům nabídla doplňující informace k problematice, aby neodcházeli bez zpětné vazby - této možnosti bylo v 50 % případů využito; samozřejmostí bylo poděkování respondentům za jejich čas i odpovědi, ačkoliv tato formule byla zanesena i do samotného dotazníku.

9.2. Rozhovor

Výzkumné šetření mělo informativní účel. Výsledkem bylo podání informací o aktuálním přístupu odborníků k terapii pachatele domácího násilí.

Výzkumné šetření bylo v tomto případě prováděno formou osobního dotazování prostřednictvím nestandardizovaného rozhovoru s otevřenými otázkami a prostřednictvím standardizovaného rozhovoru s otevřenými otázkami.

Schéma standardizovaného rozhovoru mělo pouze jednu „konkrétní“ část, tedy část s osmi otevřenými otázkami. Identifikační údaje jako věk, pohlaví či rodinný stav nemají v tomto případě žádnou výpovědní hodnotu, na názory dotazovaných by neměly mít vliv. Schéma rozhovoru je uvedeno jako Příloha č. 7.

Informace získané z rozhovorů byly použity jako zdroje informací, tedy jako citace v textu, případně jako modelové příklady spolupráce při snaze o zavedení programů terapie agresora domácího násilí a součástí praktické části zároveň bylo zhodnocení nejzajímavějších postřehů jednotlivých dotázaných.

Dotazování probíhalo u všech respondentů dle stejné šablony. Nejprve byl rozhovor veden nestandardizovanou formou dle následujících bodů:

- a) představení a objasnění tématu diplomové práce, bližší informace o mém studijním oboru;
- b) představení respondenta - kde pracuje, jakým oborem se přesně zabývá, jaké zkušenosti má s problematikou domácího násilí, apod.;

- c) rozhovor o zaměstnání respondenta, sdělení osobních zkušeností z praxe, rozhovor na téma domácí násilí - jak jej respondent vnímá, apod.

Po této „úvodní“ části jsem otevřeně přešla ke standardizovanému rozhovoru.

10. Charakteristika zkoumaného souboru (dotazníkové šetření)

Základním souborem pro tento výzkum byli obyvatelé České republiky bez závislosti na krajích či regionech ve věku od 13 do 65 let včetně.

10.1. Technika výběru respondentů

Respondenty jsem vybrala technikou nepravděpodobnostního kvótního výběru, kdy jsem podle stanovených hypotéz a cílů diplomové práce postupně specifikovala výběrový vzorek respondentů.

Cílovou populací v tomto dotazníkovém šetření byla populace České republiky bez vazby na kraj či region ČR. Cílovou populaci jsem na základě zvážení validity v budoucnu poskytnutých informací omezila věkovou hranicí a základní soubor byl tedy dán věkovým rozpětím od 13 do 65 let včetně. Usoudila jsem, že informace získané od osob neodpovídajících zvolené věkové skupině by nemusely být pro tento výzkum vypovídající, z toho důvodu jsem je ze základního souboru odstranila.

Pro zjednodušení řešení celého dotazníkového šetření jsem základní soubor rozdělila do čtyř výběrových věkových jednotek:

- a) první věková jednotka: od 13 do 16 let včetně;
- b) druhá věková jednotka: od 17 do 19 let včetně;
- c) třetí věková jednotka: od 20 do 39 let včetně;
- d) čtvrtá věková jednotka: od 40 do 65 let včetně.

Dle těchto věkových jednotek jsem poté vybrala způsob, jakým budu respondenty oslovovat, případně kde a jak k oslovení dojde.

Největší koncentrace zástupců první věkové jednotky je obecně na základních školách, konkrétně v 8. a 9. ročnících základních škol. Usoudila jsem, že elektronické dotazování by v tomto případě nebylo jednoduše proveditelné, tudíž jsem zvolila metodu písemného dotazování. Jako cílové školy jsem vybrala běžné školy v městě s počtem obyvatel od 5 000 do 10 000 a běžné školy v Praze. Zajímalo mě, zda se názory žáků budou lišit v závislosti na velikosti města, kde jejich škola sídlí.

Největší koncentrace zástupců druhé věkové jednotky je na středních školách, konkrétně ve 3. a 4. ročnících středních škol. Stejně jako u první věkové jednotky jsem i v tomto případě za hlavní metodu zvolila metodu písemného dotazování. Jako cílové

školy jsem vybrala běžné střední školy v městě s počtem obyvatel od 5 000 do 10 000. Konkrétně se jednalo o čtyřleté gymnázium a obchodní akademii. Důvodem, proč jsem vybrala pouze jednu místní variantu, byla snazší dostupnost a přístupnost respondentů. Navíc škola, která je v menším městě, může mít i žáky či studenty z větších měst, je tedy možné, že rozmanitost odpovědí může být větší.

S každodenním využíváním moderních komunikačních systémů a sociálních sítí se jevílo jako nejvhodnější volbou pro oslovení co největšího počtu zástupců třetí věkové jednotky využití metody elektronického dotazování. Elektronické dotazování bylo provedeno formou dotazníkového formuláře, který byl od 21. 10. 2010 do 7. 11. 2010 uveřejněn na serveru www.vyplnto.cz (přímý link funkční pouze v uvedeném časovém rozmezí: <http://domaci-nasili-z-pohledu-laicke-verejnosti.vyplnto.cz/>). Dotazník byl neveřejný, tzn., že server nezajišťoval respondenty, rozšíření do cílové populace jsem musela zajistit vlastními silami.

K tomu jsem využila:

- a) zveřejnění odkazu na sociální síti Facebook (www.facebook.com), kde byl dotazník prostřednictvím nástroje „sdílení“ rozšířen i mezi jedince, k nimž nemám já osobně žádný vztah; dle analýzy zdrojů, kterou provedl server www.vyplnto.cz, z www.facebook.com přišlo orientačně 27,6 % respondentů;
- b) rozeslání odkazu prostřednictvím mého e-mailového klienta s následným preposíláním dalším vhodným respondentům odpovídajícím cílové skupině; dle stejné analýzy byl server www.vyplnto.cz schopen zjistit, že ze serveru email.seznam.cz přišlo orientačně 6 % respondentů;
- c) rozeslání odkazu prostřednictvím komunikační aplikace icq (ICQ - Instant Messaging Tool).

Bohužel, není možné zjistit přesnou hodnotu přístupů respondentů z jednotlivých webových stránek či komunikačních nástrojů. Server www.vyplnto.cz to odůvodňuje takto: „Z bezpečnostních důvodů nejsou zobrazeny kompletní adresy, ze kterých uživatelé přišli, ani minoritní zdroje respondentů. V případě následování odkazu z outlooku, icq nebo použití firewallu obvykle není možné zdroj zjistit. Jedná se o statistiku návštěvnosti dotazníku, nikoli jeho úspěšného odeslání (z různých zdrojů

mohla být úspěšnost vyplnění dotazníku různá). Údaje tedy mohou sloužit pouze pro velmi hrubou orientaci.“⁹⁶ Procento nezjištěných přístupů je vyčísleno na 64,9 %.

Ve všech případech jsem respondenty žádala o sdílení či zaslání odkazu lidem, kteří spadají do cílové skupiny dotazovaných. Dá se tedy polemizovat o tom, zda byla či nebyla využita i metoda dotazování „snowball sampling“, kdy první respondent doporučuje další respondenty, které zná a kteří na základě jeho doporučení dotazník také vyplní.

Čtvrtá věková jednotka je naopak ve společnosti pověstná tím, že novým technologiím neholduje, tudíž jsem v tomto případě vsadila především na tradiční formu oslovení respondentů pomocí e-mailového klienta.

10.2. Stanovení velikosti výběrového vzorku

S ohledem na čtyři výběrové věkové jednotky jsem u každé výběrové věkové jednotky stanovila individuální počet respondentů, viz Tab. 2 Stanovení velikosti výběrového vzorku pro dotazníkové šetření. Velikost výběrového vzorku je tedy 300 respondentů.

Tab. 2 Stanovení velikosti výběrového vzorku pro dotazníkové šetření

Tab. 2		
výběrová věková jednotka (VVJ)	minimální počet/skutečně oslovených	metoda
první VVJ 13 - 16 let včetně	100/99	písemné dotazování
druhá VVJ 17 - 19 let včetně	50/77	písemné dotazování
třetí VVJ 20 - 39 let včetně	100/144	elektronické dotazování
čtvrtá VVJ 40 - 65 let včetně	50/41	elektronické dotazování
součet	300/363	

Zdroj: vlastní práce.

⁹⁶ VypInTo.cz - Internetové průzkumy: Dokončené průzkumy. [online]. c2011 [citováno 15. 2. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.vypInTo.cz/dokoncene/?did=9516>> (nefunkční bez přihlášení).

Schéma provedeného výzkumu v souvislosti s oslovenými respondenty bylo následující (viz Tab. 3 Schéma provedeného výzkumu):

Tab. 3 Schéma provedeného výzkumu

Tab. 3		
výběrová věková jednotka (VVJ)	místo	min. počet/skutečně oslovených
první VVJ 13 - 16 let včetně	běžná ZŠ, 8. a 9. ročník, Praha	50/56
	běžná ZŠ, 8. a 9. ročník, město 5 000 - 10 000 obyvatel	50/43
druhá VVJ 17 - 19 let včetně	běžná SŠ, 3. a 4. ročník, město 5 000 - 10 000 obyvatel	50/77
třetí VVJ 20 - 39 let včetně	celorepublikově	100/144
čtvrtá VVJ 40 - 65 let včetně	celorepublikově	50/41

Zdroj: vlastní práce.

11. Charakteristika zkoumaného souboru (rozhovor)

Základní soubor pro tento výzkum tvořili vybraní zaměstnanci, dobrovolníci či pracovníci, kteří přicházejí do styku s oběťmi a pachateli domácího násilí.

11.1. Technika výběru respondentů

Respondenty jsem vybrala technikou nepravděpodobnostního účelového výběru, kdy jsem podle stanovených hypotéz a cílů diplomové práce postupně specifikovala výběrový vzorek respondentů.

Cílovou populací stanovenou pro rozhovor byla odborná veřejnost. Cílovou populaci jsem pro její rozsah a odbornou rozmanitost na základě vlastní představy o práci státních i nestátních organizací pro pomoc obětem a pachatelům domácího násilí vymezila do následujících kategorií, přičemž tak vznikl základní soubor respondentů:

- a) psycholog/psycholožka - psychoterapeut/ka - terapeut/ka;
- b) pracovník/pracovnice v sociální oblasti;
- c) policista/policistka;
- d) soudce/soudkyně - soudní asistent/ka - čekatel/ka na jmenování soudcem/soudkyní;
- e) vedoucí tzv. pomáhající organizace.

K vyčlenění konkrétního výběrového vzorku respondentů jsem využila internet, mé osobní kontakty a také pracovní kontakty vedoucí mé diplomové práce, PhDr. Jaroslavy Hanušové, Ph.D.

Nejprve jsem se zabývala odbornými organizacemi. Prvotní informace jsem nejprve vyhledala na internetu. Poté jsem na základě vlastního zvážení jednotlivé organizace oslovila e-mailem, případně telefonicky. Po této fázi vyčleňování výběrový vzorek respondentů čítal tři organizace, konkrétně se jednalo o ADRA Hradec Králové, SOS centrum Diakonie ČCE Praha a Centrum sociálních služeb, Intervenční centrum Praha.

Dále jsem spolupracovala s policejní psycholožkou, operativcem PČR pro domácí násilí, s vrchním komisařem Krajského ředitelství policie Hlavního města Prahy a také s asistentkou trestního soudce.

11.2. Stanovení velikosti výběrového vzorku

S ohledem na pět obecných skupin základního souboru respondentů jsem velikost výběrového vzorku respondentů stanovila minimálně na 5.

V Tab. 4 Přehled organizací je uvedeno, s kým z uvedených organizací a odborníků (viz oddíl 8.1. - technika výběru respondentů pro rozhovor) jsem provedla rozhovor dle norem nastavených pro tuto práci a kdo z oslovených mi poskytl „pouze“ cenné informace.

Tab. 4 Přehled organizací

Tab. 4		
pracovní pozice	jméno organizace	rozhovor/informace
vedoucí poradny, psychoterapeut	ADRA Hradec Králové	rozhovor
individuální terapeutka SOS centra, krizová pracovnice	SOS centrum Diakonie ČCE Praha	rozhovor
psycholog Intervenčního centra Praha	Centrum sociálních služeb, Intervenční centrum Praha	rozhovor
policejní psycholožka	Police České republiky	informace
operativec pro domácí násilí a další agendu	Policie České republiky	rozhovor
asistentka trestního soudce	Obvodní soud	rozhovor
vrchní komisař Služby kriminální policie a vyšetřování	Policie České republiky	informace

Zdroj: vlastní výzkum.

12. Metodika vyhodnocení odpovědí

V části 9.1 byl zhodnocen postup vyhodnocení odpovědí dotazníkového šetření. V části 9.2 byl přiblížen postup vyhodnocení odpovědí ze standardizovaných i nestandardizovaných rozhovorů.

12.1. Dotazníkové šetření

V Tab. 5 Přehled typů a interpretací jednotlivých otázek je pojmenován typ otázky, tedy zda se jedná o otázku otevřenou, polouzavřenou či se jedná o jiný typ otázky. Zároveň je zde také uvedeno, jakým způsobem byla odpověď na danou otázku interpretována.

Tab. 5 Přehled typů a interpretací jednotlivých otázek

Tab. 5			
otázka		typ	interpretace
1.	Definujte domácí násilí (vlastními slovy).	otevřená	kódování odpovědí (viz Tab. 6 Kódování první otázky) výsečový graf č. 1
2.	Kdo je dle Vašeho názoru „pachatel“ domácího násilí?	škálová číselná polouzavřená	sloupcový graf č. 2
3.	Kdo je dle Vašeho názoru „oběť“ domácího násilí?	škálová číselná polouzavřená	sloupcový graf č. 3
4.	Setkal/a jste se již někdy s domácím násilím (např. v rodině, u přátel, známých)?	dichotická	výsečový graf č. 4
5.	Co byste poradil/a člověku, který by se Vám svěřil, že je na něm pácháno domácí násilí a situaci chce řešit, ale neví jak?	otevřená	kódování odpovědí (viz Tab. 7 Kódování páté otázky) pruhový graf č. 5
6. 6a.	Znáte nějaké zařízení či organizaci (obecně či přímo ve Vašem okolí), které se na pomoc obětem domácího násilí zaměřuje?	6. - dichotická 6a. - otevřená	6. - výsečový graf č. 6 6a. - výsečový graf č. 6a

7. 7a.	Myslíte si, že je potřeba poskytnout odbornou pomoc i „pachatelům“ domácího násilí - např. formou rodinné terapie či psychoterapie?	7. - dichotická 7a. - otevřená	7. - výsečový graf č. 7 7a. - kódování odpovědí (viz Tab. 8 Kódování otázky 7a), pruhový graf č. 7a, 7b
8.	Ohodnoťte známkou jako ve škole informovanost veřejnosti o problematice domácího násilí.	škálová číselná	výsečový graf č. 8
9.	Jak byste případně informovanost Vy osobně zvýšili?	otevřená	kódování odpovědí (viz Tab. 9 Kódování deváté otázky) pruhový graf č. 9

Zdroj: vlastní výzkum.

U otevřených otázek je vyhodnocení odpovědí vždy těžší a náročnější, přesto jsem tuto možnost u pěti otázek zvolila, a sice záměrně - respondent musí sám přemýšlet nad odpovědí na otázku, zadané možnosti pro něj nejsou vodítkem, a proto jsou jeho odpovědi dle mého názoru autentičtější a mají vyšší výpovědní hodnotu. Samozřejmě tento názor nelze globalizovat, aplikuji jej pouze na tento konkrétní výzkum.

V Tab. 5 Přehled typů a interpretací jednotlivých otázek jsem uvedla jako jednu z možných variant interpretace metodu kódování odpovědí, což je v podstatě jednoduchá metoda, kdy se každému výroku nebo skupině výroků přiřadí odpovídající kód. Při kódování jsem postupovala tak, že jsem postupně pročítala odpovědi každého respondenta. Ze začátku zpracovávání jakékoliv otázky byla v podstatě každá odpověď na otázku jedinečná - zaznamenávala jsem je tedy do excelové tabulky, tím vznikaly položky „kódovacích“ tabulek. Postupně se odpovědi začaly opakovat a přibýval tedy počet respondentů, kteří odpověděli stejně nebo ve stejném duchu. Někteří respondenti odpovídali jednoslovně, u nich nebylo těžké odpověď zařadit do vzniklých kategorií. Někteří respondenti ale svou odpovědí obsáhli více kategorií - jejich odpověď jsem proto rozdělila a každý zmíněný výrok zanesla jako odpověď do dané kategorie, proto není možné při součtu jednotlivých odpovědí vždy dojít k číslu 363, což je konečný

počet dotázaných. V praxi to znamená, že když např. respondent č. 213 na první otázku odpověděl, že „*K DN dochází v případě dlouhodobého, opakovaného, stupňujícího se fyzického či psychického útoku (násilí) vůči osobě žijící ve společné domácnosti.*“, jeho odpověď jsem rozdělila na jednotlivé výroky a uvedla jsem, že respondent 213 si pod pojmem domácí násilí představil:

- a) dlouhodobé a opakované násilí;
- b) stupňující se násilí;
- c) fyzické násilí;
- d) psychické násilí;
- e) násilí na osobě žijící ve společné domácnosti.

Jak je vidět, konkrétně respondent č. 213 byl tedy zastoupen v pěti kategoriích. Dvě uvedené kategorie byly ve výsledku zakódovány a graficky zpracovány v grafu příslušnému dané otázce.

V následujících kódovacích tabulkách jsou uvedeny všechny odpovědi, jejichž četnost v dotazníkovém šetření byla rovna číslu pět nebo byla vyšší (ve výjimečných případech je přímo v tabulce uvedeno jinak). U každého kódu jsou uvedeny také příslušné kódované pojmy. Jako směrodatné měřítko pro kódování pojmů jsem číslo pět vybrala sama, bez jakéhokoliv precedentu. Jedna odpověď sama o sobě není vypovídající, je příliš jedinečná, ve většině případů příliš subjektivní. Odpovědi vyskytující se třikrát či čtyřikrát nebyly časté, zatímco u odpovědí, kde byl počet respondentů pět, již byl znát jakýsi systém a objektivita názorů.

Některé odpovědi, které se nedostaly mezi tzv. kódy, jsou uvedeny jako zajímavosti v rámci vyhodnocení dotazníkového šetření, kde jsou všechny získané informace interpretovány.

V Tab. 6 Kódování první otázky jsou uvedeny kódované odpovědi na otázku č. 1. Grafické znázornění je k nahlédnutí v grafu č. 1 dále v textu. Četnost a různost odpovědí u této otázky byla tak vysoká, že zpracování dle nastavených kritérií by bylo příliš nepřehledné. Ačkoliv odpovědi, které dosáhly minimální hranice, tedy počtu pět, bylo mnoho, za směrodatnou jsem nakonec zvolila pouze skupinu reflektující obecně uznávané formy domácího násilí. Zbývající odpovědi, které dosáhly minimální hranice pěti odpovědí a byly tedy zakódovány, jsou uvedeny v diskuzi dále v textu jako

Tab. 10 Další zakódované pojmy první otázky. Jejich prostudováním lze získat náhled na pojmy, které si respondenti pod spojením „domácí násilí“ představí.

Tab. 6 Kódování první otázky

Tab. 6		
Definuje domácí násilí (vlastními slovy).		
<i>pouze část otázky, zbytek uveden v diskuzi jako Tab. 10 Další zakódované pojmy první otázky</i>		
kód	kódované pojmy	počet odpovědí
Fyzické násilí.	fyzické týrání, fyzická agrese, nátlak, útok, šikana, mlácení, ubližování, bití, nedávání jídla, apod.	207
Psychické násilí.	psychický teror, útok, týrání, nátlak, nadávky, urážky, ponižování, psychická agrese, způsobování strachu, psychické strádání, vydírání, netolerance, utlačování, znevažování jako člověka, šikana, vyhrožování, apod.	186
Sexuální násilí.	sexuální násilí mezi blízkými osobami, sexuální zneužívání, apod.	18
Ekonomické násilí.	ekonomické týrání, finanční otázky, apod.	9
Sociální násilí.	izolace od okolí, domácí vězení, držení někde "v zajetí", apod.	5
Neuvedeno.	–	19

Zdroj: vlastní výzkum.

V Tab. 7 Kódování páté otázky jsou uvedeny kódované odpovědi na otázku č. 5. Odpovědi jsou graficky znázorněny v grafu č. 5. S otázkou pět je spojena hypotéza H3, která říká, že laická veřejnost bude maximálně ve 30 % případů schopna správně poradit „oběti“ domácího násilí, jak postupovat v řešení problémové situace. Správně bylo pro tyto účely synonymem slova konkrétně, ne obecně, znamená praktickou radu, dle které se může oběť okamžitě začít řídit, znamená to aktivitu, kterou má vykonat oběť, ne aktivitu, kterou za ni vykoná rádce, pomáhající občan. Správné rady musí být v mezích zákona a musí být logické. Seznam tzv. správných a špatných rad je přiložen

jako Příloha č. 8. Pro informace o vyvrácení či potvrzení hypotézy H3 viz vyhodnocení páté otázky.

Tab. 7 Kódování páté otázky

Tab. 7		
Co byste poradil/a člověku, který by se Vám svěřil, že je na něm pácháno domácí násilí a situaci chce řešit, ale neví jak?		
kód	kódované pojmy	počet odpovědí
Obrátit se na Policii ČR.	nahlásit PČR, obrátit se na PČR, jít s obětí na PČR, obrátit se na orgány činné v TŘ, apod.	228
Obrátit se na pomáhající organizace.	obrátit se na poradnu, krizové centrum, intervenční centrum, odborného poradce, poskytnout kontakt na pomáhající organizaci, osobně pomoci při hledání odborníka nebo organizace, osobně k nim s obětí zajít, apod.	158
Vyhledat psychologa, psychiatra, terapeuta.	obrátit se na pomoc psychologa, psychiatra, terapeuta, na psychologickou poradnu, vyhledat psychickou pomoc, oporu, apod.	41
Odstěhovat se.	opustit společné obydlí (aspoň na čas), změnit místo pobytu, schovat se, odejít, hned, okamžitě, odejít do bezpečí, odstěhovat se, odejít z domova, utéct (z domova), apod.	32
Obrátit se na dospělého či učitele.	obrátit se na zkušeného pedagoga, obrátit se na učitele, říci to učiteli / třídnímu učiteli / někomu ve škole / poradci / někomu dospělému, apod.	24
Obrátit se na příbuzného, člena rodiny.	obrátit se na rodiče, rodinu, oznámit to rodině, obrátit se na příbuzného, apod.	20
Ukončit vztah.	odejít ze vztahu / od násilníka / od partnera, odříznout se od násilníka, ukončit	17

	vztah, rozvod, apod.	
Obrátit se na sociální odbor.	nahlásit na "sociálku", obrátit se na sociální úřad, nahlásit sociálním pracovníkům, apod.	16
Situaci začít řešit.	okamžitě to řešit, nenechat si to líbit, snažit se to řešit, prostě něco dělat!, nemít strach situaci řešit, apod.	15
Ohlásit to "příslušným orgánům".	„ohlásit to“, „oznámit to“, obrátit se na "příslušná místa", na "příslušné orgány", apod.	14
Poskytl/a bych dočasný azyl.	poskytl/a bych dočasné přístřeší, azyl, nabídl/a bych možnost prozatím bydlet někde v bezpečí, dočasné bydlení, ubytování, přespání, apod.	13
Svěřit se blízkému člověku, kterému oběť důvěřuje.	obrátit se na blízkého člověka, na osobu, které oběť důvěřuje, někomu se svěřit, obrátit se na rodiče kamaráda, apod.	12
Obrátit se na přátele, známé, na kamaráda.	obrátit se na přátele, známé, říci to kamarádovi, apod.	12
Obecně by nabídl/a pomoc.	nabídnout pomoc v případě ohrožení - telefonní číslo na sebe, možnost odvozu, obecně podporu, zázemí, obecně pomoc, zkusili/snažili by se pomoci, apod.	10
Obrátit se na lékaře.	obrátit se na lékaře (i s prosbou o pomoc), nechat se prohlédnout, nechat si napsat zprávu/y o zraněních, zajet do nemocnice, apod.	8
S násilníkem promluvit, pokusit se o to.	pokusit se s násilníkem mluvit (možná neví, že dělá něco špatně), apod.	8
Azylový dům.	–	6
Vyslechnout oběť.	vyslechnout oběť - její povídání, příběh, popovídat si o tom, apod.	6
Podat trestní oznámení.	–	5

Zamezit styku s pachatelem.	nezůstávat s pachatelem o samotě, vyhýbat se pachateli, zařídit, aby se s ním nemusel setkávat, zamezit styku s pachatelem, přerušit kontakt, apod.	5
Záleží na konkrétním případě...	řešení, které by bylo vhodné pro danou situaci, záleželo by na případě, záleží na závažnosti, apod.	9
Neuvedeno.	–	16

Zdroj: vlastní výzkum.

V Tab. 8 Kódování otázky 7a jsou uvedeny kódované odpovědi na otázku č. 7a. Odpovědi jsou graficky znázorněny v grafu č. 7a a 7b.

Tab. 8 Kódování otázky 7a

Tab. 8		
Myslíte si, že je potřeba poskytnout odbornou pomoc i „pachatelům“ domácího násilí - např. formou rodinné terapie či psychoterapie? Svou odpověď prosím zdůvodněte.		
kód	kódované pojmy	počet odpovědí
Terapii ano		
Měli by se léčit, je to nemoc.	měli by se léčit, měl by je mít v péči psycholog, psychiatr nebo by měli být v léčbě, jsou nemocní, potřebují léčbu, je to nemoc, systematická terapie, nejsou zdraví, nemají to v hlavě v pořádku, mají nějakou úchylku, odstranit odchylku v chování, zjistit, zda nejsou nemocní, takový člověk není normální, apod.	83
Prevence, aby se to neopakovalo.	prevence, aby se to neopakovalo, nenašel si další oběť, prevence recidivy, transgeneračního přenosu, řešení situace "de facto" i "de jure" až "poté" je "pozdě", zastavit týrání, má to následky na oběť, apod.	76
Aby jim někdo řekl, že jejich chování není správné.	vysvětlení, že jeho činy nejsou správné, ať pochopí, že něco dělá špatně, ukázat, co je správné, uvědomění si, že jeho chování není správné, ukázat	43

	následky, aby se bál následků, následky a důsledky svého chování si musí uvědomit, aby si dál nemysleli, že je to normální, možná to není záměrné, neuvědomují si závažnost svého chování, neuvědomují si svou úchytku, neuvědomují si, že něco dělají špatně, rozbor jeho chování, měli by cítit vinu, měl by si uvědomit, že ubližuje, měli by toho litovat, apod.	
Mají psychické problémy.	psychické problémy, porucha osobnosti, porucha chování, porucha emoční inteligence, duševní porucha, psychická nemoc, psychická příčina, patologická záležitost, psychicky narušený člověk, psychicky na dně, psychicky mimo, apod.	35
Je třeba zjistit příčinu jejich chování a řešit ji.	je třeba zjistit příčiny jeho činů, musí nalézt příčinu, získat náhled na své chování, řešit příčiny, odstranit příčiny, apod.	33
Ano, ale musí sami chtít.	problémem bude/je motivace, přístup agresora, spíš s tím nebude souhlasit, musí s tím souhlasit, jinak to nemá význam, smysl, otázka je jestli se chce změnit, nakolik je to účinné??, úspěšnost?, měl by na to přijít sám, sám musí chtít, apod.	22
Mají vlastní zkušenost - z domova, ze společnosti.	důvodem páchání DN může být jeho vlastní zkušenost z domova, jiné chování neznají, staré vzorce chování, částečná vina společnosti, je zvyklý někoho mlátit, potřebuje pomoc, apod.	15
Pachatel si sám nepomůže. Problém se sám nevyřeší.	musí se to řešit (prostě), problém se sám nevyřeší, jinak se nenapraví, jiné řešení DN asi neexistuje, zlo se zlem nevyžene, pachatel si sám nepomůže, pokud se to dá napravit, tak ano, ukončení aktuálního vztahu není řešení, dočasné odloučení není řešením, vazba není řešením, vězení není řešením, apod.	14
Potřebují odbornou pomoc, být pod dohledem odborníka.	potřebuje odbornou pomoc, potřeba řešit podobné problémy s odborníky, dohled odborníka, odborné	13

	vyšetření, apod.	
Pachatel byl někdy v životě týrán.	trestný čin spáchaný na pachateli v průběhu života, dřívější oběť násilí, poznal týrání, byl týrán, apod.	10
Mají nějaké osobní/osobnostní problémy.	zřejmě si kompenzují vlastní problémy násilím, osobnostní problémy, komplexy, trauma, narušení, apod.	10
Měli by dostat šanci, lidé se mohou změnit.	měli by dostat šanci, je možné, že se (to) změní, dát jim možnost změnit se, lidé se mohou změnit, pomoci jim se změnit, měli by se změnit, apod.	10
Aby se pachatel dokázal ovládat.	aby se pachatel dokázal ovládat, neumí se ovládat, mohlo by ho to ztlumit, takové chování zmírnit, zmírnit násilné sklony, potlačit hněv, apod.	10
Aby se naučili pracovat s agresí, řešit problémy.	řešení potlačované agrese, neschopnosti řešit problémy, konflikty, naučit ho pracovat s agresí, apod.	7
Zažité trauma z dětství.	trauma z dětství, narušení z dětství, apod.	5
Alespoň bychom to mohli zkusit.	alespoň to můžeme vyzkoušet, apod.	5
Neuvedeno.	–	25
<i>Terapii ne (z důvodu nízkého počtu odpovědí byly ke kódování použity všechny výroky, které se objevily minimálně dvakrát)</i>		
Patří do vězení.	patří do vězení, apod.	7
Člověk se nemůže změnit.	člověk se nemění, násilí má v sobě, apod.	4
Takoví lidé by se měli izolovat.	nemá právo se pohybovat mezi jinými lidmi, měli by se izolovat, apod.	3
Ke své rodině by se již nikdy neměl přiblížit.	neměl by se již dostat k dané rodině, apod.	2
Nejsou nemocní, nezaslouží si tedy pomoc.	nejsou nemocní, pomoc si nezaslouží, apod.	2
Měli bychom jim udělat to samé nebo něco horšího.	udělat jim to samé, případně něco horšího, apod.	2
Neuvedeno.	–	7

Zdroj: vlastní výzkum.

V Tab. 9 Kódování deváté otázky jsou uvedeny kódované odpovědi na otázku č. 9. Odpovědi jsou graficky znázorněny v grafu č. 9.

Tab. 9 Kódování deváté otázky

Tab. 9		
Jak byste případně informovanost Vy osobně zvýšili.		
kód	kódované pojmy	počet odpovědí
Besedy ve školách.	ve školách besedy, více informací, filmy, přednášky ve školách, spolupráce s PČR, ve školách zážitková pedagogika, diskuze, besedy i pro rodiče, apod.	69
TV pořady a reklama.	TV spoty, kazuistiky v TV, TV kampaň, TV reklama, TV pořady - i naučné, apod.	67
Přednášky pro všechny.	obecně přednášky, filmy, diskuze, kampaně, semináře, besedy, prezentace, kurzy, apod.	40
Více informací v médiích	informovanost v médiích, větší prezentace v médiích, kampaně v médiích, větší publicita, medializace, anonymní medializace, apod.	38
Více informačních materiálů.	informační letáky, brožury, plakáty, i do schránek, apod.	37
Výuka přímo v MŠ, ZŠ a SŠ.	výuka přímo ve školách - MŠ ZŠ, SŠ, rodinná nebo občanská výchova, ZSV, apod.	35
Tisk - noviny, časopisy.	informace v novinách, v časopisech, tištěná kampaň, v lifestyleových časopisech, odborné články, apod.	32
Internet.	více informací na internetu, upoutávky na internetu, více zviditelňovat internetové zdroje, internetové diskuze, informace na Facebooku, založit skupinu na Facebooku, apod.	28
Reklamní kampaně.	reklamní kampaň, kampaň typu "nemyslíš - zaplatíš", emotivní kampaň, projekty prevence, apod.	27
Větší propagace pomáhajících organizací.	propagace organizací - i místních, apod.	14
Musí se o tom více mluvit.	více o tom mluvit, více informací, otevřená	13

	komunikace, apod.	
Rádio.	rádio spoty, apod.	12
Dokumentární pořady.	dokumenty (výpovědi, fotky, videa, reálné věci), zveřejňování konkrétních případů, příběhy lidí, výpovědi dětí, které byly přítomny DN, apod.	9
Reportáže ve zpravodajských relacích.	reportáž v hlavních zprávách dne, v televizi hlásit případy DN, apod.	8
Besedy v zaměstnání.	besedy na pracovištích, informace přímo v zaměstnání (letáky ke stravenkám), apod.	8
Více informací u lékařů.	v ordinacích všech lékařů, gynekologů, v lékárnách, apod.	8
Založení nových/dalších organizací.	vznik speciálních organizací, více center pomoci, infolinky, bezplatné, založení nových organizací v menších městech a vesnicích, poradny obecně, apod.	8
Dnes se informace dají dohledat dobře.	je dostatečná, není třeba, dnes se dají informace dohledat všude dobře, apod.	8
Tím, že budeme učit lidi tyto situace řešit.	naučit lidi tyto situace rovnou řešit, co dělat když... , apod.	7
Informace dostupné v každém městě nebo obci.	v každém informačním centru, v každém městě, v městských nebo regionálních novinách, pobočky v krajských městech, kampaně i do malých měst a obcí, besedy do měst, informace na webu každého města s kontakty na pomoc, apod.	7
Propagace na veřejných místech.	propagace na veřejných místech, ve veřejných institucích, na poštách, v čekárnách dopravních podniků, v MHD, apod.	7
Promoakce typu "Světluška".	udělat den domácího násilí, kde by se prezentovala i jednotlivá sdružení, udělat den otevřených dveří, umělecký festival s přednáškami, promoakce typu světluška, charitativní akce, samolepková kampaň, zmiňovat na společenských akcích, apod.	6
Informace specificky pro seniory.	v domovech pro seniory, v klubech pro seniory, reklama na složenkách s důchodem, u důchodců by	6

	měla zajistit osvětu policie (autorita instituce), besedy v seniorských klubech, apod.	
Billboardy.	–	6
Pravidelné diskuzní pořady.	pravidelné diskuze na toto téma v médiích, diskuzní pořady, apod.	5
Nevím.	–	25
Neuvedeno.	–	38

Zdroj: vlastní výzkum.

12.2. Rozhovor

Informace získané ve standardizovaných i nestandardizovaných rozhovorech byly použity jako citace přímo v textu teoretické části, zároveň bylo součástí části praktické zhodnocení nejzajímavějších postřehů jednotlivých dotázaných.

13. Výsledky výzkumu

13.1. Dotazníkové šetření

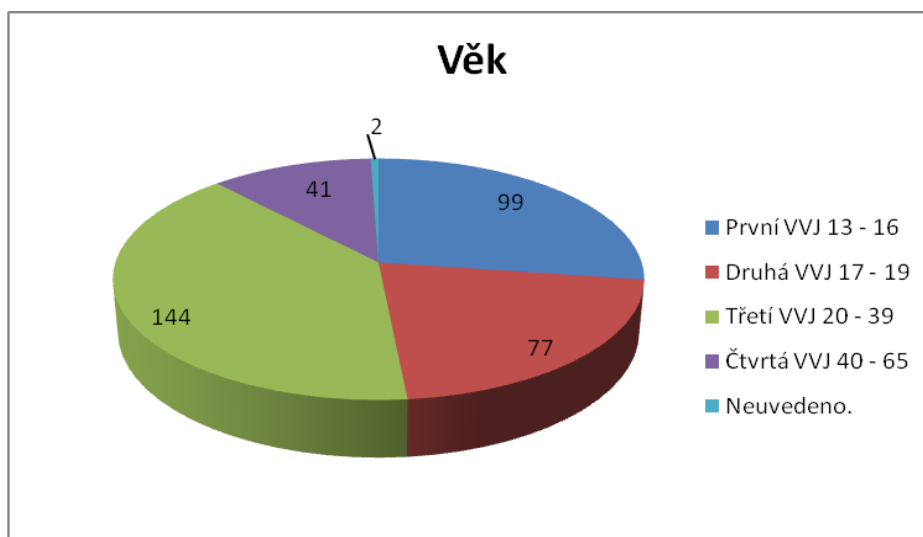
Celkový počet respondentů tohoto dotazníkového šetření byl 363 jedinců. Návratnost dotazníků byla rovna 100 %.

13.1.1. Vyhodnocení identifikační části dotazníku

Věkové rozmezí respondentů graficky znázorňuje graf I. Příslušníků první věkové jednotky, tedy respondentů ve věku od 13 do 16 let, bylo 99 (27 %). Dotazovaných ve věku od 17 do 19 let, tedy dotazovaných z druhé věkové jednotky, bylo 77 (21 %). Třetí věková jednotka (věkové rozmezí 20 až 39 let) měla největší počet zástupců, konkrétně 144 (40 %). Zástupců čtvrté věkové jednotky, tedy jedinců ve věku od 40 do 65 let, bylo v průzkumu 41 (11 %). Dva dotázaní věk neuvedli.

Graf I. Věkové rozmezí respondentů

N = 363

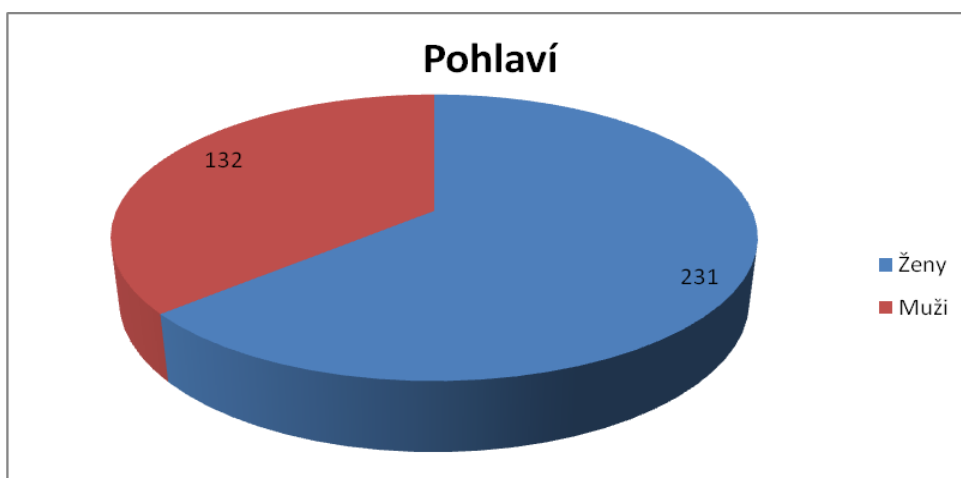

Zdroj: vlastní výzkum.

Výzkumu se zúčastnilo 231 (64 %) žen a 132 (36 %) mužů - viz graf II. Tento identifikační údaj uvedli všichni dotázaní.

Graf II. Pohlaví respondentů

N = 363

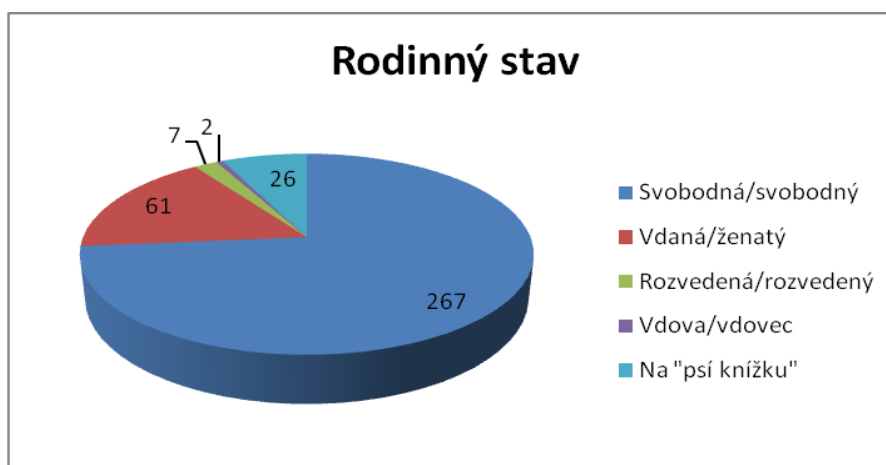

Zdroj: vlastní výzkum.

Rodinný stav respondentů popisuje graf III. Nejvíce dotázaných, konkrétně 267 (74 %), bylo svobodných, 61 dotázaných (17 %) bylo vdaných nebo ženatých, pouze 7 dotázaných (2 %) uvedlo, že je rozvedených. Výzkumu se účastnili dvě vdovy či vdovci. V dnešní době není neobvyklé soužití tzv. na psí knížku, což je soužití podobné manželství, ale bez oficiálního potvrzení svazku. Tuto možnost zvolilo 26 dotázaných (7 %). Do dotazníku jsem ji zařadila proto, že počet takto žijících párů je vysoký, dnes běžný, a bylo tedy nutno základní možnosti rodinného stavu rozšířit. Problémy tato možnost přinesla při vyplňování dotazníků na základních školách - žáci nevěděli, co pojem znamená. S nadsázkou se dá říci, že vyplnění dotazníku jim kromě informací a námětů na zamyšlení týkajících se domácího násilí, rozšířilo obzory i v tomto směru. Možnost registrované partnerství neoznačil nikdo z dotázaných.

Graf III. Rodinný stav respondentů

N = 363

Zdroj: vlastní výzkum.

Ostatní identifikační údaje respondentů neukázaly žádné souvislosti s jejich nahlížením na domácí násilí. Jejich vyhodnocení je přiloženo jako Příloha č. 10.

13.1.2. Vyhodnocení a diskuze tzv. konkrétní části dotazníku

Následující text shrnuje odpovědi na otázky v tzv. konkrétní části dotazníku. Vyhodnocení je doplněno diskuzí.

13.1.2.1. První otázka

První otázka dotazníku, tedy „Definujte domácí násilí (vlastními slovy)“, byla dle očekávání jednou z nejobsáhlejších otázek co se počtu a typu odpovědí týče. Zároveň se dá říci, že byla jednou z nejproblematičtějších otázek vůbec. Hned na začátku dotazníku byla po respondentech vyžadována vlastní aktivita zahrnující především vlastní zhodnocení celé problematiky domácího násilí, vlastní uvědomění si hranic násilí v rodině a celkové uchopení tohoto pojmu. Tato skutečnost, dle dobrovolně ústně poskytnuté zpětné vazby od malého počtu respondentů, byla zásadním problémem především pro technicky smýšlející typy. Na druhou stranu pro humanitně smýšlející jedince toto nebylo překážkou a rádi se zamysleli nad vlastními zkušenostmi a nad obecnými pojmy, které mají s domácím násilím spojeny.

I přesto bych tuto otázku na první místo zařadila znovu, jelikož její zodpovězení nabídlo a poskytlo respondentům možnost ujasnit si téma prováděného výzkumu,

a jsem přesvědčena o tom, že napomohlo také k snadnějšímu a zodpovědnějšímu vyplnění ostatních otázek.

Vodítkem k samotnému vyhodnocení odpovědí na tuto otázku je Tab. 6 Kódování první otázky, která obsahuje kódy vymezující formy domácího násilí znázorněné graficky v grafu č. 1. V Tab. 10 Další zakódované pojmy první otázky jsou uvedeny všechny další odpovědi a kódy, které sice nebyly graficky znázorněny, ale přesáhly hranici pěti odpovědí. Jak již bylo vysvětleno výše v textu, vysoká rozmanitost odpovědí by vyústila v nepřehledné vyhodnocení první otázky, proto je část vyhodnocení k dispozici k nahlédnutí zde.

Tab. 10 Další zakódované pojmy první otázky

Tab. 10		
Definuje domácí násilí (vlastními slovy).		
kód	kódované pojmy	počet odpovědí
Násilí páchané v rodině.	blízkými osobami, násilí na blízkých osobách, násilí mezi členy rodiny, neblízkými členy rodiny, týrání člena rodiny, apod.	92
Násilí páchané doma.	násilí páchané mezi členy jedné domácnosti, v domácím prostředí, doma, násilí jedné osoby v domácnosti proti druhé, agresivní chování člena domácnosti, apod.	72
Týrání dětí (rodiči, dospělými).	týrání dětí, sexuální zneužívání dětí, hladovka, šikánování dětí (rodiči, dospělým), nucení do něčeho, mlácení, obětí je dítě, incest, apod.	32
Násilí páchané v soukromí.	násilí páchané v soukromí, skrytě, tak, aby o tom nikdo nevěděl, za zavřenými dveřmi, těžko odhalitelné, okolí o tom neví, apod.	22
Opakované.	opakování, dlouhodobost, trvalý charakter, pravidelnost, apod.	21
Omezování osobní svobody a práv.	omezení práv, omezování práv, omezování, omezování osobní svobody, apod.	20
Zneužití moci.	prosazení své vůle, zneužití moci, ovládnutí	17

	oběti, upevnění dominance, donucení dělat něco, co oběť dělat nechce, zastrašení, zneužití autority, získání nadvlády, kontroly moci, postavení otroka, apod.	
Násilí mezi partnery/manželi.	mezi partnery, mezi manželi, partner, ze strany partnera, apod.	17
Násilí nejvíce páchané na ženách - partnerem, manželem.	násilí nejvíce páchané na ženách, manželem, partnerem, apod.	15
Násilí nejčastěji páchané na ženách a dětech.	trestný čin páchaný na ženách a dětech, násilí nejčastěji na ženách a dětech, apod.	13
Násilí vůči slabšímu členu rodiny/slabšímu partnerovi.	v rodině obvykle vůči slabšímu členu rodiny (fyzicky, psychicky nebo i sociálně či ekonomicky), vůči slabšímu partnerovi, mlácení slabších obecně, apod.	12
Ohrožení na životě, poškození zdraví.	tělesné ubližování na zdraví, ohrožení na životě, poškozování zdraví, apod.	12
Nepřiměřené trestání.	nepřiměřenost, nepřiměřené trestání, nad rámec únosnosti, apod.	11
Stupňující se intenzita.	stupňující se intenzita, apod.	8
Hnus.	hnus, nic dobrého, nic hezkého, nesmyslné, špatné, nepochopitelné, apod.	8
Oběti si násilí nepřiznávají, nemluví o něm.	neschopnost si násilí přiznat, mluvit o něm, stud, nechut' se o tom šířit, strach o tom mluvit, apod.	6
Alkohol.	–	6
Slovní napadání, křik, vulgárnost, nadávání.	slovní napadání, nadávání, křik, vulgárnost, apod.	6
Útok na sebevědomí a důstojnost oběti.	snížení sebevědomí postiženého, oběti, útok na lidskou důstojnost, apod.	5
Násilí vůči druhým obecně.	násilnické chování k druhým lidem, ubližování druhým lidem, apod.	5

Zdroj: vlastní výzkum.

V Tab. 10 Další zakódované pojmy první otázky je vidět, že 32 (9 %) odpovědí znělo „týrání dětí“. Vysoký počet je dán velkým počtem respondentů mladších patnácti let.

Zajímavým faktem je také skutečnost, že pouze 22 (6 %) dotázaných uvedlo, že domácí násilí je pácháno v soukromí tak, aby o něm nikdo nevěděl. Opět se ukázalo, že jeden z typických rysů domácího násilí, o kterém pojednává v podstatě jakákoliv odborná publikace, není zakořeněn v názorech a informacích laické veřejnosti.

Velmi mě také zaujala odpověď „Hnus.“, která se mezi respondenty opravdu vyskytla osmkrát (2 %) a z celého dotazníkového šetření byla jednou z nejpřekvapivějších odpovědí vůbec. Neměla sice žádnou konkrétní výpovědní hodnotu, ale svou podstatou dávala jasně najevo pocit, který měli respondenti s domácím násilím spjat. Tento pocit byl velmi negativní, odsuzující.

Možnost „Alkohol.“ se objevila pouze šestkrát (2 %) z celkového počtu dotázaných. S ohledem na další odpovědi, které do jisté míry stereotypy vyvracely, jak již bylo popsáno výše, je možné, že společnost má na domácí násilí střízlivější pohled, což je zcela jasně příznivý trend, který by do budoucna měl být dodržován.

Je možné namítnout, že některé výsledky prezentované v Tab. 10 Další zakódované pojmy první otázky, by mohly být zařazeny do hlavních kategorií zobrazených v Tab. 6 Kódování první otázky - např. do kategorie psychické či fyzické násilí. Záměrně jsem je zveřejnila takto samostatně, jelikož se objevily v unifikovaně znějící formě, byly jedinečné, zasluhující si pozornost a specifickým způsobem vypovídající.

Ráda bych se nyní zastavila u několika zajímavých odpovědí a skutečností, které se do kódovaných kategorií vůbec nevešly.

Domácí násilí, ačkoliv je trestným činem, zřejmě laická populace takto nevnímá, jelikož pojem „trestný čin“ ve spojení s domácím násilím se v odpovědích respondentů objevil méně než pětkrát.

Pouze jednou se v odpovědích na první otázku vyskytla možnost „neschopnost zastavení či efektivního vyřešení vztahu“, ačkoliv tato skutečnost je dle mého názoru jedním ze základních rysů vztahů postižených domácím násilím. Takový vztah je nefunkční, přesto v něm oba jedinci zůstávají, ani jedna ze stran není bez pomoci schopna vztah bez následků ukončit.

„Neměnnost rolí a jednostrannost“ páchaného násilí byla v odpovědích zastoupena pouze dvakrát, ačkoliv je to dle dostupné literatury jeden z nejzákladnějších rysů domácího násilí.

Ve třech případech byla odpověď na první otázku velmi obecná - domácí násilí bylo v podstatě definováno jako jakékoliv jednání, které druhé (blíže nespecifikované) osobě způsobí újmu. Této definici může odpovídat např. i krádež, která s domácím násilím svou podstatou nemá nic společného. Výpovědní hodnota takových odpovědí pro tento výzkum nebyla žádná.

Za „společensky neakceptovatelné“ bylo domácí násilí považováno pouze ve dvou případech. Můžeme samozřejmě pouze odhadovat proč. Jedním z mých odhadů je skutečnost, že většina dotazovaných se zaměřovala na jakési hmatatelné definice domácího násilí, jako je např. ublížení na zdraví, ohrožování na životě, psychické vydírání, apod., přičemž jejich myšlenky nedošly tak daleko, aby mohly posuzovat společenskou akceptovatelnost či neakceptovatelnost takového jednání. Pokud pouze dva lidé z 363 jedinců uvedli, že domácí násilí je společensky neakceptovatelné, je třeba se zamyslet nad tím, zda je právě této skutečnosti ve společnosti věnována dostatečná pozornost. Více prostoru této konkrétní problematice věnuji v kapitole Možnosti řešení. Ovšem přímo v tomto oddíle bych ráda upozornila na zajímavou souvislost mezi „společensky neakceptovatelným jednáním“ a důvody pro terapii pachatele domácího násilí, kterými se zabývá otázka číslo 7a - 43 respondentů uvedlo, že důvodem pro terapii je minimálně nutnost vysvětlit pachatelům domácího násilí, že jejich chování je špatné, není normální, apod. Znamená to tedy, že pokud se laická veřejnost nad domácím násilím zamyslí hlouběji, dojde k tomu, že takové jednání je společensky nepřijatelné? Pokud ano, je to v pořádku. Zároveň si ale troufám tvrdit, že je potřeba tuto definici domácího násilí lidem do mysli vštípit hlouběji a pevněji, aby při každém setkání s domácím násilím mezi prvními myšlenkami byla i ta, že toto chování je nutné odsoudit, odmítnout a dát tak oběti i pachateli najevo, že něco velmi podstatného není v pořádku.

Má očekávání ohledně výskytu tzv. stereotypních odpovědí spojených s domácím násilím byla rozporuplná. Předpokládala jsem, že stereotypní odpovědi se budou vyskytovat v poměrně vysoké míře. Byla jsem tedy překvapena tím, když pouze jeden respondent odpověděl, že domácí násilí se většinou vyskytuje

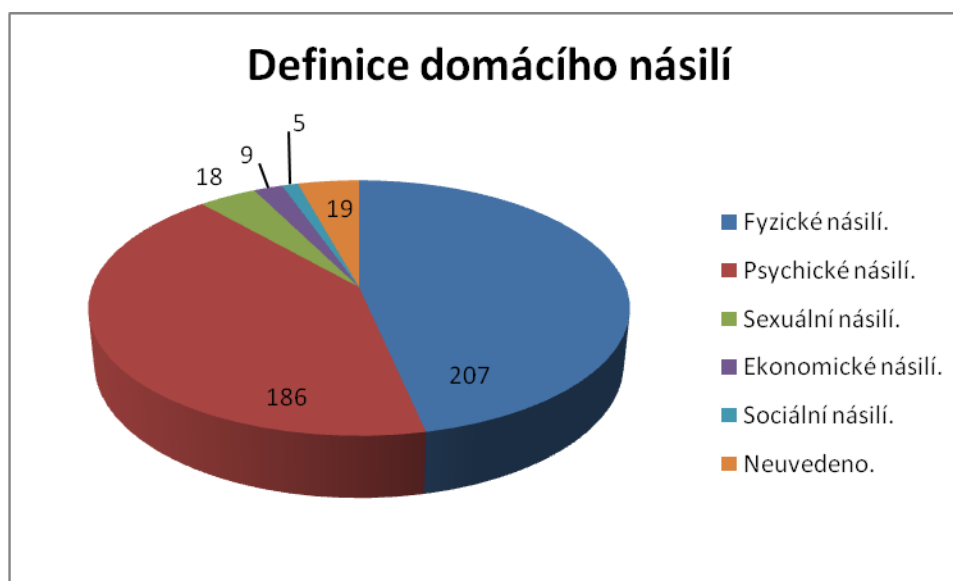
u „sociálně slabých“. Taktéž pouze jeden respondent odpověděl, že domácí násilí jsou „drogy a bedny“. Další z respondentů uvedl, že domácí násilí je „promyšlené jednání“, na druhou stranu nikdo neuvedl, že by si za domácí násilí oběť mohla sama, že jej vyprovokovala, nebo že se jí násilí líbí, když ve vztahu zůstává. Mohla by to snad být známka toho, že jisté stereotypy jsou již ve společnosti vymýceny anebo k tomu naše společnost spěje?

Mezi další odpovědi vyskytující se pouze jednou patří: „špendlíky do bot“ (nedávno se objevilo v médiích), „neumíme si to představit“, „věc, která se děje v mnoha rodinách, ovšem moc se neřeší“, „je to možné i na zvířatech (v domácnosti)“ a „výchovná facka není násilí!!!!“. Tyto odpovědi byly minimálně zajímavým námětem k zamyšlení.

V následujícím grafu č. 1 jsou zpracovány konečné odpovědi na první otázku tak, jak byly zakódovány a připraveny k prezentaci. Odpovídají formám domácího násilí. Na prvním místě co do četnosti odpovědí se objevilo fyzické násilí (207 dotázaných, 57 %). Tato skutečnost v podstatě nebyla příliš překvapivá, jelikož pojem násilí automaticky evokuje nějakou formu fyzického napadání. Na druhém místě (186 dotázaných, 51 %) bylo psychické násilí - jak je vidět v příslušné kódovací tabulce, tak pojem psychické násilí, stejně jako v odborné literatuře, tak i ve výsledcích tohoto výzkumu, pod sebou skrýval širokou paletu násilí, utlačování a nevhodného chování pachatele vůči oběti. V komentářích k první otázce se také velmi často vyskytoval dodatek referující o tom, že psychické násilí je těžko prokazatelné, ale zároveň hluboce zraňující. Rozhodně zajímavé bylo, že sexuální násilí bylo zastoupeno pouze v 18 případech (5 %). Příčinou mohl být fakt, že málokdo si dokázal představit, jak blízká osoba fyzicky nebo jinak ubližuje někomu, koho miluje. Zřejmě i proto byla představa znásilnění pro laického pozorovatele spjata převážně s cizím pachatelem. Položky ekonomické (9 dotázaných, 2,5 %) a sociální násilí (5 dotázaných, 1 %) dle mého názoru počtem zastoupení odpovídaly rozšíření těchto pojmů ve společnosti. 19 respondentů (5 %) neodpovědělo vůbec.

Graf č. 1 Definice domácího násilí

N = 363

Zdroj: vlastní výzkum.

13.1.2.2. Druhá otázka

Druhá otázka dotazníku zněla „Kdo je podle Vašeho názoru „pachatel“ domácího násilí? (seřadte: 1 - nejčastější pachatel domácího násilí, 6 - nejméně častý pachatel domácího násilí)“.

Tato otázka byla škálová (respondenti měli svým hodnocením vytvořit škálu o šesti členech), číselná (hodnocení bylo číselné - od jedné do šesti) a polouzavřená (k dispozici byla i odpověď „jiná možnost“).

Ve výzkumu „jinou možnost“ využil pouze jeden respondent. Uvedl, že pachatelem domácího násilí může být i sourozenec. Pokud by sourozenec páchal domácí násilí v rodině vůči rodičům, spadá do kategorie dítě. Pokud by jej ovšem páchal i na rodičích a sourozencích, nebo pouze na svých bratrech a sestřích, pak by taková možnost byla relevantní, stejně jako další možnost - dva sourozenci bydlí ve společném bytě bez rodičů a jeden z nich páchá domácí násilí na druhém.

Při bližším pohledu je ovšem nutné zamyslet se nad tím, jaké jsou znaky, druhy a formy domácího násilí a jestli by se tedy násilí mezi sourozenci do definic domácího násilí „vešlo“ nebo jestli by takové vztahy mezi sourozenci odpovídaly spíše šikaně či jiným poruchám chování. Pracujeme zde s hypotézou, že rodiče stojí mimo problém. Pokud se na problematiku podíváme konkrétně (zhodnotíme formy a druhy domácího

násilí a ostatní okolnosti pro domácí násilí typické), musíme uznat, že by fyzické násilí čistě mezi sourozenci probíhat mohlo. Psychické násilí ve všech jeho formách také. Pokud by mezi sourozenci probíhalo sexuální násilí, jednalo by se o incest, který se objevuje v Tab. 6 Kódování první otázky jako jeden z kódovaných pojmů, je tím tedy splněna další forma domácího násilí. Lze si také představit, že by sourozenec mohl do jisté míry omezovat ekonomickou svobodu svého bratra či sestry. Poslední formou domácího násilí je násilí sociální. Jen těžko by sourozenec mohl mít takovou moc, aby svého bratra nebo sestru, pokud by se jednalo o soužití v rodině, sociálně izoloval. Samozřejmě nemůže být vyloučena možnost pomlouvání sourozence před kamarády, zatajování společných akcí, vyhrožování ublížením na těle, pokud by se těchto akcí zúčastňoval, apod. Ale bylo by v silách jednoho sourozence zcela zamezit stykům svého bratra či sestry s dalšími dětmi, případně dospělými, kteří ve styku s prvním sourozencem nejsou? Bylo by možné zařídit, aby se dítě - oběť nemohlo v tomto ohledu realizovat někde jinde, zcela mimo dosah druhého dítěte? Navíc se sociální izolací je spojeno i přerušování vazeb na nejbližší rodinu - muselo by tedy dojít k poštvání prarodičů, rodičů, případných dalších sourozenců, sestřenic, bratranců, apod. proti dítěti - oběti.

Po zhodnocení výše uvedeného uvažme, jaké by musely být vztahy v celé rodině a jaké postavení by muselo mít dítě - oběť a dítě - pachatel, aby situace vůbec mohla nastat, aby byla v tak vysoké míře přehlížena nebo rodinou tolerována a aby se nezačala dříve nebo později řešit. Pokud by opravdu fyzické, psychické a sexuální násilí probíhalo, doufejme, že by si takového chování a jeho následků rodiče všimli. Pokud ne rodiče, tak pedagogičtí nebo sociální pracovníci. Pokud ani ti ne, mohla by pomoci instituce školního psychologa, která dnes sice není stoprocentně rozšířena, ale doufejme, že v budoucnu bude. Opravdu si nedokáží zcela jasně a do všech důsledků představit rodinu, kde by probíhalo domácí násilí mezi sourozenci a rodiče by byli tak nevšímaví a lhostejní, že by se situaci nesnažili napravit. Stejně tak si těžko představují dítě, potažmo sourozence, který by naplňoval celou podstatu domácího násilí a směřoval by jej proti rodičům. Troufám si tvrdit, že v takovém případě by se jednalo o jinou formu narušených rodinných vztahů, která také samozřejmě vyžaduje odbornou pomoc a profesionální vedení v řešení nastalé situace.

Pravděpodobnost výskytu domácího násilí mezi sourozenci by se ovšem mohla zvyšovat s věkem. Pokud by např. dva sourozenci žili ve společné domácnosti i poté, co tzv. odešli od rodičů, a jejich vztah by naplňoval definici domácího násilí i se svou podstatnou částí závislosti, moci a ovládnání, pak bychom se museli zabývat novým druhem domácího násilí. Vzhledem k tomu, že tato možnost se nikde v odborné literatuře nevyskytuje, troufám si odhadnout, že procento podobných případů by bylo mizivé, ne - li nulové. Možná, že někdy v budoucnu by tato myšlenka mohla být dále rozvinuta a mohl by na toto téma být zpracován validní plošný výzkum.

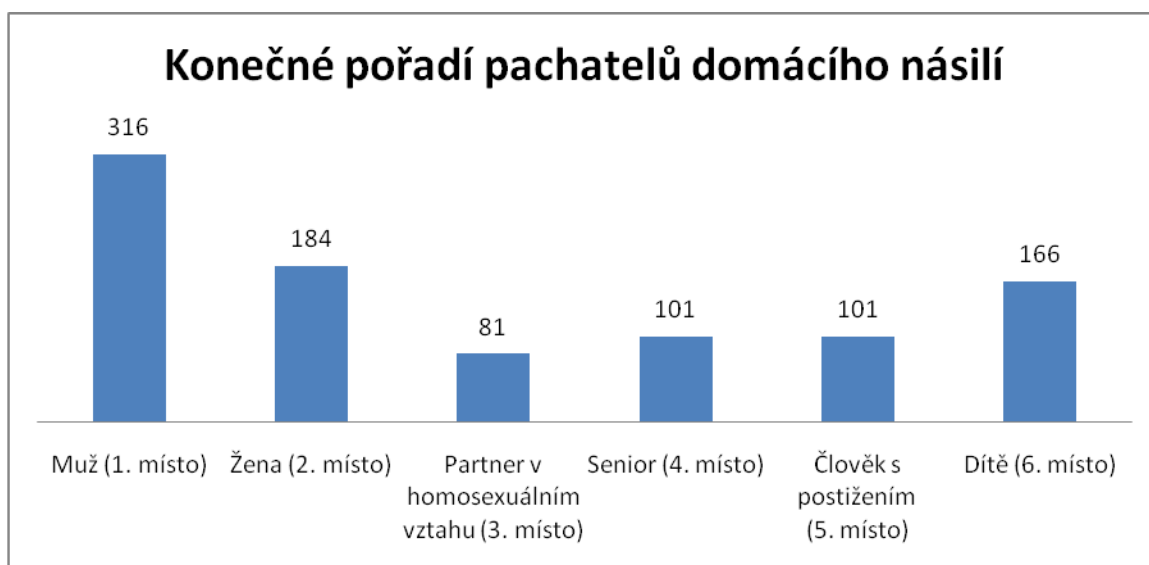
Je pravdou, že poskytnutí „jiné možnosti“ přineslo zajímavou ideu k diskuzi, ovšem jsem si jista, že pokud bych se měla znovu rozhodovat na toto téma, změnila bych názor a možnost zvolení dalšího pachatele domácího násilí bych respondentům neposkytla.

Vyhodnocování druhé (a vlastně i třetí) otázky bylo nejnáročnější z celého dotazníku. Žáci a studenti, tedy příslušníci první a druhé věkové jednotky, velmi často zcela nepochopili zadání otázky, v některých případech např. označili pouze nejčastějšího pachatele domácího násilí (1) a nejméně častého pachatele domácího násilí (6). Další chybnou variantou byly odpovědi, ve kterých byly dva typy pachatelů označeny stejným číslem. Problému by se dalo předejít připravením dotazníků i pro tuto věkovou skupinu v elektronické formě např. za pomoci serveru www.vyplnto.cz, kdy by odpovědní formulář vyžadoval seřazení všech možností a respondentům by nedovolil ve vyplňování pokračovat, dokud by daná otázka nebyla plně zodpovězena.

Tab. 11 Vyhodnocení pořadí pachatelů domácího násilí, která je přiložena jako Příloha č. 11, reflektuje, jak respondenti vnímali jednotlivé typy pachatelů domácího násilí. Sedm respondentů otázku vůbec nezodpovědělo. Graf č. 2 zobrazuje konečné pořadí pachatelů domácího násilí tak, jak jej sestavili respondenti dle svých voleb.

Graf č. 2 Konečné pořadí pachatelů domácího násilí dle respondentů

N = 356

Zdroj: vlastní výzkum.

Muž byl nejvyšším počtem odpovědí (316 dotázaných, 89 %) zařazen tradičně na první místo v pořadí. Došlo tím tak k potvrzení převládajícího názoru, který je prezentován jak v odborných, tak v laických publikacích. Muž je stále považován za nejčastějšího pachatele domácího násilí. Nic na tom nezměnil ani fakt, že respondenti mužského pohlaví na základních školách se v následné diskuzi po vyplnění dotazníku bouřili proti faktu, že muž je vždy primárně označen za pachatele a že o ženách se vždy primárně hovoří jako o obětech, ačkoliv situace může být i opačná. Jejich „vzbouření“ jsem považovala za známku záměrného upřednostnění žen v roli pachatelek domácího násilí - buď ženy záměrně neupřednostnili, nebo jejich upřednostnění stačilo „pouze“ na druhé místo v pořadí.

Na druhé místo v pořadí byly zařazené ženy (184 dotázaných, 52 %). Jejich zařazení nebylo překvapující nejenom v důsledku již zmíněného důvodu možného upřednostnění určitou skupinou respondentů, ale převážně proto, že ženy tvoří druhou polovičku většiny vztahů. Pokud měl respondent na výběr z šesti možností a všechny musel jedinečným způsobem označit, je logické, že žena v tomto případě přišla na řadu nejčastěji jako druhá prostě proto, že s mužem tvoří pár.

Na třetí místo v pořadí se zařadil partner v homosexuálním vztahu (81 dotázaných, 23 %). Tuto možnost jsem do dotazníku zařadila jako reakci na článek

„Letting Out the Secret: Violence in Lesbian Relationships“⁹⁷ z roku 1994, jehož autorem je Lettie L. Lockhart a kol. Teoretická východiska tohoto tématu byla zpracována v příslušné kapitole teoretické části práce. Jak je vidět v Tab. 11 Vyhodnocení pořadí pachatelů domácího násilí, respondenti neměli na postavení partnera v homosexuálním vztahu jako na pachatele domácího násilí jednotný názor - všechny hodnoty, kromě výsledků u prvního pořadí, jsou vyrovnané. Tato skutečnost svědčí s největší pravděpodobností o tom, že respondenti neměli zcela jasno, kam homosexuálního pachatele domácího násilí zařadit, nevěděli si s jeho pozicí rady. Zřejmě nikdy o domácím násilí mezi homosexuálními partnery neuvažovali, ve většině případů se s ním nejspíš nesetkali a s největší pravděpodobností mohli ke konečnému pořadí u tohoto typu pachatele dojít vylučovací metodou - nejprve ohodnotili možnosti, u kterých měli jasno, a partnerovi v homosexuálním vztahu přiřadili pořadí, které zbylo. Tato úvaha je samozřejmě pouze obecná a nedá se generalizovat na celou populaci, ani na všechny zúčastněné respondenty. Výzkum nebyl zaměřen na důvody seřazení pachatelů do pořadí.

Za čtvrtého nejčastějšího pachatele domácího násilí byl označen senior (101 dotázaných, 28 %). Domnívám se, že je možno tento výsledek interpretovat i obráceně a nahlížet na seniora namísto jako na čtvrtého nejčastějšího pachatele domácího násilí na třetího nejméně pravděpodobného pachatele domácího násilí. Je třeba přiznat, že počet respondentů v rámci tohoto výzkumu nebyl dostačující natolik, aby mohly být vynášeny obecné závěry platné plošně pro celou populaci České republiky. Navíc při nahlédnutí do příslušného řádku Tab. 11 Vyhodnocení pořadí pachatelů domácího násilí vidíme, že počet označení byl u třetího, čtvrtého a pátého místa velmi vyrovnaný. Důvodem může být pochybnost o tom, zda starý člověk, stereotypně považovaný za bezbranného a bezelstného jedince, může páchat domácí násilí. Otázkou ovšem i nadále zůstává, z jakého důvodu 95 jedinců označilo seniora jako třetího nejčastějšího pachatele domácího násilí. Třetí místo totiž jasně dává najevo, že výše zmíněný stereotyp u velké části dotázaných neplatí. V tomto místě je vhodné

⁹⁷ LOCKHART et al. Letting Out the Secret: Violence in Lesbian Relationships. In *Domestic violence: the five big questions*. Mangai Natarajan. Aldershot: Ashgate, 2007. s. 279 - 301. (International library of criminology, criminal justice and penology; ser. 2, ISBN 978-0-7546-2588-9).

vrátit se k úvaze o plošném výzkumu na toto téma, neboť větší množství respondentů by jistě vedlo k jasnějšímu a jednoznačnějšímu výsledku.

Za pátého nejčastějšího pachatele domácího násilí byl označen člověk s postižením (101 dotázaných, 28 %). Na toto pořadí bychom opět mohli nahlížet opačně - člověk s postižením byl respondenty označen za druhého nejméně častého pachatele domácího násilí.

Dítě bylo označeno za nejméně častého pachatele domácího násilí (166 dotázaných, 47 %). Takové umístění nebylo překvapením. Většina respondentů dítě zcela jistě vnímala jako svědka domácího násilí páchaného na matce nebo otci. Uvědomovali si, že dítě takovou situací musí trpět a to z něj dělalo oběť. Ruku v ruce s touto představou zcela jistě šel i přerod z pozice svědka do pozice oběti. Zde se nabízí otázka, zda by bylo vhodné pojem „dítě“ přeformulovat např. do pojmu „potomek/potomci“ jako pachatelé domácího násilí. Dítě je měkký pojem, respondent si pod ním zřejmě představil bezbranné, bezelstné malé dítě potřebující ochranu rodičů. Potomek je naopak pojem tvrdší, bez přílišného citového zabarvení. Při zpětném hodnocení pojmenování pachatelů domácího násilí jsem ovšem došla k tomu, že dítě - jedinec ve věku od narození do cca 15 let - je podstatnou součástí primární rodiny. Potomek by navíc zřejmě dosáhl stejného umístění jako dítě. Troufám si tvrdit, že pokud některý z dotázaných uvažoval o potomkovi rodičů jako o pachateli domácího násilí, zřejmě jej zařadil do kategorie muž nebo žena, protože takový pachatel byl s největší pravděpodobností nahlížen jako dospělý jedinec. Dotázaní, kteří označili dítě za prvního, druhého a třetího nejčastějšího pachatele domácího násilí, zřejmě vnímali dítě jako problémového jedince - např. s kázeňskými problémy, s násilnými sklony, apod. Tyto problémy v rodině ale ve většině případů nenaplňují definice domácího násilí, nýbrž ukazují na poruchy emocí a chování, které je potřeba řešit s příslušnými odborníky ambulantně nebo ústavně a ve velkém procentu rozhodně s celou rodinou. V populaci ale bude dítě, potomek, syn nebo dcera vždy vnímán spíše jako oběť, než jako pachatel. Troufám si tvrdit, že výsledek podobného, ale plošného výzkumu, by mou domněnku potvrdil.

13.1.2.3. Třetí otázka

Třetí otázka dotazníku zněla „Kdo je podle Vašeho názoru „oběť“ domácího násilí? (seřaďte: 1 - nejčastější oběť domácího násilí, 6 - nejméně častá oběť domácího násilí)“.

Tato otázka byla škálová (respondenti měli svým hodnocením vytvořit škálu o šesti členech), číselná (hodnocení bylo číselné - od jedné do šesti) a polouzavřená (k dispozici byla i odpověď „jiná možnost“).

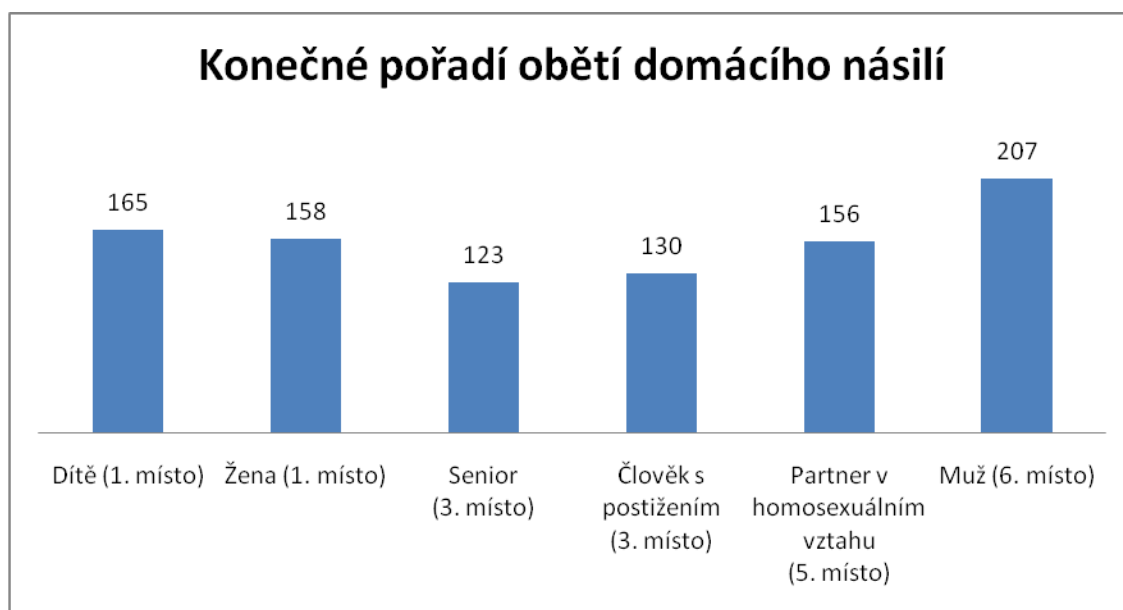
„Jinou možnost“, stejně jako u druhé otázky, uvedl pouze jeden respondent. Opět se jednalo o možnost „sourozenec“, která byla diskutována v předcházejícím oddíle 10.1.2.2. U třetí otázky také platí, že „jinou možnost“ bych respondentům znovu nenabídla.

Vyhodnocování třetí otázky bylo také velmi náročné. Žáci a studenti, tedy příslušníci první a druhé věkové jednotky, velmi často zcela nepochopili zadání otázky, v některých případech např. označili pouze nejčastější oběť domácího násilí (1) a nejméně častou oběť domácího násilí (6). Další chybnou variantou byly odpovědi, ve kterých byly dva typy obětí označeny stejným číslem. Problému by se dalo předejít přípravou dotazníků i pro tuto věkovou skupinu v elektronické formě např. za pomoci serveru www.vyplnto.cz, kdy by odpovědní formulář vyžadoval seřazení všech možností a respondentům by nedovolil ve vyplňování pokračovat, dokud by daná otázka nebyla plně a správně technicky zodpovězena.

Tab. 12 Vyhodnocení pořadí obětí domácího násilí, která je přiložena jako Příloha č. 12, reflektuje, jak respondenti vnímali jednotlivé typy obětí domácího násilí. Sedm respondentů otázku vůbec nezodpovědělo. Graf č. 3 zobrazuje konečné pořadí obětí domácího násilí tak, jak jej sestavili respondenti dle svých voleb.

Graf č. 3 Konečné pořadí obětí domácího násilí dle respondentů

N = 356

Zdroj: vlastní výzkum.

Respondenty bylo za nejčastější oběť domácího násilí označeno dítě (165 dotázaných, 46 %) a žena (158 dotázaných, 44 %), oba dva měli nejvíce označení u hodnoty jedna. Také ve všech ostatních označeních bylo vidět panující shodu. Pozice dítěte jako nejčastější oběti domácího násilí byla ve shodě s označením dítěte za nejméně častého pachatele domácího násilí (viz druhá otázka). Žena byla naopak v druhé otázce označena za druhou nejčastější pachatelku domácího násilí, logicky by jí tedy pozice nejčastější oběti domácího násilí náležet neměla. Musíme si ovšem uvědomit, že nejčastějším pachatelem domácího násilí byl jmenován muž, pak je logické, že druhý člen páru, tedy žena, musí být vnímán jako nejčastější oběť - pokud muž páchá násilí na ženě, z ženy se logicky stává oběť. Zajímavou úvahu nabízí skutečnost, že muže jako oběť dotázaní v podstatě vůbec nevnímali. Pokud je žena pachatelkou domácího násilí, zřejmě, dle názoru respondentů, své konání obrací proti jiné oběti než proti svému partnerovi či manželovi.

Na třetí místo v pořadí se shodně dostal senior (123 dotázaných, 35 %) a člověk s postižením (130 dotázaných, 37 %), jsou tedy třetí nejčastější oběti domácího násilí. To opět odpovídá pořadí u předchozí, druhé, otázky. V příslušném řádku Tab. 12 Vyhodnocení pořadí obětí domácího násilí je možno číst i další

hodnoty - senior měl poměrně vysokou hodnotu jak u čtvrtého, tak u pátého pořadí. Z toho můžeme usuzovat, že pozicí seniora si dotazovaní nebyli zcela jisti - bližší a přesnější informace by zajisté přinesl výzkum ve větším měřítku. Člověk s postižením měl vysoké závěrečné hodnoty pouze u třetího a čtvrtého pořadí.

Za pátou nejméně častou obětí domácího násilí byl označen partner v homosexuálním vztahu (156 dotázaných, 44 %). Tato pozice odpovídá pozici u druhé otázky. Stále ale existuje možnost využití vylučovací metody - to znamená, že respondenti mohli nejprve označit nejčastější oběti domácího násilí (dítě, ženu), pak nejméně častou obětí (muže), přiřadili pořadí jedincům, kteří jsou společností vnímáni jako slabší (senior, člověk s postižením) a nakonec se zabývali partnerem v homosexuálním vztahu, na kterého opět příslušné pořadí mohlo pouze „zbýt“. Výzkum ovšem nebyl zaměřen na důvody zařazení jednotlivých obětí do pořadí, k relevantnímu výsledku této diskuze není možné za aktuálně nastavených podmínek dojít.

Za nejméně častou obětí domácího násilí byl považován muž (207 dotázaných, 58 %). Pořadí prisouzené mu respondenty bylo zcela jednoznačné, navíc pořadí u této otázky odpovídalo i pořadí u otázky číslo dvě. Muž je zkrátka společností stále vnímán hlavně jako pachatel domácího násilí, nikoliv jako jeho obětí, a nemyslím si, že v brzké budoucnosti dojde v tomto ohledu k převratné změně.

Při zhodnocování pořadí u otázky číslo dvě a tři se zdálo, že respondenti pachatele i oběti řadili logicky a reflektovali tak ve vysoké míře své volby u obou otázek. Pro zpřehlednění situace jsem obě závěrečná pořadí porovnála v Tab. 13 Porovnání pořadí pachatelů a obětí domácího násilí.

Tab. 13 Porovnání pořadí pachatelů a obětí domácího násilí

Pořadí pachatelů	Pořadí obětí
1. Muž	1. Dítě
2. Žena	1. Žena
3. Partner v homosexuálním vztahu	3. Senior
4. Senior	3. Člověk s postižením
5. Člověk s postižením	5. Partner v homosexuálním vztahu
6. Dítě	6. Muž

Zdroj: vlastní výzkum.

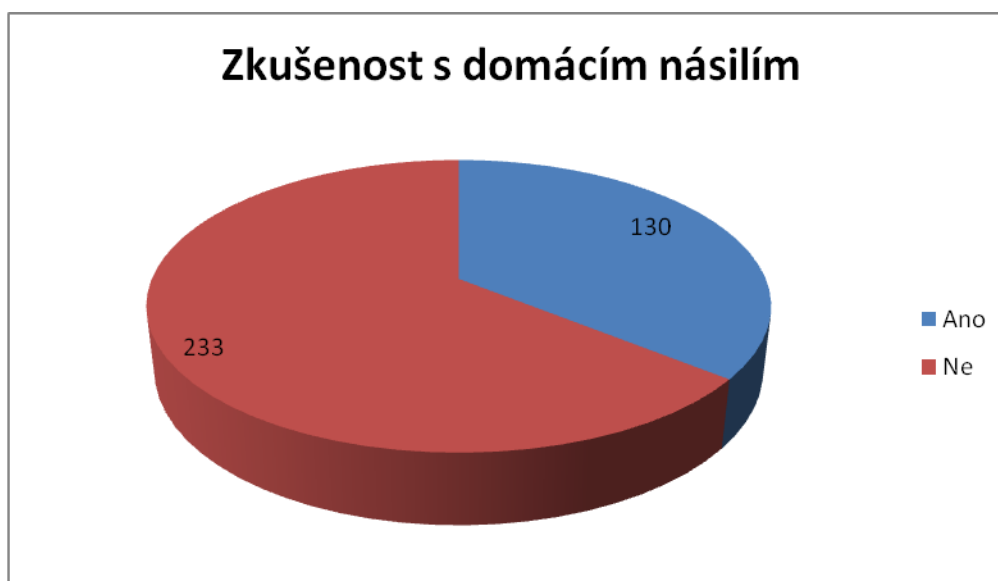
13.1.2.4. Čtvrtá otázka

Čtvrtá otázka dotazníku zněla: „Setkal/a jste se již někdy s domácím násilím (např. v rodině, u přátel, známých)?“

Na tuto otázku odpovědělo všech 363 dotázaných. Výsledky jsou zobrazeny v grafu č. 4.

Graf č. 4 Zkušenost s domácím násilím

N = 363

Zdroj: vlastní výzkum.

Zkušenost s nějakou formou domácího násilí v tomto konkrétním výzkumu tedy mělo 130 dotázaných neboli 36 % respondentů. Zbytek, tedy 233 dotázaných neboli 64 % respondentů, se nikdy ve svém okolí s domácím násilím nesetkal. Dotazník nebyl primárně zaměřen na zkušenosti s domácím násilím, tudíž nebylo možné dedukovat ani zasvěceně vyhodnotit, zda zkušenosti dotázaných byly závažné nebo zda se jednalo o lehčí formy domácího násilí. Otázka byla do dotazníku zařazena především proto, aby odpověď na ni mohla reflektovat, jak by dotázaní konkrétně oběti, která má potřebu svou situaci řešit, pomohli, o tom, jaké konstruktivní rady by laická veřejnost byla schopna obětem žádajícím o pomoc podat, i o tom kolik dotázaných má představu o odborných organizacích.

13.1.2.5. Pátá otázka

Pátá otázka zněla: „Co byste poradil/a člověku, který by se Vám svěřil, že je na něm páchano domácí násilí a situaci chce řešit, ale neví jak?“

Tato otázka byla opět vyhodnocena pomocí kódovací metody. Kódované pojmy jsou k dohledání v Tab. 7 Kódování páté otázky, ve výsledném grafu byly znázorněny odpovědi, které se ve výsledcích vyskytly pětkrát nebo více než pětkrát.

Mezi zajímavými odpověďmi, které se do grafu nedostaly, byla např. odpověď „s dovolením ublíženého člověka bych vzala věci do svých rukou“. Věřím, že respondent, který takto odpověděl, opravdu toužil oběti domácího násilí pomoci, ale zřejmě zde platí, že „cesta do pekla je dlážděna dobrými úmysly“. Tato odpověď byla typickým příkladem přebírání odpovědnosti za oběť a za život oběti na sebe. Pokud by na takové jednání oběť přistoupila, stala by se v podstatě závislá na dalším člověku, mohla by se zablokovat, protože by cítila, že její kroky a život řídí nyní někdo jiný, dál by nechtěla spolupracovat, od násilníka by v krajním případě vůbec neodešla, mohla by navíc nabýt dojmu, že odcházení je nesmysl, protože vnější svět je mnohem horší než soužití s agresorem ve vztahu, který je paradoxně pro oběť jistotou, kterou zná, který pro ni není nebezpečný svou novotou. Je třeba zdůraznit, že scénářů, které by mohly po jednání tohoto konkrétního respondenta proběhnout, je mnoho, jsem ale přesvědčena, že naděje na úspěch by byla mizivá, daný respondent a „zachránce“ by se navíc mohl utvrdit v dojmu, že oběti o pomoc nestojí a v dalším případě setkání s domácím násilím by pomoc nemusel ani chtít poskytnout či nabídnout.

Čtyři z dotázaných by byli pro „oplacení pachatelů stejnou mincí“. Otázkou zůstává, zdali by tento typ akce měl nějaký pozitivní efekt, nebo zda by se agrese pachatele poté obrátila i proti nim samotným či primárně proti oběti, kterou by pachatel vinil z vyhledání pomoci nebo stěžování si ostatním lidem. Názor respondentů zřejmě vychází z principů, jež byly nastaveny v Chammurapiho zákoníku nejčastěji datovaného do 18. století př. n. l. Princip „oko za oko, zub za zub“ byl v tehdejší době závazný, ale dnešní zákony formulí „odplata“ neznají, taková akce by se tedy lehce mohla obrátit proti mstitelům, především v případě, že by došlo k úmrtí pachatele domácího násilí.

Dva respondenti odpověděli, že by „pachatelé jasně dali najevo, že jeho chování nebude tolerováno, a sdělili by mu následky jeho chování“. Tento přístup se v určitých

ohledech shoduje s postupem Policie České republiky, která po telefonátu na linku 158 vyjíždí na místo, kam byla kvůli domácímu násilí zavolána. Samotná přítomnost uniformovaných policistů zcela otevřeně dává najevo, že situace v dané rodině zřejmě nebude ze společenského hlediska běžná. Poučení aktérů, kteří jsou ve chvíli zásahu v bytě nebo domě přítomni, má také za úkol upozornit na to, že domácí násilí je trestný čin, že existuje institut vykázání, že je možné podat trestní oznámení, apod. Pachatel i oběť tedy dostanou jasné informace o domácím násilí, nyní mají povědomí o hranicích, které nastavuje zákon.

Jeden dotázaný uvedl, že by oběti zdůraznil, že domácí násilí není její vina. Tato skutečnost by zřejmě měla být ve společnosti více rozšířena. Pokud oběť požádá o pomoc, měla by být v první řadě ujistěna o tom, že jedná správně.

Pouze čtyřikrát se v odpovědích objevil institut vykázání nebo zažádání o soudní zákaz přiblížení. Je velmi překvapující, že tak často prezentovaný a diskutovaný institut vykázání se neobjevil v odpovědích vícekrát. Zřejmě je informovanost společnosti v tomto ohledu stále nízká.

Dva respondenti odpověděli, že by bylo vhodné si na ochranu pořídit zbraň. Rada je to sice velmi zajímavá, ale těžko si lze představit oběť, která si dobrovolně pořídí zbraň - nejenom, že by tím přiznala problémy, které ve vztahu jsou, ale ve většině případů nemá ani příležitost ani finanční prostředky na naplnění takového plánu.

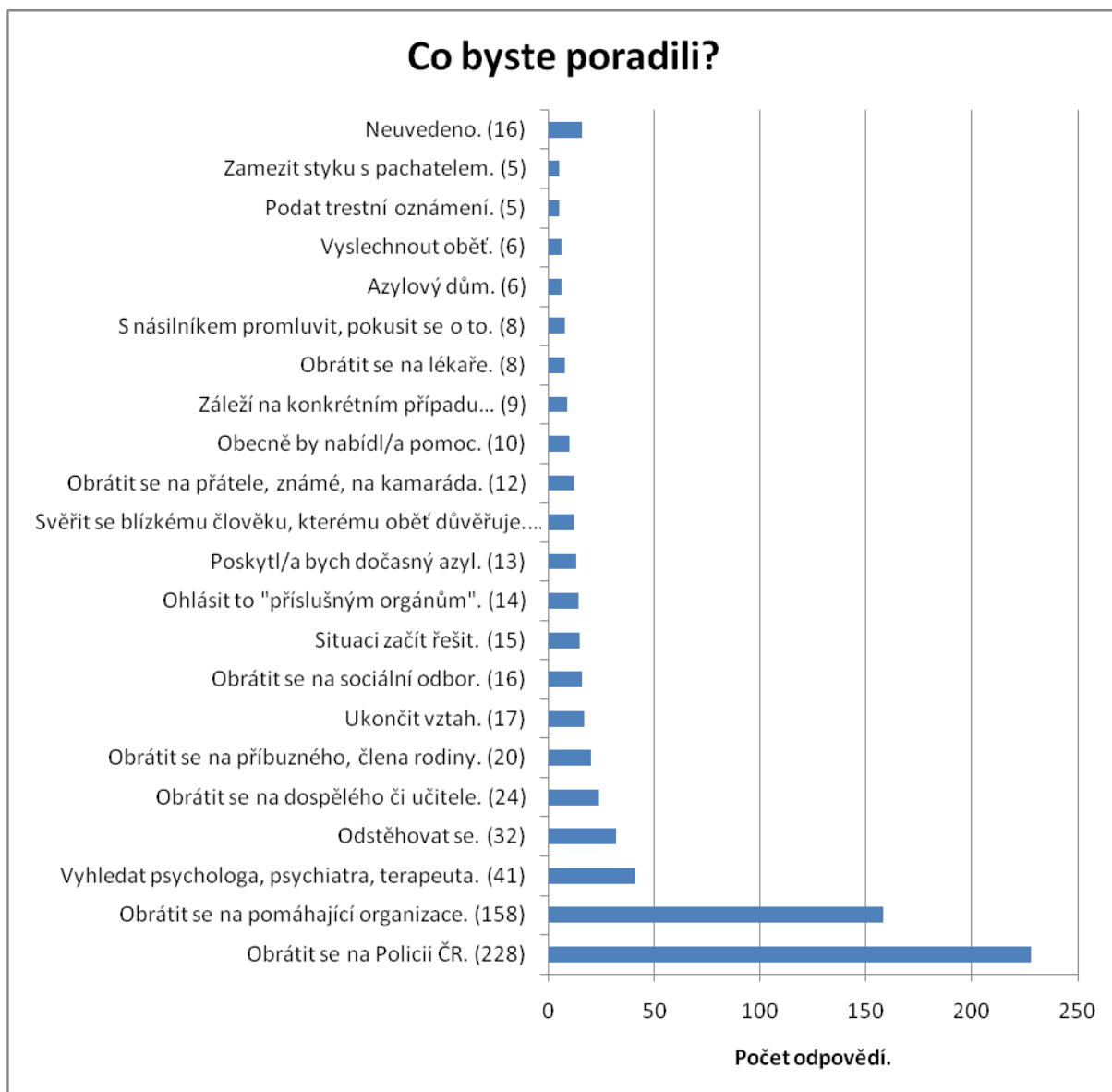
Jeden z respondentů poměrně věrně popsal tzv. bezpečnostní plán. Oběť by ujistil o jejích právech, navigoval by oběť tak, aby: požádala sousedy, aby zavolali policii, když se „něco“ bude dít, je požádala, aby svědčili, začala plánovat bezpečný odchod, přemýšlela o něm, sbalila dětem oblíbenou hračku, knížku, s sebou vzala potřebné doklady a nějaké peníze v hotovosti, apod. Otázkou zůstává, zda si respondent informace našel v průběhu vyplňování dotazníku na internetu, nebo zda měl natolik bohaté osobní zkušenosti s domácím násilím, že přesně věděl, jak bezpečnostní plán funguje. V každém případě byla tato odpověď naprosto nejkonkrétnější a velmi praktická.

Další zajímavostí byla rada „tajně to natočit“, „zabít násilníka“ nebo „změnit něco i na svém chování“.

Komplexní přehled odpovědí, které se dostaly na požadovanou hranici pěti nebo více než pěti odpovědí, nabízí graf č. 5. Některé z odpovědí jsou doplněny úvahami dále v textu.

Graf č. 5 Rady respondentů

N = 363

Zdroj: vlastní výzkum.

Nejvíce respondentů (228 dotázaných, 63 %) odpovědělo, že by se oběť měla obrátit na Policii ČR. Z toho jasně vyplynulo, že PČR je primární institucí, kam by oběť odkázal jak jedinec, který jinou organizaci nezná, tak jedinec, který organizaci sice zná,

ale ví, že spolupráce s policií bude nutná. Otázkou ale i nadále zůstává, nakolik je policie připravena situace týkající se domácího násilí řešit. Domácí násilí je, co se pracovníků policie týče, velmi náročná, nepřehledná a dlouhodobá agenda, jejíž řešení z velké části začíná a končí na spolupráci s obětí - pokud oběť nespolupracuje, policie nemůže konat. Troufám si tvrdit, že vysoké procento dotázaných netuší nic o tzv. spirále domácího násilí, netuší nic o tom, že oběť se k násilníkovi několikrát vrátí, než je schopna vztah nadobro ukončit, apod. Neúspěch, který by mohl být vnímán i jako nevděk, kterého by se pomáhajícím od oběti po takové radě dostalo, by je nakonec mohl odradit od další pomoci. Proto je třeba ve společnosti rozšířit povědomí o tzv. spirále domácího násilí a společnost informovat o skutečnosti, že proces odcházení je zdlouhavý a oběť potřebuje pomoc především v jeho poslední části, kdy nakonec opravdu odejde.

Další nejčastější radou bylo obrátit se na odborné organizace (158 dotázaných, 44 %). Respondenti si často byli vědomi toho, že takové instituce neznají, ale spolehli by se na internet, kde by potřebné informace byly snadno k dohledání a neváhali by je pro oběť dohledat a předat, případně oběť i fyzicky doprovodit, pokud by o to stála.

Jednou z velmi konkrétních odpovědí byla možnost „odstěhovat se“ (32 dotázaných, 9 %), v souvislosti s níž bych ráda jmenovala možnost „azylový dům“, která byla naopak konkrétně zmíněna pouze šestkrát (2 %). S otázkou bydlení souvisí i nabídka dočasného azylu, kterou by oběti udělalo 13 dotázaných (4 %). Za úvahu stojí především rizika, která s sebou taková nabídka nese. Nejsem si zcela jista, zda si tato rizika respondenti uvědomovali.

Další ze zajímavých odpovědí byla rada „obrátit se na přátele, známé, na kamaráda“ (12 dotázaných, 3 %) a „obrátit se na příbuzného, člena rodiny“ (20 dotázaných, 6 %). Taková idea bývá jistě jednou z prvních, které na mysli vytanou. Ovšem projevuje se zde neznalost problematiky. Z důvodu sociální izolace oběť žádné přátele nebo známé většinou nemá, rodina bývá poštvána proti oběti nebo naopak oběť bývá poštvána proti rodině, či v krajním případě rodina ani přátelé nemusí oběti uvěřit, protože pachatel na okolí působí jako vážený a skvělý člověk. Zkrátka tato dobře míněná rada by se mohla setkat s neúspěchem.

Velmi zajímavou se jevila i rada či nabídka pomoci ve smyslu „s násilníkem promluvit, pokusit se o to“ (8 dotázaných, 2 %). Odpověď se ve výsledcích objevila pouze osmkrát, nic to ale nemění na faktu, že si zřejmě určitá část společnosti stále myslí, že domácí násilí se dá vyřešit rozumnou domluvou násilníkovi. Řešení je dlouhodobá a náročná záležitost, která potřebuje odborný dohled, ne jen přátelskou radu, že „takhle asi ne“.

Zcela jistě bylo překvapující, nakolik byli respondenti ochotni nabídnout podstatnou část ze sebe - finanční podporu, svůj čas, svůj příbytek, své auto, apod. Otázkou samozřejmě zůstává, zda by tak jednali i ve skutečnosti, ne pouze na papíře.

Závěrem je nutno zhodnotit, zda hypotéza H3 byla vyvrácena či potvrzena. Hypotéza H3 zněla: „Laická veřejnost bude maximálně ve 30 % případů schopna správně poradit „oběti“ domácího násilí, jak postupovat v řešení problémové situace.“ Správně bylo pro tyto účely synonymem slova konkrétně, ne obecně, znamená praktickou radu, dle které se může oběť okamžitě začít řídit, znamená to aktivitu, kterou má vykonat oběť, ne aktivitu, kterou za ni vykoná rádce, pomáhající občan. Správné rady musí být v mezích zákona a musí být logické. Seznam tzv. správných a špatných rad je přiložen jako Příloha č. 8. Postup vyhodnocování potvrzení nebo vyvrácení příslušné části hypotézy byl následující - počet všech rad, které respondenti vznesli, byl 49. Ze 49 rad bylo 23 kvalifikováno jako rady správné, 26 rad bylo označeno jako špatných. Z toho plyne, že respondenti byli schopni ve 47 % správně poradit obětem domácího násilí, jak postupovat v řešení problémové situace. Hypotéza H3 tedy byla vyvrácena s tím, že respondentů, kteří by byli schopni správně oběti poradit, je více než odhadovaných maximálních 30 %.

13.1.2.6. Šestá otázka

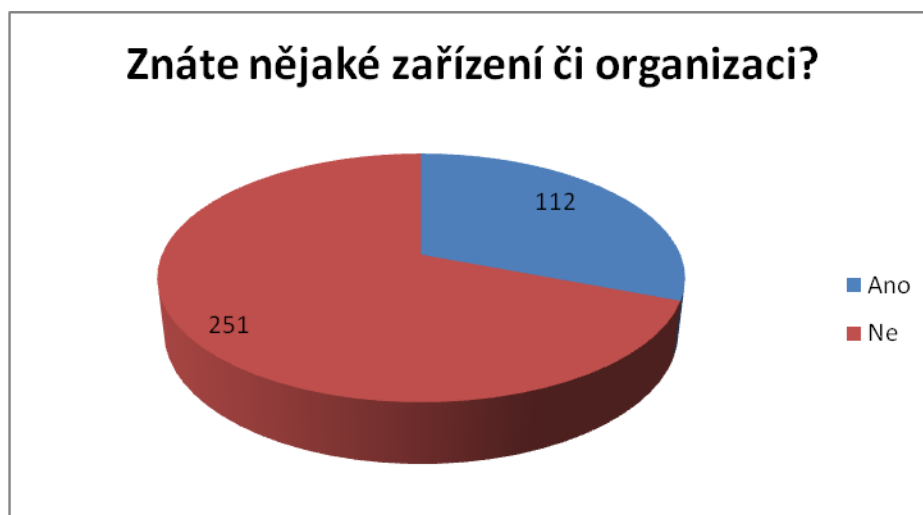
Šestá otázka zněla: „Znáte nějaké zařízení či organizaci (obecně či přímo ve Vašem okolí), které se na pomoc obětem domácího násilí zaměřuje?“ V dotazníku poté následovala podotázka 6a, která vyzývala respondenty k tomu, aby organizaci či zařízení, pokud nějaké znají, jmenovali.

Šestá otázka byla dichotická, její vyhodnocení tedy bylo velmi jednoduché. Odpovědělo na ni všech 363 respondentů. Výsledek je graficky znázorněn v grafu č. 6.

112 respondentů, tedy 31 % dotázaných, nějakou organizaci zná, 251 respondentů, tedy zbylých 69 %, nikoliv.

Graf č. 6 Znalost zařízení či organizací na pomoc obětem domácího násilí

N = 363

Zdroj: vlastní výzkum.

Podotázka 6a byla otevřená, ale v tomto případě nebylo třeba použít metodu kódování. Rozpětí odpovědí nebylo tak široké, odpovědi nebyly tak různorodé, že by bylo třeba je řadit do kategorií. I v tomto případě ovšem platí, že někteří dotázaní uvedli jednu a více organizací či zařízení, tudíž součet všech odpovědí nedává dohromady počet 112, což je počet respondentů, kteří odpověděli „ano“. Žádnou odpověď nevedlo celkem sedm dotázaných (6 %). Kompletní přehled nabízí graf č. 6a.

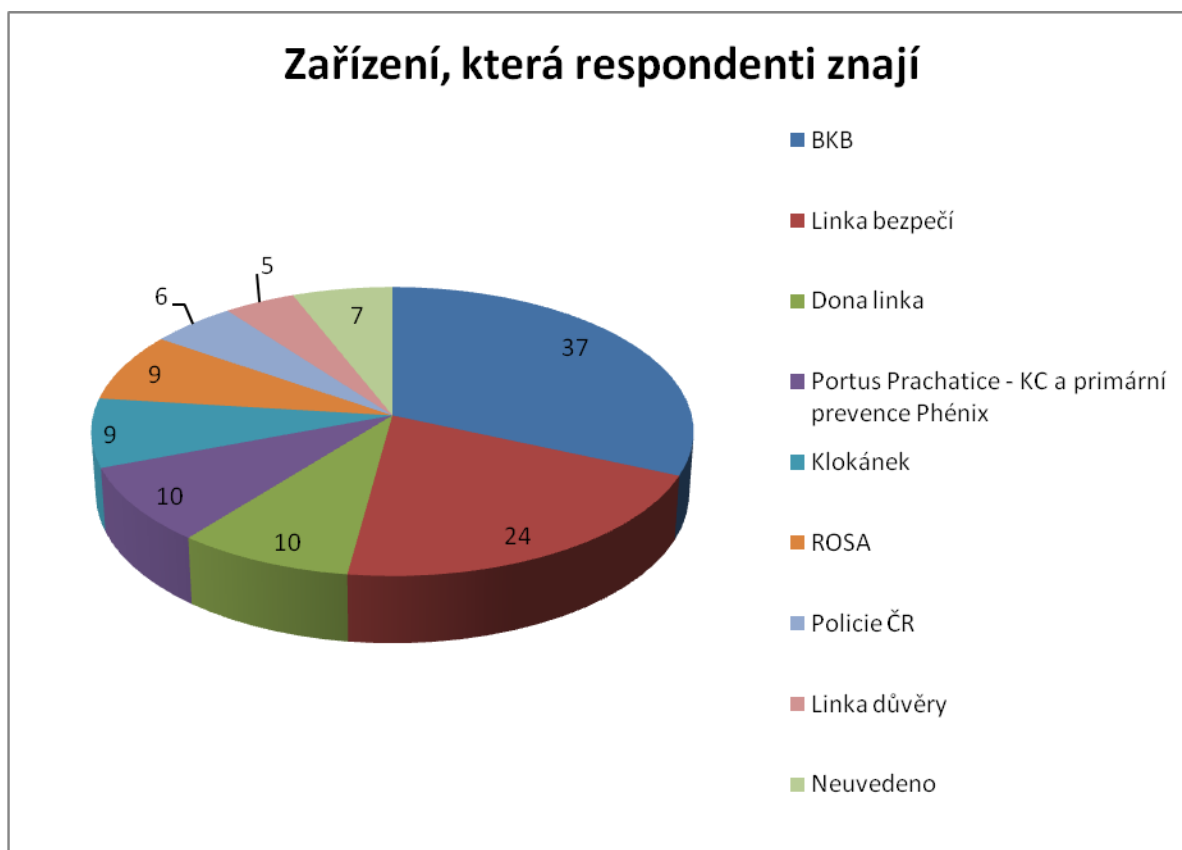
Na prvním místě mezi organizacemi se objevil Bílý kruh bezpečí (37 dotázaných, 33 %). Umístění to nebylo překvapivé, ovšem odhadovala jsem, že počet respondentů, kteří BKB zmíní, bude vyšší. Je možné, že pokud by BKB byl jednou z možností, které bych respondentům v dotazníku nabídla, byl by konečný výsledek vyšší. Jsem přesvědčena o tom, že BKB je v myslích občanů ČR pevně vryt.

Linka bezpečí (24 dotázaných, 22 %), která se umístila na druhém místě, je mediálně velmi známá. S ohledem na vysoký počet respondentů, kteří v době výzkumu stále navštěvovali ZŠ či SŠ, není překvapením, že se tato linka, do jisté míry obecná, ve výsledcích objevila. Ačkoliv linka bezpečí není zaměřena primárně

na domácí násilí, jsem pevně přesvědčena o tom, že by její pracovníci byli schopni volajícího správně navigovat dál.

Graf č. 6a Zařízení, která respondenti znají

N = 112

Zdroj: vlastní výzkum.

Zajímavou odpovědí je jistě jmenování lokálního zařízení Portus Prachatice - KC a primární prevence Phénix (10 dotázaných, 9 %). Důvodem je, že toto zařízení provádí přednášky prevence v okrese, tzn. i ve městě, kde jsem prováděla část výzkumu. Krizové centrum, část zařízení Portus Prachatice, nabízí pomocnou ruku i při řešení případů domácího násilí, jak o tom také informuje jejich web⁹⁸.

⁹⁸ Portus Prachatice - Občanské sdružení: rozcestník služeb [online]. c2011 [citováno 21. 3. 2011].

Dostupné z WWW: <<http://www.portusprachatice.cz>>, <<http://www.portusprachatice.cz/index.php/krizove-centrum>>

Další jmenovanou možností byl projekt Klokánek (9 dotázaných, 8 %). Ten se zaměřuje především na pomoc týraným dětem, což ve své podstatě odpovídá zadání otázky.

Občanské sdružení ROSA bylo jmenováno pouze devětkrát (8 %), bylo by tedy potřeba povědomí o tomto sdružení zvýšit.

Další v pořadí se opět objevila Policie ČR, kterou šest respondentů (5 %) považovalo za pomáhající organizaci, kterou PČR do jisté míry být může, přesto ale nadále zůstává ve větší míře jednotným ozbrojeným bezpečnostním sborem zřízeným ze zákona, nevykonává tedy úkony typické pro specializované neziskové organizace.

Pět respondentů (4 %) jmenovalo obecně nějakou linku důvěry. Pracovníci takových linek by měli být schopni odkázat volající klienty se zakázkou domácího násilí na příslušné organizace či linky - dnes by informovanost a snaha pracovníků linek důvěry měla být na takové úrovni, aby se každému dostalo minimálně nějaké odpovědi.

Tato otázka poskytla jednoznačnou odpověď - velmi málo respondentů zná typické specializované organizace, např. Bílý kruh bezpečí, DONA linku, o. s. ROSA., apod. Informovanost je třeba v tomto ohledu jistě zvyšovat.

S touto otázkou je spojena hypotéza H2, která říká, že laická veřejnost bude maximálně ve 30 % případů schopna správně poradit „oběti“ domácího násilí, kam (na jakou organizaci) se obrátit v případě řešení problémové situace, to znamená, že v odpovědi bude jménem/názvem označena odborná organizace (např. Bílý kruh bezpečí, DONA linka, apod.) zabývající se pomocí obětem domácího násilí nebo v odpovědi bude vznesen návrh pro kontaktování policie (Policie ČR, Městská policie) nebo v odpovědi bude konkrétně jmenován jiný odborník nespádající do výše jmenovaných kategorií (psycholog, psychiatr, lékař, právní poradce, sociální pracovník - sociální odbor, apod.). Seznam odpovědí je přiložen jako Příloha č. 9.

Z výsledků vyplynulo, že respondenti, kteří na otázku šest odpověděli ano (tedy znají nějaké zařízení či organizaci na pomoc obětem domácího násilí), zároveň jmenovali 30 různých organizací či zařízení. Z toho bylo dle nastavených měřítek kvalifikováno 22 (73 %) organizací či zařízení jako organizace opravdu pomáhající obětem domácího násilí, 8 (27 %) jich naopak bylo označeno za organizace neodpovídající typem zadanému tématu výzkumu. Hypotéza H2 tedy také byla

vyvrácena, jelikož laická veřejnost byla schopna oběti domácího násilí správně poradit v 73 % případů. Předpokládaná maximální hodnota 30 % byla tedy převýšena.

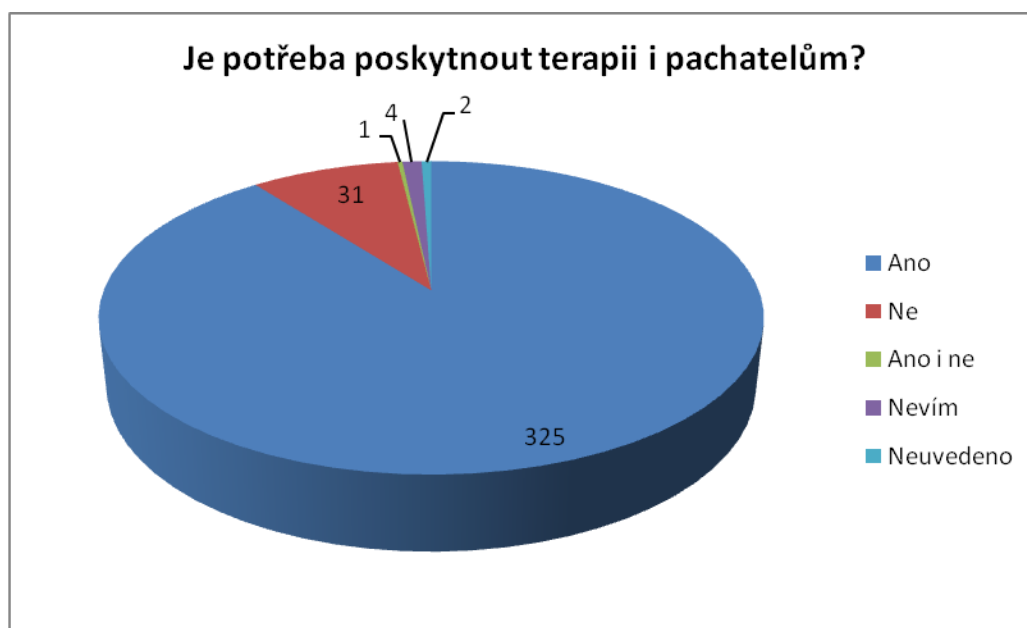
13.1.2.7. Sedmá otázka

Sedmá otázka zněla: „Myslíte si, že je potřeba poskytnout odbornou pomoc i „pachatelům“ domácího násilí - např. formou rodinné terapie či psychoterapie?“ Otázka dále pokračovala podotázkou 7a, která respondenty vybízela k tomu, aby svou odpověď zdůvodnili.

Sedmá otázka byla otázkou dichotickou, byla tedy velmi jednoduše vyhodnotitelná. Výsledek je zobrazen v grafu č. 7. Konkrétně a jednoznačně na otázku odpovědělo 356 dotázaných. Zbytek odpovědí je rozložen mezi varianty „ano i ne“, „nevím“ a „neuveďeno“.

Graf č. 7 Je potřeba poskytnout terapii i pachatelům domácího násilí?

N = 363

Zdroj: vlastní výzkum.

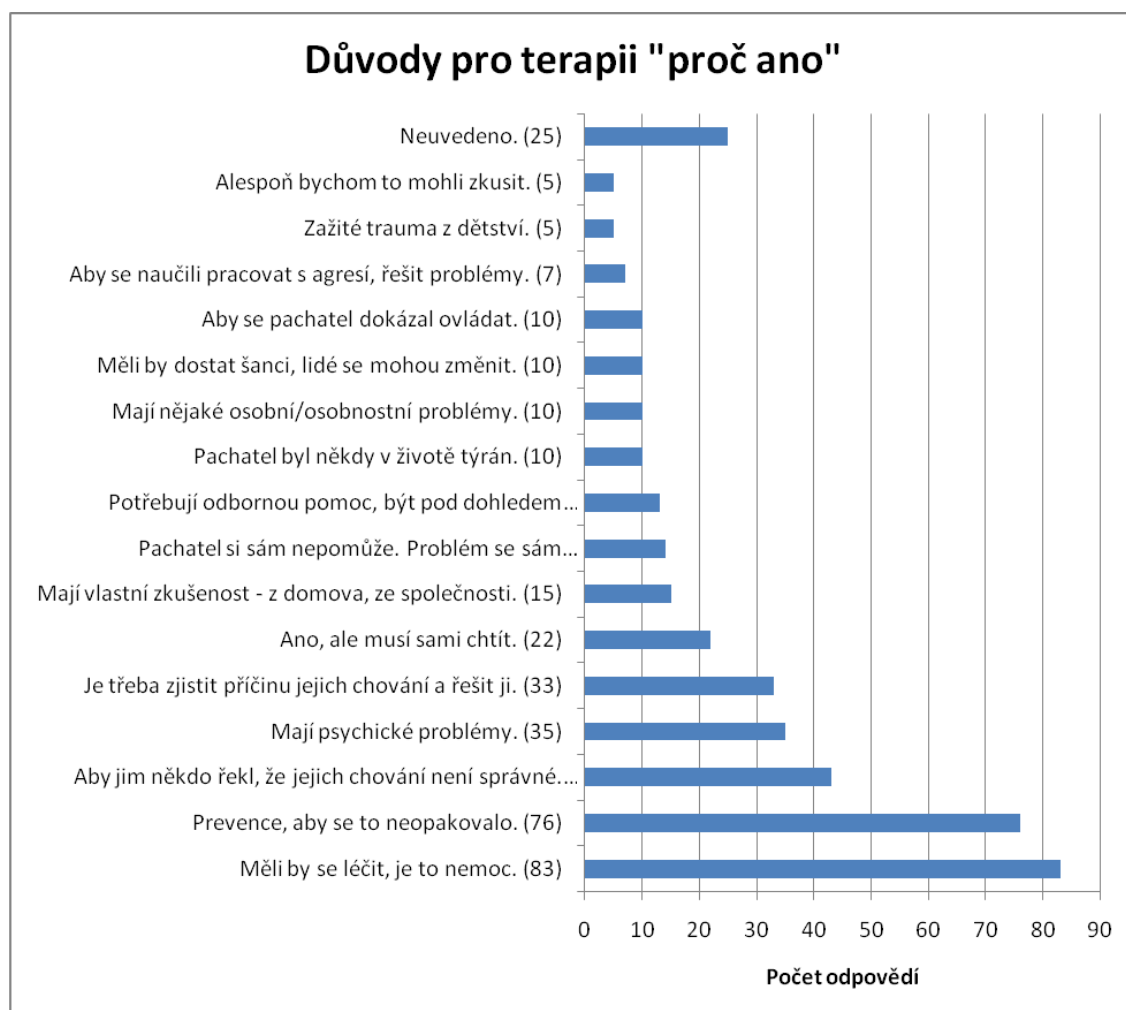
S otázkou sedm je spojena hypotéza H1, která říká, že: Laická veřejnost si bude minimálně ve 45 % myslet, že odbornou pomoc (např. formou rodinné terapie či psychoterapie) je potřeba poskytnout i „pachatelům“ domácího násilí. Celkový počet respondentů odpovídajících na tuto otázku byl 363. Tři sta dvacet pět jich odpovědělo ano, což v procentech činí 90 %. Hypotéza H1 tedy byla potvrzena. Laická veřejnost

si v 90 % myslela, že odbornou pomoc (např. formou rodinné terapie či psychoterapie) je potřeba poskytnout i „pachatelům“ domácího násilí, je to tedy hodnota o 45 % vyšší než minimální předpoklad uvedený v hypotéze H1.

Otázka 7a se zabývala důvody, které respondenti uvedli pro to, aby odborná pomoc pachatelům domácího násilí byla nebo nebyla poskytnuta. Otázka 7a byla otevřená, k jejímu zpracování tedy bylo opět použito metody kódování. Odkazují zde na Tab. 8 Kódování otázky 7a. Graf č. 7a zobrazuje důvody pro terapii, graf č. 7b proti terapii. Výsledky zobrazované v grafu č. 7a jsou odpověďmi, které se ve vyhodnocování objevily pětikrát nebo více než pětikrát, zatímco graf č. 7b zobrazuje odpovědi, které se objevily dvakrát a více než dvakrát.

Graf č. 7a Důvody pro terapii „proč ano“

N = 325

Zdroj: vlastní výzkum.

Nejvíce dotázaných (83, 26 %) si myslelo, že by se pachatelé měli léčit, protože musí být nějakým způsobem nemocní. V souvislosti s touto odpovědí je i další z možností - mají psychické problémy, proto by měli podstoupit terapii (35 dotázaných, 11 %). Problémy psychického rázu postihují celou problematiku zručněji než obecný výraz „je to nemoc“. Z uvedených důvodů by do této skupiny mohl patřit i požadavek o nalezení příčiny jejich chování - 33 (10 %) dotázaných si myslelo, že domácí násilí má nějakou příčinu, kterou je potřeba nalézt, pojmenovat a řešit. Není možné řešit pouze následky, aniž bychom se snažili bojovat proti příčinám.

Již v předcházejícím textu jsem zmiňovala odpověď „aby jim někdo řekl, že jejich chování není správné“ (43 dotázaných, 13 %). Myslím si, že toto je velmi dobrý důvod pro terapii - pachatel musí získat náhled na své jednání, pochopit, že jeho chování není v normě, že je dokonce protizákonné. Pokud se naučí své chování a emoce zvládat, je vyloučen minimálně transgenerační přenos negativních vzorců chování, což je samo o sobě zajisté úspěch.

Největší úskalí dotazovaní viděli v motivaci pachatelů - byli skeptičtí, zda by pachatelé sami měli zájem o nápravu, zda by sami chtěli své chování změnit. Někteří dokonce podmiňovali úspěšnost terapie pozitivní motivací pachatele. Jiní respondenti naopak byli pro nařízenou terapii bez ohledu na motivaci pachatelů. Ti ovšem byli v menšině.

76 respondentů (23 %) uvedlo jako důvod pro terapii prevenci, aby se situace dále neopakovala, aby si pachatel nenašel nějakou jinou oběť, na které by domácí násilí páchal. Tento přístup se zdá být zodpovědným, navíc pokud bychom postavili nutnost terapie agresorů domácího násilí jako formu ochranu společnosti, kladný přístup by se jistě zvýšil.

Mezi odpověďmi se často vyskytovala domněnka, že pachatel domácího násilí byl v minulosti, v dětství zneužíván, byl obětí jiné trestné činnosti nebo byl sám svědkem či obětí domácího násilí a nese si tedy negativní vzorce chování s sebou, neumí své problémy či konflikty řešit jinak. Dovětky respondentů k těmto možným důvodům zdůrazňovaly potřebu vyřešit nejprve tyto „strašáky“ v pachatelově minulosti, nejlépe vhodnou psychoterapií, a poté možnost pracovat na zvládnutí agrese a na zastavení domácího násilí.

Poslední možností, kterou bych chtěla jmenovat, byla odpověď „aspoň bychom to mohli zkusit“ (5 dotázaných, 2 %). Je sice odpovědí trochu alibistickou, na druhou stranu dává možnost vyzkoušet nové postupy v řešení dané problematiky. Tato odpověď je vlastně lepší, než definitivní zamítnutí jakékoliv snahy o práci s agresory.

Všechny odpovědi v tomto oddíle bych shrnula slovy - najít příčinu, která je zřejmě původcem agrese u pachatele domácího násilí. Většina respondentů tedy nahlížena na domácí násilí jako na problém, který má původ v psychice a osobní historii člověka a který se vyřešit dá.

V grafu č. 7b jsou zobrazeny důvody proti terapii pachatele domácího násilí. Znovu odkazují na Tab. 8 Kódování otázky 7a, kde je možné nalézt zakódované pojmy k této otázce.

Graf č. 7b Důvody proti terapii „proč ne“

N = 31

Zdroj: vlastní výzkum.

Sedm respondentů (23 %) neuvedlo žádný důvod, proč by do terapie neměli být zařazeni i pachatelé domácího násilí.

Nejvíce dotázaných (7, 23 %) odpovědělo, že pachatelé domácího násilí prostě patří do vězení. S touto odpovědí souvisela i možnost „takoví lidé by se měli izolovat“ (3 dotázaní, 10 %) a „ke své rodině by se již nikdy neměli přiblížit“ (2 dotázaní, 7 %). Respondenti si tedy mysleli, že segregace násilníků by v kontextu s domácím násilím

byla nejjednodušším a nejeftivnějším řešením. Nelze jim upírat, že do jisté míry mají pravdu. Oběti domácího násilí by jistě zejména ze začátku uvítaly, kdyby byl agresor odstraněn a nemohl je ohrožovat. Naopak je ale třeba zdůraznit, že během výkonu trestu by přece jen mělo dojít k jisté formě narovnání, aby byla mystická pozice agresora zrušena, aby se pachatel i oběť poučili ze svých chyb, aby se podobná situace v jejich životech již neopakovala a aby, pokud v rodině byly děti, vztahy s rodiči byly narovnány do snesitelné míry a byl tak narušen přenos negativních vzorců chování. Vztah dětí k rodičům je velmi pevnou vazbou, děti mívají většinou ambivalentní postoje k rodičům, pokud v rodině probíhá domácí násilí, často si se svými city neví rady, nedokážou se od otce nebo matky jednoduše oprostit a žít tak, jako by se nic nestalo. To je zřejmě rozměr, který respondenti uvádějící tyto důvody proti terapii, neviděli a vidět by nejspíš měli.

V kontrastu s důvody pro terapii byla odpověď „nejsou nemocní, nezaslouží si tedy pomoc“. Tento názor zastávali dva dotázaní (7 %). Proti osmdesáti třem respondentům, kteří si naopak mysleli, že agresori jsou nemocní, byl tento počet opravdu minimální.

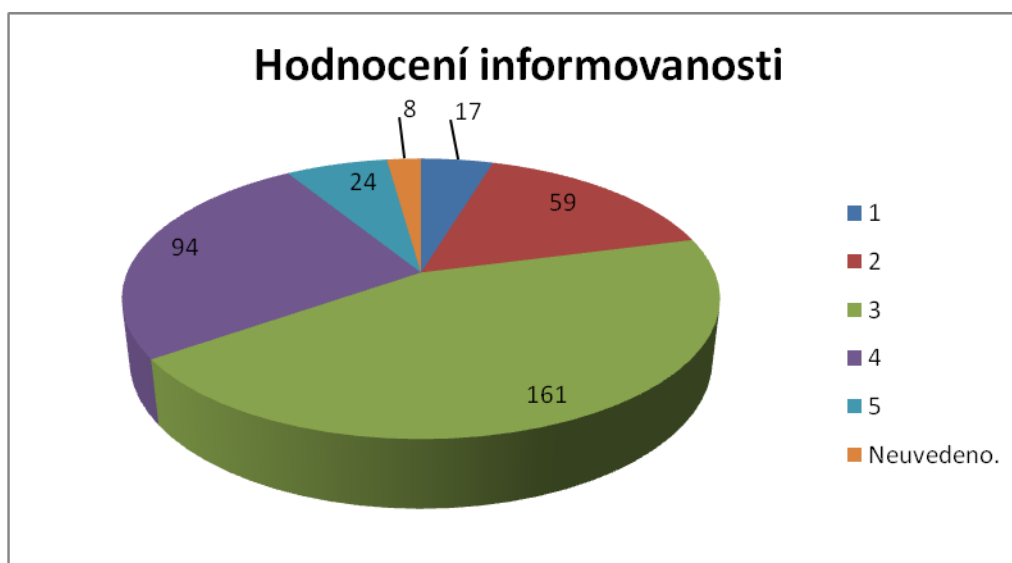
Dva dotázaní (7 %) uvedli, že „bychom jim měli udělat to samé nebo něco horšího“. Opět řešení situace formou odplaty. Ačkoliv se to může zdát nespravedlivé, zákony České republiky tuto možnost řešení trestných činů nepovolují. Mstítelé by se tak v podstatě dostali na stejnou úroveň jako pachatelé domácího násilí. Otázkou zůstává, zda si to oni sami uvědomují. Patrně ne. Zřejmě vnímají sami sebe jako ochránce slabých a bezmocných. Další otázkou je, zda by oběť „ocenila jejich pomoc“.

13.1.2.8. Osmá otázka

Osmá otázka zněla „Ohodnoťte známkou jako ve škole informovanost veřejnosti o problematice domácího násilí. (1 - výborně informovaná veřejnost, 5 - nedostatečně informovaná veřejnost).“ Otázka byla škálová číselná, výstupem je výsečový graf č. 8.

Graf č. 8 Hodnocení informovanosti laické veřejnosti

N = 363

Zdroj: vlastní výzkum.

Osm respondentů (2 %) informovanost vůbec nehodnotilo. Znamka tři byla tradičně jakousi únikovou možností, takže nejvíce dotázaných (161, 44 %) informovanost ohodnotilo právě známkou tři - dobře. Jak z grafu vyplynulo, laická veřejnost byla spíše toho názoru, že informovanost je dostatečná až nedostatečná. Metody zvýšení informovanosti podle návrhů respondentů řešila devátá otázka.

13.1.2.9. Devátá otázka

Devátá otázka zněla „Jak byste případně informovanost Vy osobně zvýšili?“ Otázka byla otevřená, pro její vyhodnocení byla opět použita metoda kódování - viz Tab. 9 Kódování deváté otázky. U otázky byla opět nastavena hranice pěti a více jak pěti shodných či podobných odpovědí, které poté byly znázorněny v pruhovém grafu č. 9.

Čtyři dotázaní pochopili otázku doslova, tedy jak by konkrétně oni sami informovanost zvýšili. Odpověděli, že oni sami by informovanost nezvyšovali, protože to není jejich parketa ani jejich zájem. Třicet osm respondentů neuvědlo žádný způsob, dvacet pět dotázaných nevědělo.

Zajímavou odpovědí, která se nedostala do výsledného grafu č. 9, byla např. „školení sociálních pracovníků, lékařů, učitelů a profesní vzdělávání“, což je jistě

velmi užitečnou radou. Vzdělání lékařů, zdravotního personálu, učitelů a sociálních pracovníků v tomto oboru by obětem určitě velmi pomohlo při řešení jejich situace.

Další odpověď konkrétně vnesla potřebu naučit lidi domácí násilí rozpoznat, pochopit tedy formy a znaky domácího násilí, jak se projevuje, jak se oběť může chovat, apod. Pokud by vznikl nějaký komplexní plán vzdělávání, např. jako součást předmětu ZSV či občanské nebo rodinné výchovy na základních a středních školách, pak by jeho součástí zcela jistě bylo získání schopnosti domácí násilí odhalit.

Tři respondenti považovali za nutné zpřísnit tresty za domácí násilí a zlepšit legislativu. Shodně tři respondenti by využili mediálně známých osobností k propagaci této problematiky.

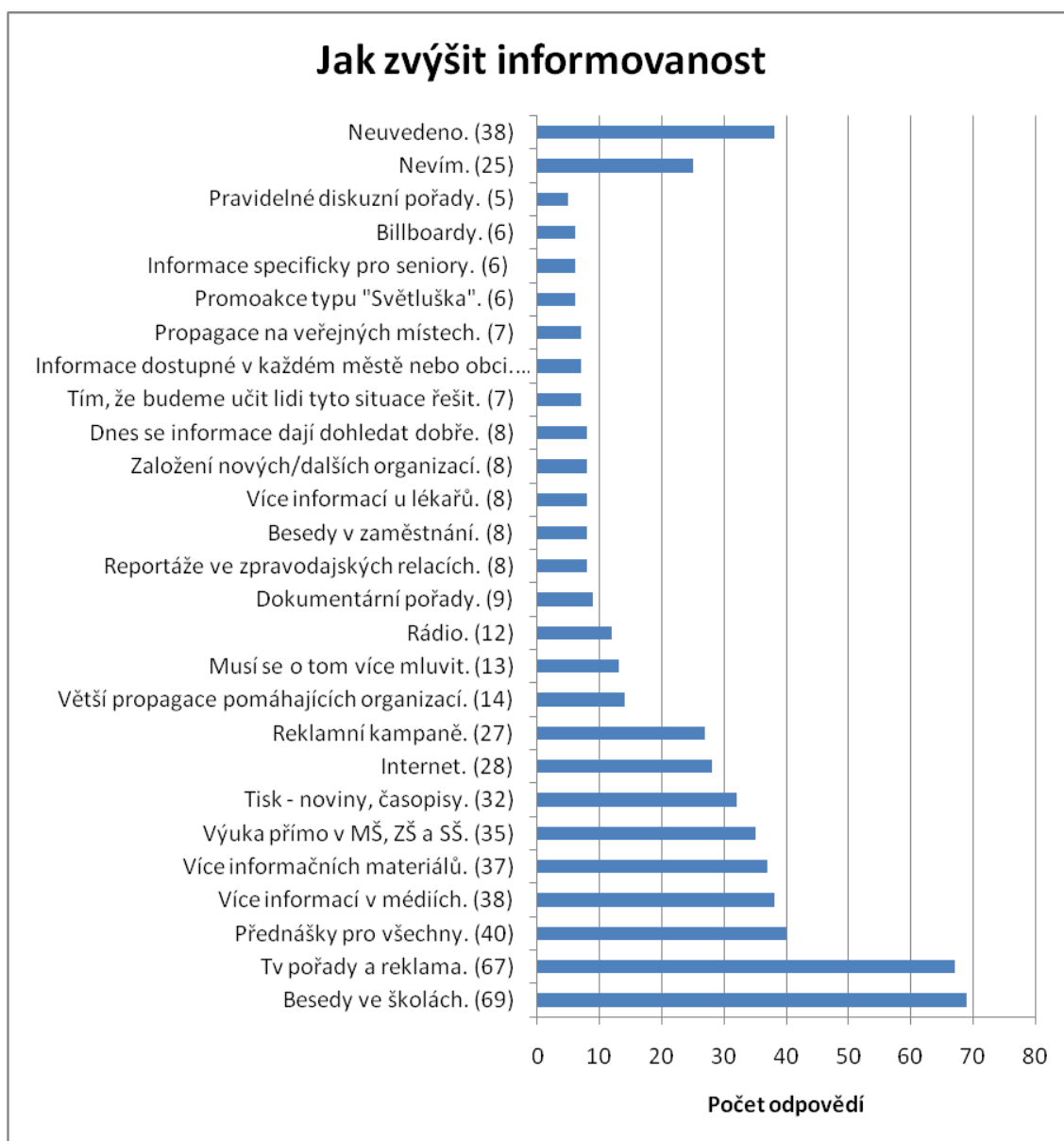
Velmi zajímavý názor měli dva dotázaní. Mysleli, že je nutné odtabuizovat problematiku, přestat se distancovat od nepříjemných problémů. S odtabuizováním domácího násilí souvisí i další možnost „odstranit lhostejnost okolí“. Další dva dotázaní by zlidštili, destigmatizovali oběť, ukázali by, že se to může stát každému. Další dva respondenti by napomohli informovanosti tím, že by zveřejňovali více informací o mužských či jiných obětech než pouze o ženách. Obecně se dají tyto názory zařadit do snah o zborcení mýtů týkajících se domácího násilí, o což se odborná veřejnost stále snaží.

Zajímavou a ojedinělou formou zvýšení informovanosti byl návrh právního poučení snoubenců před sňatkem. S tím jistě souvisí rada o opatrnosti při výběru partnera a zjištění co nejvíce informací před vstupem do vztahu či svazku.

V grafu č. 9 jsou tedy zobrazeny nejčastější odpovědi.

Graf č. 9 Jak zvýšit in formovanost veřejnosti

N = 363

Zdroj: vlastní výzkum.

Dá se říci, že respondenti byli vcelku kreativní, pokud se jedná o nápady k vylepšení informovanosti laické veřejnosti. Vyzdvihla bych především plošné besedy, besedy hlavně ve školách (69 dotázaných, 19 %), TV reklamu (67 dotázaných, 18 %) a výuku přímo ve školách (35 dotázaných, 10 %). Všechny tyto ideje jsou uskutečnitelné bez větších problémů. Nejjednodušším způsobem, jak dle mého názoru

informovat laickou veřejnost, je zařadit problematiku domácího násilí do osnov základních a středních škol.

Šest respondentů (2 %) si je vědomo toho, že seniorům musí být informace podávány specifickou cestou. Bližší informace viz Tab. 9 Kódování deváté otázky.

Stejně tak bych ráda vyzvedla odpověď „besedy v zaměstnání“ (8 dotázaných, 2 %). Jedním z kódovaných pojmů byl i nápad dát informace o domácím násilí na stravenky, což považuji za velmi zajímavé. Stravenka je materiál, s kterým většina veřejnosti přichází pravidelně do styku. Pokud by veřejnost měla neustále informace o problematice na očích, dostala by se do jejího povědomí a to by jistě ulehčilo destigmatizaci celého problému.

Velké množství respondentů (27 dotázaných, 7 %) by uvítalo plošnou reklamní kampaň typu „Nemyslíš - zaplatíš“, kterou iniciovalo Ministerstvo dopravy. Aby byl dosažen požadovaný účinek, bylo by zřejmě nutné, aby kampaň financovalo např. Ministerstvo vnitra nebo Ministerstvo práce a sociálních věcí. Neziskové organizace by samy o sobě tak nákladnou reklamní kampaň zcela jistě neufinancovaly.

13.1.3. Vyhodnocení tzv. doplňkové části dotazníku

Doplňkovou část dotazníku, tedy třetí část, kde respondenti mohli vyjádřit své náměty a přidat připomínky k dotazníku nebo tématu, využilo 13 respondentů z 363, což jsou 4 % dotázaných. Čtyři dotazovaní se vyjádřili ke kvalitě předloženého dotazníku. Dva respondenti vznesli názor, že pachatel by měl dostat oprátku. Jeden z dotázaných uvedl, že „Největší problém oběti DN je strach či dokonce pocit viny, oběť si často namlouvá, že celý incident vyvolala sama. Často oběť násilníkového chování snáší ze sociálních důvodů.“⁹⁹ Další z respondentů si myslí, že „tyto témata je zbytečné řešit, protože se vždy a všude najde pitomec co nezná nic jiného než násilí.“¹⁰⁰ Další z dotázaných by chtěl „Vyšší sankce trestů pro pachatele domácího násilí, zákaz styku s rodinou.“¹⁰¹ Informace od zbylých respondentů nejsou pro výzkum relevantní.

⁹⁹ citace respondenta dotazníkového šetření

¹⁰⁰ citace respondenta dotazníkového šetření

¹⁰¹ citace respondenta dotazníkového šetření

13.2. Rozhovor

V následujících podkapitolách jsou rozepsány nejzajímavější názory a postřehy oslovených odborníků. Informace jimi podané byly také citovány přímo v textu teoretické části této práce.

13.2.1. ADRA Hradec Králové

Hlavní psychoterapeut ADRA HK, s kterým jsem vedla rozhovor, pracuje v oboru týkajícím se domácího násilí již desátým rokem. Za tu dobu si všiml pokroků - např. došlo k navýšení kreditu neziskových organizací pracujících s problematikou domácího násilí, i u nás byl zaveden institut vykazání, informovanost o problematice je vyšší než před deseti lety, došlo k propojení odpovědných institucí, které spolu dnes lépe komunikují, spolupráce státních a nestátních organizací roste, apod. Přesto jsou ale potřeba stále nové služby. Jako palčivou potřebu hlavní psychoterapeut vidí nutnost diskuze s PČR.

Hlavní psychoterapeut ADRA HK si myslí, že odbornou pomoc je potřeba poskytnout i pachatelům domácího násilí. Nutností takové práce je samozřejmě efektivita a význam pro společnost i pro jedince. Plán terapie by měl obsahovat pracovní terapii, pracovní činnost a povinné konzultace v poradně. Problémy ale samozřejmě nastávají i zde - u mladistvých do 15 let a od 15 do 18 let nastávají potíže s nařízením terapie, mezigenerační násilí nebo násilí mezi seniory je těžko diskutovatelná a mnohem náročnější problematika, problémy nastávají i u žen, které jsou obecně společností vnímány jako oběti, navíc používají zásadně jiných forem násilí než fyzického. Motivace těchto skupin k psychoterapii je standardně nižší.

Hlavní psychoterapeut ADRA HK vidí zlepšení na poli informovanosti české veřejnosti, situace je lepší než před deseti lety, ale stále není ideální. Velkým problémem je především neinformovanost v odborných profesích, neschopnost využít praktické informace a nízká ochota ke spolupráci.

13.2.2. SOS centrum Diakonie ČCE Praha

V SOS centru Diakonie ČCE Praha jsem hovořila s individuální terapeutkou a krizovou pracovnící, která obecně v krizové intervenci pracuje již od roku 2001,

pracuje i na lince DONA (od roku 2007), v krizovém centru při SOS centru pracovala pět let, přímo v projektu Agrese ve vztazích pracuje nyní 2 roky.

Terapeutka SOS centra za pokroky, které mohla pozorovat za dobu své profesní kariéry, označila především zákon na ochranu před domácím násilím, konkrétně zákon 273/2008 Sb. o Policii České republiky v aktuálním znění, v kterém paragrafy § 44 až 47 popisují institut vykázání a postup, kterým se Policie ČR musí řídit při jeho uplatňování. Vyzdvihla také skutečnost, že od roku 2009 se začaly rozvíjet programy pro pachatele, kteří dříve podléhali pouze represí. Za hlavní problém celého systému práce s oběťmi i pachateli domácího násilí terapeutka SOS centra označila primární zaměření pouze na oběť, pro kterou je k dispozici široké množství zařízení a nástrojů pomoci - pro popis takové situace využila velmi výstižné pojmenování, a to „stereotypní zaměření na oběť“. S tím zcela jistě souvisí i realita nerozpoznávání falešných obětí, kterých, bohužel s rostoucím zájmem veřejnosti o problematiku, přibývá.

Terapeutka SOS centra si samozřejmě, s ohledem na její pracovní náplň, myslí, že psychoterapii nebo jinou formu odborné pomoci je potřeba poskytnout i pachatelům domácího násilí. Dle terapeutky nejsou všichni pachatelé bezcharakterními zrudami, ale sami cítí, že se chtějí chovat jinak, ale neví, jak změny docílit. V dřívější době navíc služba, která by nabízela těmto zájemcům pomoc, neexistovala. Dnes, jak již bylo popsáno výše, taková nabídka existuje a nezbývá než doufat, že se bude pomalu ale jistě zvětšovat.

K informovanosti veřejnosti terapeutka přistupovala střízlivě. V dnešní době internetu a moderních komunikačních nástrojů je jasné, že se informace dají nalézt jednoduše, stačí jen chtít. Kdo informace nechce, ten si je nevyhledá, a naopak. Terapeutka měla zkušenost i se školními preventisty, kteří o problematice domácího násilí s žáky či studenty hovoří, ale nabídka se samozřejmě liší, a v konkrétním případě vždy záleží pouze a jedině na samotném preventistovi, zda domácí násilí v rámci svých přednášek nabízí či ne. Obecně terapeutka SOS centra propagaci problematiky domácího násilí označila za pasivní a omezenou, jelikož není dostatek finančních prostředků na obsáhlé, aktivní a úderné reklamní kampaně. Neziskové organizace a pomáhající organizace si vlastní mediální kampaň zaměřenou obecně na danou problematiku dovolit z pochopitelných důvodů nemohou. Často se jim nedostává finančních prostředků ani na propagaci sama sebe.

13.2.3. Intervenční centrum Praha

Intervenční centrum Praha je součástí komplexního zařízení Centra sociálních služeb Praha. Rozhovor jsem vedla s psychologem, který v Intervenčním centru pracuje od května roku 2010. V poradně, kde pracoval dříve, se problematika domácího násilí vyskytovala v průměru pouze dvakrát až třikrát do roka.

Pokroky v práci psycholog IC pojmenoval následovně - PČR, soudci i státní zástupci se s problematikou učí pracovat, mají již více zkušeností než dříve; z muže pachatele domácího násilí se postupně stává klient, i když v jistých institucích stále přetrvává stereotypní jednotný názor, že každý „chlap, který mlátí ženu, je hajzl a tím to končí“; domácí násilí je stále častěji pojmenovááno jako trestný čin.

Při práci s oběťmi domácího násilí je/jsou podle psychologa IC zásadním nedostatkem:

1. nepropojenost systému a do jisté míry neúčinná pomoc oběti, která je zdlouhavá a málo konkrétní;
2. málo finančních prostředků, více peněz by bylo třeba věnovat na osvětu;
3. stále předsudky ve společnosti vnímající domácí násilí jako mýtus nebo rodinnou záležitost, kterou by si měla rodina vyřešit sama, bez zásahu okolí;
4. falešná obvinění, kterých si veřejnost všímá ve větší míře (což se shoduje i s názorem operativce PČR, viz níže); veřejnost je tak zaměřena na falešné oběti a pravé oběti domácího násilí vnímá s rezervou a odstupem, což se týká nejen žen, ale samozřejmě i mužů nebo rodičů, kteří se stali obětí domácího násilí ze strany svých potomků - psycholog IC zdůraznil, že děti čím dál častěji bijí své rodiče (rodiče mají děti později, potomci s nimi žijí déle, do vyššího věku);
5. nedostatečná právní pomoc, což souvisí i se situací, kdy pár žije nesezdán, tzv. na psí knížku, což není nijak právně ošetřeno;
6. administrativa, která je s každým jednotlivým případem spojena; v IC by bylo vhodné zaměstnat jednoho pracovníka pouze pro správu kontaktů a sociálních sítí klientů; zajímavou ideou psychologa IC je také asistent každého klienta, který by s klientem pracoval individuálně, těsněji;
7. málo prostoru pro profesní vzdělávání pracovníků podobných zařízení.

Hlavní nedostatky při práci s pachatelem domácího násilí dle psychologa IC jsou:

1. neuplatňování platných zákonů v praxi - ve vězení byli v době výzkumu pouze dva lidé v celé České republice;
2. nejednoznačnost postoje - postoj veřejnosti by měl jasně dávat najevo, že domácí násilí je trestným činem, není tedy společensky akceptovatelné;
3. terapie pachatelů domácího násilí je příliš krátká - měla by probíhat jednou týdně minimálně rok ; pokud se pachatel dostane do vězení, terapie by měla probíhat i tam, což se neděje;
4. na terapie nedochází pravidelně a není to nijak kontrolováno (v ADRA HK naopak funguje propojenost s probační a mediační službou i se soudy); navíc by měli postupem času přivést i partnerku, protože oba členové páru spolu velmi často neumí komunikovat, to ale také není běžné;
5. muži po vykázáni se ocitají na ulici bez možnosti někde bydlet;
6. nedostatečná prevence - děti nejsou vzdělávány, neznají následky trestných činů, nemají ponětí o potrestání; pokud nejsou vyvraceny mýty a předsudky již v dětství či v mládí, v dospělosti se budou vyvracet těžko.

Psycholog IC si samozřejmě myslí, že je potřeba nabídnout pachatelům domácího násilí i možnost terapie. Podle něj je to celkem běžná služba, kterou by lidé měli více využívat - stres a agresivita je v dnešní společnosti přítomna více, než bylo dříve obvyklé.

Co se týká informovanosti veřejnosti, tak hlavní problém psycholog IC vidí v nedostatečném vzdělávání - jak ve školách, tak mimo školy. Vzdělávání obecně by mělo být kontinuální součástí našich životů, je potřeba se učit správně komunikovat, správně fungovat ve vztahu, apod. Člověk se jednoduše musí učit celý život. Komunikace je jedním ze zásadních vztahových problémů současnosti.

13.2.4. Policie České republiky

Problematika domácího násilí je velmi úzce spjata s prací Policie ČR. Rozhovor jsem vedla s komisařem 1. oddělení obecné kriminality, tzv. operativcem, jehož pracovní náplní je trestná činnost násilného charakteru, kam spadá i domácí násilí. Operativec neboli operativní pracovník pracuje v terénu, zabezpečuje důkazy, shání

svědky, apod. Všechnu agendu poté předává vyšetřovateli, který má na starosti mimo jiné vedení a kompletování spisů.

Policista, s kterým jsem hovořila, na dané pozici pracuje od roku 2009.

Operativní pracovník pokroky v problematice a řešení domácího násilí zcela jistě vidí. Dříve bylo domácí násilí ožehavým tématem, dnes je problematika součástí nadstandardních školení, je stále sledována, informace jsou doplňovány. Operativní pracovník je ten, kdo prohlašuje, zda jde o případ domácího násilí nebo ne. Problémem je, že takové rozhodnutí musí padnout na místě, většinou na pozadí vyhocené situace, pod tlakem. Dnes mají policisté na paměti závažnost situace, vědí, že problematika je sledovaná, mají tedy tendence situace nepodceňovat, což je jistě dobře, na druhou stranu pracují s určitou mírou přehnané opatrnosti.

Základními problémy a nedostatky jak při práci s obětí, tak s pachatelem, je dle operativního pracovníka předpojatost, opatrnost, rozhodování pod tlakem, v krátké době. Policista by měl být stoprocentně objektivní, což je vždy velmi náročné. Před příjezdem na místo by si měl s kolegy promyslet taktiku zásahu, koncentrovat se na situaci, ujasnit si, jaká je jeho pozice, apod., ovšem s minimem informací, s kterými na místo jede, je příprava obtížná. Standardní situace, ke které pohotovostní motorizovaná jednotka přijíždí, vypadá dle operativce následovně - je noc, aktéři sporu jsou velmi často opilí, policii volají sousedé. I přesto se samozřejmě musí rozhodnout na místě, musí se zasáhnout. Operativní pracovník si myslí, že metodika práce s domácím násilím je dnes již zpracována dobře, informace jsou neustále doplňovány. Jasným pokrokem v práci PČR je tedy rozšíření informační základny jak pohotovostních motorizovaných jednotek, tak kriminální služby, která je v případě domácího násilí na místo povolána, aby rozhodla.

Velmi zajímavou kapitolou rozhovoru byla osobnost oběti a pachatele. Dle osobních zkušeností operativního pracovníka bývá při výjezdech nejčastější obětí opilá žena a nejčastějším pachatelem opilý muž východní národnosti, který je starší než partnerka či manželka. Často se jedná také o rozpory mezi partnery či manželi, které jednorázově přerostou v ostrou hádku, a pokud je k situaci zavolána policie, oba aktéři si uvědomí, že překročili únosnou, zákonem vymezenou hranici. Častou obětí je také žena, která soustavně napadá svého manžela psychicky i fyzicky, on se jednou brání a žena v tu chvíli volá policii z důvodu, že ji manžel či přítel napadl. To může být

typickým příkladem psychického domácího násilí, kdy je pachatelem žena a zavolaná policie je dalším důkazem toho, že žena je ve vztahu nadřazená, doslova jako by říkala partnerovi „já jsem něco víc, než ty“. Zásahy v „běžné, typické rodině“ neprobíhají nikdy, u občanů Romské národnosti také ne. Možným a logickým vysvětlením je skutečnost, že „typická“ oběť domácího násilí nebude volat policii, pokud se rozhodne situaci řešit - pokud má přátele, využije jejich pomoci, pokud ne, vyhledá si informace a obrátí se přímo na odbornou nestátní organizaci nebo na azylový dům, kde bude hledat pomoc. „Typická“ oběť netuší, že domácí násilí je trestným činem, žije v přesvědčení, že ona je všemu na vině a že partner či manžel je vlastně v důsledku jediná oběť ženiny neschopnosti. Takový člověk policii logicky volat nebude, policie, pokud vůbec, se zapojí až později, kdy je již celý proces v běhu. Dalším možným faktem je, velká většina případů domácího násilí končí na oddělení vražd.

Operativní pracovník má bohužel také nepříjemné a časté zkušenosti s falešnými obviněními, které jsou ve vysoké míře podporovány a vlastně produkovány právními zástupci žen žádajících o rozvod manželství. Přístup takových jedinců vrhá špatné světlo na ostatní případy domácího násilí a způsobuje negativní naladění veřejného mínění. Navíc velkým nedostatkem celého systému je absence prevence takových případů - neexistuje žádný předpis ani zákonná úprava, na jejímž základě by bylo možno potrestat křivé obvinění domnělé oběti domácího násilí. Součástí školení pracovníků Policie ČR by určitě mělo být i poučení o typické falešné oběti domácího násilí - např. používá učebnicové výrazy, neklade si za vinu vzniklou situaci, nemá problém několikrát zopakovat výslech a popisovat zažitá „traumata“, apod. Problémem je, že školení jsou prováděna často zástupci Bílého kruhu bezpečí, který je standardně nastaven na pomoc oběti, a je otázkou, zda si existenci falešných obětí a obvinění vůbec připouští.

Významným nedostatkem práce s pachateli domácího násilí je absence azylových domů pro pachatele, kteří jsou vykázáni. Takoví lidé často nemají kam jít, podobná služba zcela evidentně v České republice chybí.

Operativní pracovník se k problematice terapie pachatele vyjádřil následovně - terapie by měla být spíše párovou než individuální záležitostí, ale zcela určitě s touto možností souhlasí.

Informovanost veřejnosti České republiky je dobrá, dost často k neprospěchu celé věci, viz diskutovaná problematika falešných obvinění výše.

13.2.5. Obvodní soud

Domácí násilí je problém související i se soudy, soudci a v tomto případě i s asistentkou trestního soudce, s kterou jsem také vedla rozhovor. Na trestním soudu pracuje od roku 2006.

V průměru se podle paní asistentky k soudu dostane měsíčně čtyři až pět případů domácího násilí. Statisticky, dle osobních zkušeností paní asistentky, jsou 4 % pachatelů s vysokoškolským vzděláním a až 40 % pachatelů s nejvyšším dosaženým vzděláním středoškolským s maturitou. Tato data nelze považovat za konečná, latence mezi pachateli je příliš vysoká, navíc tato statistika není oficiální a plošná.

Asistentka trestního soudce od roku 2006 spolupracovala také s DONA linkou a s Bílým kruhem bezpečí jako dobrovolnice. Potvrdila všeobecně známou domněnku, že BKB je organizací zabývající se primárně, a v podstatě pouze, obětí. U DONA linky je poměrně velkým problémem zneužití linky, ačkoliv je placená.

Paní asistentka vidí největší pokrok za dobu své práce v institutu vykázaní a celkově v novelizacích zákona o Policii ČR. Pachatel byl dříve dle jejího názoru „v právu“, oběť neměla ze zákona žádné zastání. S příchodem institutu vykázaní se situace změnila. Dalším pokrokem a posunem v práci orgánů činných v trestním řízení, stejně tak jako v práci nestátních a neziskových organizací, je větší míra poskytování informací obětem, kdy se oběť stává z podřízeného partnerem v celém procesu řešení domácího násilí. Takové postavení a v podstatě i aktivita a spoluúčast oběti je stále samozřejmě pouze ideálem, nikoliv všeobecnou realitou.

Základní problémy při práci s oběťmi domácího násilí paní asistentka vidí v:

1. postavení poškozeného v rámci trestního řízení - v rámci celého trestního řízení nejsou nabízeny instituty, které trestní řád umí a dokáže - např. výslech v nepřítomnosti obžalovaného; výslechy jsou vedeny necitlivě, lékařská vyšetření jsou sterilní, probíhají opakovaná dotazování (na velmi nepříjemné osobní věci, bolestivé zkušenosti), apod.; informování poškozeného o průběhu

líčení je nedostatečné, poučení poškozeného také - k osobám, které byly drženy v sociální izolaci a v informačním vakuu, je přístupováno zcela neadekvátně;

2. přetrvávající převaze nestátních neziskových organizací - stát není institucí, která by zajišťovala oficiální pomoc a podporu obětem domácího násilí; existuje mnoho odborných organizací, ale málokteré spolu výkonně spolupracují; všeobecně v nestátním neziskovém sektoru panuje nedostatek finančních prostředků, služby tedy nemohou být takové, jako by si mnohdy pracovníci takových zařízení přáli, a nemohou být dostatečné pro potřebné;
3. s bodem dva souvisí také bod tři - financování pomoci - je nestejněměrné, nestátní, nedostatečné;
4. školení pracovníků příslušných profesí - především zdravotnického personálu, který žádná podobná školení nikdy neabsolvoval; školení PČR je do jisté míry dostatečné, ale fluktuace pracovníků je tak velká, že vysoké procento proškolených policistů, obrazně řečeno, ihned po proškolení odchází z resortu pryč; s plošným školením samozřejmě souvisí i financování, především otázka, kde na školení vzít peníze a jak motivovat cílovou skupinu, aby školení brala „vážně“.

Hlavními problémy v práci s pachatelem je podle paní asistentky nedostatečná prevence, která by měla probíhat již od dětských let a problémy se sociálními pracovníky, které často přicházejí do styku s rodinou postiženou domácím násilím. Nedostatečná prevence nahrává transgeneračním přenosům negativních vzorců chování. Nedostatkem je také samozřejmě nedostatečná nabídka programů terapie, kterou by naše společnost měla nejprve vyzkoušet, než ji odsoudí.

Paní asistentka k otázce terapie uvedla, že není zcela nakloněna přímo zařazení do rodinné terapie, vhodnějším řešením by podle ní byla terapie individuální a program řešení agrese a práce s ní (obecně). Čemu je zcela nakloněna, je ovšem asistovaný styk s dětmi, jako to např. dělá ADRA HK. Styk s dětmi by dle paní asistentky měl být rozhodně ošetřen hlouběji, dnes se na přání dětí v tomto ohledu nehledí. V celé problematice je dále přehlížena skutečnost, že domácí násilí může přejít do stalkingu. Navíc princip individuálního přístupu, který by byl nutně potřeba, není aktuálně platný.

Co se týče informovanosti veřejnosti České republiky, tak paní asistentka zastává názor, že informací není nikdy dost. Vždy bude existovat určitá skupina lidí, které daná problematika bude tzv. ukradená. Situaci by mohlo vyřešit zařazení problematiky domácího násilí do osnov základních a středních škol, přičemž by v tomto ohledu neměly být opomenuty ani školy vysoké. Opět byl vyzdvižen zdravotnický personál, který není vůbec vyškolen. Paní asistentka by uvítala různé projekty pro veřejnost, tedy aktivní formu propagace, namísto pouze pasivní reklamy.

14. Navrhované možnosti řešení

Vyhodnocení dotazníkového šetření ukázalo, že největší problém spojený s domácím násilím a českou laickou veřejností je nedostatek správných, relevantních a komplexních informací o problematice. Neznamená to, že by informovanost byla nedostatečná. Není sice ideální, ale dostatečná je. Jedná se spíše o ucelenost získávaných informací, které by měly být vyvážené, měly by se dotýkat i nepříjemných skutečností a měly by být plošně platné pro celou veřejnost. Jedná se tedy o vzdělanost veřejnosti, spíše než o její informovanost.

Nejjednodušší a nejeftivnější formou, jak vzdělanost populace v tomto ohledu podpořit a rozšířit, je zcela jistě zahrnutí problematiky domácího násilí do výuky základních a středních škol.

Vzhledem k závažnosti tématu je jistě na místě začít s edukací žáků až na druhém stupni základní školy.

Vzdělávací obor Výchova ke zdraví¹⁰² zadává školám povinnost v učivu probrat i téma „Vztahy mezi lidmi a formy soužití“, které má za cíl přinést informace o vztazích ve dvojici (kamarádství, přátelství, láska, partnerské vztahy, manželství a rodičovství) a o vztazích a pravidlech soužití v prostředí komunity (rodina, škola, vrstevnická skupina, obec, spolek). Součástí výuky by v tomto případě mohla být diskuze na téma zdravých partnerských vztahů - jak je poznat, zachovat a udržet. Ve spojení s domácím násilím se jako další vhodné téma jeví „Rizika ohrožující zdraví a jejich prevence“, které se zabývá např. stresem, závislostmi, ale především skrytými formami a stupni individuálního násilí (např. šikana, sexuální zneužívání, apod.). Zde je jistě vhodný prostor pro domácí násilí, které je jak skrytou, tak individuální formou násilí. Poslední sekce „Osobnostní a sociální rozvoj“ také poskytuje dostatek prostoru pro zmínku o domácím násilím (např. zdravé a vyrovnané sebepojetí, mezilidské vztahy, komunikace a kooperace). Ucelený pohled na domácí násilí dále nabízí speciální průřezové téma „Osobnostní a sociální výchova“. Průřezová témata reflektují aktuální problémy společnosti a nabízí možnost komplexnějšího pojetí dané problematiky. „Osobnostní a sociální výchova“ se zaměřují na osobnostní a sociální rozvoj, což jsou kompetence,

¹⁰²KOLEKTIV AUTORŮ. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2007.

keré často pachatelům i obětem domácího násilí v určité míře a kvalitě chybí. Z uvedeného vyplývá, že prostor pro domácí násilí v rámci výuky na základních školách zcela jistě je.

Rámcový vzdělávací plán pro gymnázia¹⁰³ a pro obory středního vzdělávání pokračuje v limitech, které byly nastaveny již v RVP pro ZV, tedy nejvhodnějším vzdělávacím oborem se opět jeví Výchova ke zdraví doplněná o možnost dalšího rozšíření tématu v rámci průřezových témat, konkrétně „Osobnostní a sociální výchova“.

V rámci výuky by se tak žáci a studenti mohli dozvědět:

1. co to domácí násilí je, jaké jsou jeho formy a druhy;
2. kdo může být pachatelem domácího násilí; jaké převládají mýty a stereotypy o pachatelích domácího násilí;
3. kdo může být obětí domácího násilí; jaké převládají mýty a stereotypy o obětech domácího násilí;
4. jak rozpoznat domácí násilí; jak se typická oběť chová;
5. co je to tzv. spirála domácího násilí, jak celý cyklus funguje, jak oběť provázet po celou dobu řešení domácího násilí, jakou formu pomoci nabídnout;
6. jaké jsou odborné organizace zaměřené na pomoc obětem i pachatelům domácího násilí;
7. že existují i falešná obvinění a naučit se je rozpoznat; vstoupit do podvědomí, že takové jednání je odsouzené.

Zcela jasným požadavkem musí relevance osnov a podávaných informací, jejichž kvalita i kvantita by musela odpovídat věku a vyspělosti žáků a studentů. Osvěta by neměla skončit vystrašením dětí a zničením jejich víry v dobro a lásku mezi lidmi. Na vytváření osnov by se proto měli podílet hlavně psychologové a odborníci, kteří denně přicházejí s domácím násilím do styku.

Je potřeba mít na paměti i fakt, že „čeho je moc, toho je příliš“. Jak poznamenal operativní pracovník Policie ČR, přílišná informovanost může i uškodit.

¹⁰³KOLEKTIV AUTORŮ. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: VÚP, 2007.

Závěr

Sama jsem o fenoménu domácího násilí ještě před několika lety neměla ani tušení. A přesto jsem se rozhodla na toto téma psát diplomovou práci. Troufám si tvrdit, že můj na začátku takřka laický přístup nebyl na škodu, ba naopak. Umožnil mi nahlížet na celý problém trochu s odstupem, jako nezávislému pozorovateli. Nebyla jsem zatížena zkušenostmi s obětí nebo pachatelem, při navazování kontaktů s odborníky jsem objektivně mohla přijímat všechny jejich názory, ať se klonily na tu či onu stranu. Postupem času jsem si začala utvářet názory vlastní, vlastní chápání celého problému. A osobní zkušenost s domácím násilím byla nakonec tím posledním kouskem do skládačky, který doplnil celý obraz.

Milá, veselá, sympatická, přátelská, soběstačná kamarádka potkala muže, spíše chlapce, který ji sice fyzicky nenapadá, ale, jak se říká, „dělá jí ze života peklo“, žárlí, kontroluje, omezuje, vyhrožuje, nechá se živit. Když mi jednou kamarádka vyprávěla, že se s ním prostě rozejít nemůže, protože by se pak kvůli ní zabil, uvědomila jsem si, jak velmi těžké je žít život, který nechceme žít, ale také jak těžké je žít život, který bychom jednou chtěli žít. Má kamarádka, ačkoliv se jí nyní domácí násilí přímo dotýká, dříve také nevěděla, že násilí ve vztahu je běžnou věcí, že existuje. Možná, kdyby věděla, jak se chová typický pachatel domácího násilí, možná by dnes její situace byla jiná. Možná, kdyby on uměl lépe komunikovat a byl si vědom svých chyb, tak by dnes jeho situace byla jiná. Možná, kdyby měli možnost se o tomto problému něco dozvědět např. ve škole, nakonec by se v jejich vztahu násilí neobjevilo.

Cílem teoretické části práce bylo proniknutí do problematiky domácího násilí. Snažila jsem se co nevístižněji definovat domácí násilí, jeho druhy i formy, příčiny a následky, snažila jsem se vytvořit systém popisující různé druhy pachatelů i obětí. Na pevné teoretické základně je totiž možné stavět. A nové stavby na poli vzdělanosti a orientace české veřejnosti v problematice domácího násilí jsou nutné. Inspiraci je možné najít ve statích, které jsem věnovala terapii pachatele domácího násilí a prevenci tohoto negativního jevu.

Prevence jde vždy ruku v ruce s terapií. V tomto konkrétním případě pak oba pojmy mají velmi blízko k tzv. transgeneračnímu přenosu, který popisuje

přenos negativních vzorců chování z matky či otce na dítě, které potom ve svém životě užívá stejné negativní vzorce chování a předává je svým potomkům, atd. Tento začarovaný kruh je potřeba rozetnout. Je také nutné si uvědomit, že pachatelé domácího násilí nejsou jen „hajzlové“, kteří si nezaslouží pomoc. Doufejme, že tuto fázi jsme již překonali. Pokud chceme jednou dospět ke komplexnímu řešení, je nutné pracovat se všemi původci nežádoucího stavu. Terapie pachatele je do budoucna jednoznačně nevyhnutelný fakt.

Cílem výzkumné části práce bylo zhodnocení informovanosti laické veřejnosti o problematice domácího násilí. Pro strukturovanou a ucelenou práci na poli vzdělávání je totiž potřeba znát nedostatky a rezervy, kde by mohlo dojít ke zlepšením. Proto jsem se respondentů ptala na jejich názory ohledně domácího násilí, pachatelů i obětí - požádala jsem se, ať se zamyslí nad radou oběti, která chce řešit svůj problém, ale neví, kam se obrátit, co dělat. Ptala jsem se na profesionální organizace, které se věnují pomoci jak obětem, tak pachatelům domácího násilí. Ptala jsem se na cesty, jakými by se chtěli o problémech domácího násilí dovédat. Odpovědi na tyto otázky by snad ve větším měřítku mohly poskytnout důležitá vodítka odpovědným institucím. Změnu je totiž třeba provést. A pevná informační základna je vždy prevencí zbytečného plýtvání penězi ve všech oblastech.

Výstupem práce byla také informace o tom, zda je česká veřejnost připravena na myšlenku terapie pachatele domácího násilí. 90 % dotázaných se vyjádřilo o možnosti terapie pachatele domácího násilí kladně. Většina dotázaných si myslela, že domácí násilí musí mít nějaký původ, příčinu a terapií je možno proti ní bojovat. Tato skutečnost dává jasně na srozuměnou, že takové programy by byly vítány. Nezbyvá mi než doporučit strukturu práce s pachateli i oběťmi a potažmo rodinným systémem, jež je nastavena v ADRA HK. Jejich systém práce je objektivní, praktický a pomáhá, ačkoliv se to nemusí zdát, především oběti. Ačkoliv je terapie pachatele zaměřena na pomoc agresorovi, tak je to v první řadě oběť, která s vítězstvím agresora nad jeho hněvem a vztekem „získává první cenu“.

Seznam obrázků, grafů, tabulek

Obr. 1 Duluthský model Moci a ovládnání

Tab. 1 Předvýzkum a následné změny

Tab. 2 Stanovení velikosti výběrového vzorku pro dotazníkové šetření

Tab. 3 Schéma provedeného výzkumu

Tab. 4 Přehled organizací

Tab. 5 Přehled typů a interpretací jednotlivých otázek

Tab. 6 Kódování první otázky

Tab. 7 Kódování páté otázky

Tab. 8 Kódování otázky 7a

Tab. 9 Kódování deváté otázky

Tab. 10 Další zakódované pojmy první otázky

Tab. 11 Vyhodnocení pořadí pachatelů domácího násilí

Tab. 12 Vyhodnocení pořadí obětí domácího násilí

Tab. 13 Porovnání pořadí pachatelů a obětí domácího násilí

Graf I. Věkové rozmezí respondentů

Graf II. Pohlaví respondentů

Graf III. Rodinný stav respondentů

Graf č. 1 Definice domácího násilí

Graf č. 2 Konečné pořadí pachatelů domácího násilí dle respondentů

Graf č. 3 Konečné pořadí obětí domácího násilí dle respondentů

Graf č. 4 Zkušenost s domácím násilím

Graf č. 5 Rady respondentů

Graf č. 6 Znalost zařízení či organizací na pomoc obětem domácího násilí

Graf č. 6a Zařízení, která respondenti znají

Graf č. 7 Je potřeba poskytnout terapii i pachatelům domácího násilí?

Graf č. 7a Důvody pro terapii „proč ano“

Graf č. 7b Důvody proti terapii „proč ne“

Graf č. 8 Hodnocení informovanosti laické veřejnosti

Graf č. 9 Jak zvýšit informovanost veřejnosti

Seznam použité literatury

Bibliografické zdroje

BEDNÁŘOVÁ, Z. et al. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. ISBN 978-80-254-5422-0.

BEDNÁŘOVÁ, Z. Zkušenosti z psychosociálního centra Acorus. In *Domácí násilí - staré problémy, nová řešení? Sborník z konference pořádané organizacemi Friedrich - Ebert - Stiftung, proFEM a ROSA 26. listopadu 2001 v Praze, která proběhla v rámci 16 akčních dnů*. Friedrich - Ebert - Stiftung, proFEM, ROSA. Česká republika: Friedrich - Ebert - Stiftung e. V., 2002. III. Práce v sekcích. s. 65 - 67.

BENNETT et al. Effectiveness of Hotline, Advocacy, Counseling, and Shelter Services for Victims of Domestic Violence. In *Domestic violence: the five big questions*. Mangai Natarajan. Aldershot: Ashgate, 2007. s. 483 -497. (International library of criminology, criminal justice and penology; ser. 2, ISBN 978-0-7546-2588-9).

BINDAČOVÁ, S. *Komparativní analýza přístupů k domácímu násilí ve vybraných evropských zemích*. Brno, 2008. 110 s. Diplomová práce na Pedagogické fakultě Masarykovy Univerzity v Brně na katedře sociální pedagogiky.

BURIÁNEK, J., KOVAŘÍK, J., ZIMMELOVÁ, P. *Domácí násilí na mužích a seniorech*. 1. vyd. Praha/Kroměříž: Triton, 2006. ISBN 80-7254-914-6.

CONWAY, H. L. *Domácí násilí. Příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2007. ISBN 978-80-00-01550-7.

ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishnig, a. s., 2008. ISBN 978-80-247-2207-8.

ČÍRTKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, R., VITOUŠOVÁ, M. *Domácí násilí - přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2002. ISBN 80-86284-19-0.

DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku oběti*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2005. ISBN 80-239-5686-8.

DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí: pracovní manuál*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2005. ISBN 80-239-5686-8.

JENKINS, P., PARMER DAVIDSON, B. *Stopping domestic violence: how a community can prevent spousal abuse*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, 2001. ISBN 0-306-46482-9.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2007.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: VÚP, 2007.

KONRÁD, Z., BANGO, D. *Metodika vyšetřování trestných činů souvisejících s domácím násilím*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství Policejní akademie ČR, 2007. ISBN 978-80-7251-241-6.

KREISLOVÁ, G. *Dotazníkové šetření*. Plzeň, 2008. 74 s. Bakalářská práce na Fakultě aplikovaných věd Západočeské univerzity v Plzni na katedře matematiky.

LOCKHART et al. Letting Out the Secret: Violence in Lesbian Relationships. In *Domestic violence: the five big questions*. Mangai Natarajan. Aldershot: Ashgate, 2007. s. 279 - 301. (International library of criminology, criminal justice and penology; ser. 2, ISBN 978-0-7546-2588-9).

MACKOVÁ, M. Domácí násilí - zkušenosti z hospicové péče. In *Domácí násilí a zdravotně postižení. Sborník materiálů z celostátní konference organizované o. s. ORFEUS ve spolupráci s katedrou sociální práce a sociální politiky Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové za účasti Sexuologické společnosti České lékařské společnosti JEP*. Praha: Orfeus, 2005. ISBN 80-903519-2-1. s. 83 - 84.

MELLAN, J. Pohled občanských poraden a organizací zdravotně postižených na problematiku domácího násilí ve výsledcích dotazníkového šetření. In *Domácí násilí a zdravotně postižení. Sborník materiálů z celostátní konference organizované o. s. ORFEUS ve spolupráci s katedrou sociální práce a sociální politiky Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové za účasti Sexuologické společnosti České lékařské společnosti JEP*. Praha: Orfeus, 2005. ISBN 80-903519-2-1. s. 35 - 39.

ŠULISTA, P. Žít se dá i na úkor mentálně postiženého. In *Domácí násilí a zdravotně postižení. Sborník materiálů z celostátní konference organizované o. s. ORFEUS ve spolupráci s katedrou sociální práce a sociální politiky Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové za účasti Sexuologické společnosti České lékařské společnosti JEP*. Praha: Orfeus, 2005. ISBN 80-903519-2-1. s. 24 - 25.

OTTO, J. *Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. 17. díl. 1. vyd. Praha: Otto, 1901.

POPELKA, M., VÁLKOVÁ, V. *Dějepis 1 pro gymnázia a střední školy: Pravěk a Starověk*. 1. vyd. Praha: SPN, 2001. ISBN 80-7235-145-1.

SPURNÝ, J. *Psychologie násilí: o psychologické podstatě násilí, jeho projevech a způsobech psychologické obrany proti němu*. 1. vyd. Praha: EUROUNION, 1996. ISBN 80-85858-30-4.

SVOBODNÍKOVÁ, I. *Ženy v zajetí domácího násilí*. Brno, 2009. 100 s. 41 s. příloh. Bakalářská práce na Pedagogické fakultě Masarykovy Univerzity v Brně na katedře sociální pedagogiky.

UNITED NATIONS. *Resolution A/RES/40/36: Domestic violence*. Adopted: 29th November, 1985.

VENGLÁŘOVÁ, M. Zdravotně postižený člověk jako oběť domácího násilí. In *Domácí násilí a zdravotně postižení. Sborník materiálů z celostátní konference organizované o. s. ORFEUS ve spolupráci s katedrou sociální práce a sociální politiky Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové za účasti Sexuologické společnosti České lékařské společnosti JEP*. Praha: Orfeus, 2005. ISBN 80-903519-2-1. s. 44 - 46.

VOJTÍŠKOVÁ, M. Intervenční centra - Tři roky poskytování sociální služby. *Odborný časopis: sociální služby*, únor 2010, roč. XII, č. 2/2010, s. 20 - 21.

WORLD HEALTH ORGANIZATION. *World report on violence and health: summary*. Geneva: World Health Organization, 2002. ISBN 92-4-154562-3.

Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon 40/2006 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Internetové zdroje

Bureau of Justice Statistics: National Crime Victimization Survey (NCVS). [online].

c2011 [citováno 29. 3. 2011]. Dostupné z WWW:

<<http://bjs.ojp.usdoj.gov/index.cfm?ty=tp&tid=91>>,<<http://bjs.ojp.usdoj.gov/index.cfm?ty=dcdetail&iid=245>>

Centrum sociálních služeb Praha: Intervenční centrum. [online]. c2011 [citováno

24. 3. 2011]. Dostupné z WWW: < <http://www.csspraha.cz/intervencni-centrum> >

Dona linka: Pomoc osobám ohroženým domácím násilím. [online]. c2011 [citováno

27. 3. 2011]. Dostupné z WWW:

<http://www.donalinka.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=355>

Koordona: koalice organizací proti domácímu násilí. [online]. c2011 [citováno

27. 3. 2011]. Dostupné z WWW: < <http://www.koordona.cz/domaci-nasili/legislativa/60-narodni-akcni-plan-prevence-domaciho-nasili-na-leta-2010-2014.html>>

Portus Prachatice - Občanské sdružení: rozcestník služeb [online]. c2011 [citováno

21. 3. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.portusprachatice.cz>>,

< <http://www.portusprachatice.cz/index.php/krizove-centrum>>

Profil uživatele Persefona o. s. - pomoc obětem domácího násilí, sexuálního násilí a

znásilnění na Facebook.com: Tisková zpráva ze dne 3. 11. 2010 „Terapie násilných

osob - nezbytná součást řešení problému domácího násilí.“. [online]. c2011 [citováno

4. 4. 2011]. Dostupné z WWW:

<http://www.facebook.com/note.php?note_id=159219704115849>

ROSA: občanské sdružení nabízející komplexní pomoc ženám - obětem domácího násilí. [online]. c2011 [citováno 27. 3. 2011]. Dostupné z WWW: < <http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/co-je-domaci-nasili/>>

Vyplnto.cz - Internetové průzkumy: Dokončené průzkumy. [online]. c2011 [citováno 15. 2. 2011]. Dostupné z WWW: <www.vyplnto.cz>

www.citaty-slavnych.cz: Citáty slavných osobností. [online]. c2011 [citováno 5. 4. 2011]. Dostupné z WWW: < http://www.citaty-slavnych.cz/autor/John_Galsworthy>

www.domacinasili.cz: Reprezentativní výzkum 2001 - STEM. [online]. c2011 [citováno 29. 3. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/statistiky/reprezentativni-vyzkum-2001-stem/r94>>

www.domacinasili.cz: Reprezentativní výzkum 2006 - STEM. [online]. c2011 [citováno 29. 3. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/statistiky/reprezentativni-vyzkum-2006-stem/r93>>

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Seznam intervenčních center

Příloha č. 2 - Základní přehled NNO

Příloha č. 3 - Struktura bezpečnostního plánu

Příloha č. 4 - Dotazník

Příloha č. 5 - Vyplněný dotazník (elektronický)

Příloha č. 6a - Vyplněný dotazník (písemný)

Příloha č. 6b - Vyplněný dotazník (písemný)

Příloha č. 7 - Záznamový arch pro rozhovor

Příloha č. 8 - Seznam tzv. správných a špatných rad

Příloha č. 9 - Seznam odpovědí k otázce 6a

Příloha č. 10 - Graf IV. Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů, Graf V. Zaměstnanost respondentů, Graf VI. Bydliště respondentů

Příloha č. 11 - Tab. 11 Vyhodnocení pořadí pachatelů domácího násilí

Příloha č. 12 - Tab. 12 Vyhodnocení pořadí obětí domácího násilí